

Maisterintutkielma maantieteessä

Ihmis- ja kaupunkimaantiede ja alueellinen suunnittelu

Taide ja kaupunkitila: asukkaiden kokemuksia katutaiteesta Itä-Pasilassa

Maura Pemberton

2024

Ohjaajat: Noora Pyyry ja Lauri Jäntti

Maantieteen maisteriohjelma

Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Osasto – Institution – Department	
Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta		Geotieteiden ja maantieteen laitos	
Tekijä – Författare – Author			
Maura Pemberton			
Tutkielman otsikko – Avhandlingens titel – Title of thesis			
Taide ja kaupunkitila: asukkaiden kokemuksia katutaiteesta Itä-Pasilassa			
Koulutusohjelma ja opintosuunta – Utbildningsprogram och studieriktning – Programme and study track			
Maantieteen maisteriohjelma, Ihmismaantiede			
Tutkielman taso – Avhandlingens nivå – Level of the thesis	Aika – Datum – Date	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Maisterintutkielma, 30 opintopistettä	Marraskuu 2024	75	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tämä tutkielma on laadullinen tutkimus katutaiteen vaikutuksista kaupunkitilan arkiseen kokemiseen ja tilan tunnelmaan. Katutaiteella on pitkä historia tilan haltuun ottamisen ja viestien välittämisen keinona, ja 2000-luvulla sitä on hyödynnetty yhä enemmän myös kaupallisissa tarkoituksissa ja tilojen tarkoituksellisessa muokkaamisessa. Suomessa katutaiteen historiaan liittyy olennaisesti vuosina 1998-2008 voimassa ollut Stop töhryille -kampanja, jonka vaikutus näkyy edelleen siinä, miten laittomasta katutaiteesta ja erityisesti graffiteista puhutaan.</p> <p>Katutaidetta onkin tutkittu paljon juuri laittoman katutaiteen ja graffitien osalta, ja laillisen katutaiteen lisääntymisen myötä myös katutaiteen suhdetta gentrifikaatioon on pohdittu. Katutaiteen affektiivisuus eli sen synnyttämät tunteet ja vaikutukset tilan kokemiseen ovat kuitenkin jääneet vähemmälle huomiolle. Tässä tutkielmassa tavoitteeni onkin tarkastella, millaisia tunnelmia katutaiteen äärellä muodostuu ja miten teokset muokkaavat asukkaiden suhdetta tilaan. Tarkastelen tilan tunnelmia Andersonin (2009) affektiivisen ilmapiirin käsitteen kautta. Lähestyn tilan ja ilmapiirin muodostumista Doreen Massey'n relationaalisen tilakäsityksen mukaisesti jatkuvana prosessina, johon katutaide ja asukkaat osallistuvat muiden tilan ominaisuuksien kanssa.</p> <p>Tutkielman aineisto on kerätty Itä-Pasilassa huhtikuussa 2024 haastatteleamalla kuutta alueen asukasta. Tämän jälkeen aineistoa on analysoitu laadullista sisällönanalyysiä apuna käyttäen. Haastattelut toteutettiin kävelyhaastatteluina, sillä se mahdollisti asukkaiden kokemusten tutkimisen suoraan katutaideteosten äärellä ja oli siksi luonteva valinta katutaiteen kaltaisen tilallisen ilmiön tarkasteluun. Itä-Pasila valikoitui tutkimuskohteeksi luvallisen katutaiteen suuren määrän ja alueen aiemman katutaidehistorian vuoksi. Alueella sijaitti ennen Stop töhryille -kampanjaa Pasilan galleriana tunnettu graffitipaikka, ja 2010-luvun muraalibuumin myötä sinne on tuotu paljon luvallista katutaidetta kaupunkikulttuuriin ja katutaiteeseen keskittyvän Helsinki Urban Art -yhdistyksen toimesta.</p> <p>Tutkielman tulokset myötäilevät näkemystä affektiivisista ilmapiireistä moninaisina ja alati muodostuvina. Itä-Pasilassa katutaiteen synnyttämiin tunnelmiin liittyi niin piristymisen ja ilahtumisen tunteita, nostalgista muistelua, kodikkuutta, yllättymistä, ärsytystä kuin suruakin. Teoksille annetut henkilökohtaiset merkitykset herättivät haastateltavissa kiintymystä ja kiinnittivät heitä arkiseen kaupunkitilaan. Katutaiteen tullessa tutuksi se muuttui kotiin palaamisen merkiksi. Lisäksi katutaiteeseen liittyi mahdollisuus yllättäviin kohtaamisiin tai muutoksiin, mutta myös kokemus tilaan kohdistuvasta ulkopuolisen katseesta. Katutaiteella onkin tutkielman tulosten valossa kyky sekä kiinnittää kokijansa vahvemmin osaksi arkiympäristöä että saada pohtimaan sitä, kenen ehdoilla tilaa muokataan – ja kenties myös sitä, miten asukkaat itse tahtovat tilaa käytettävän ja muokattavan.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
katutaide, kaupunkitila, affektiivinen ilmapiiri, kävelyhaastattelut, relationaalinen tila			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
Helsingin yliopiston elektroninen opinnäytearkisto E-thesis/HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Tiedekunta – Fakultet – Faculty		Osasto – Institution – Department	
Faculty of Science		Department of Geosciences and Geography	
Tekijä – Författare – Author			
Maura Pemberton			
Tutkielman otsikko – Avhandlingens titel – Title of thesis			
Art and urban space: residents' experiences of street art in East Pasila			
Koulutusohjelma ja opintosuunta – Utbildningsprogram och studieriktning – Programme and study track			
Master's programme in geography, Human geography			
Tutkielman taso – Avhandlingens nivå – Level of the thesis	Aika – Datum – Date	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages	
Master's thesis, 30 credits	November 2024	75	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>This thesis is a qualitative study that focuses on how street art affects the everyday experiences and atmospheres of urban space. Street art has historically been used to claim space and convey messages, and in the 21st century it has also been increasingly used for commercial purposes and the intentional transformation of spaces. In Finland, the history of street art is essentially linked to the Stop töhryille campaign that was active in 1998-2008 and the impact of which can still be seen in the way illegal street art, and graffiti in particular, is discussed.</p> <p>Much research has been done on street art in relation of illegal street art and graffiti, and with the rise of legal and commissioned street art, the relationship between street art and gentrification has also been discussed. However, less attention has been paid to the affective nature of street art: the emotions it evokes and its impact on the experience and shaping of space. The aim of this thesis is therefore to examine the emotions and affective forces that arise from encounters with street art, and how street art shapes the residents' relationship to the space. I will examine the moods of the space through Anderson's (2009) concept of affective atmospheres. I approach the formation of space and atmospheres using Doreen Massey's concept of relational space as a continuous process in which street art and residents participate with other features of space.</p> <p>The data for this thesis was collected in East Pasila in April 2024 by interviewing six residents of the area. The interviews were conducted as go-along interviews, which allowed the residents' experiences to be studied while being directly in the space with street art. East Pasila was chosen as the research area because of the large amount of commissioned street art and the area's previous history of street art. East Pasila was home to a graffiti site known as Pasilan galleria (Pasila gallery) before the Stop töhryille campaign. The Finnish mural boom of the 2010s has also had a big effect on the area in the form of legal street art commissioned by Helsinki Urban Art, an organization focusing on street art.</p> <p>The results of this study are in line with the view of affective atmospheres as multiple and always evolving and taking shape. In East Pasila, street art was associated with feelings of exhilaration and delight, nostalgic reminiscence, surprise, irritation and even sadness. The personal meanings given to the artworks evoked affection in the interviewees and made them connect with the everyday urban space more closely. As street art became familiar, the artworks became signs of returning home. In addition, street art was associated with the possibility of unexpected encounters and changes, but also with the feeling of an outsider's gaze on the space. In the light of the results of this study, street art has the capacity to both make the residents connect with their everyday space through affective encounters, and to make them reflect on how the space is being shaped and on whose terms – and perhaps also how the residents themselves want it to be used and shaped.</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
street art, urban space, affective atmosphere, go-along interviews, relational space			
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited			
University of Helsinki electronic theses library E-thesis/HELDA			
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information			

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Katutaide maantieteen tutkimuskohteena	5
1.2 Katutaide Itä-Pasilassa	8
1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne.....	9
2 Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	11
2.1 Katutaide osana kaupunkitilaa	11
2.1.1 Katutaiteen moninaiset määritelmät.....	11
2.1.2 Katutaide oikeutena kaupunkitilaan	13
2.2 Relationaalinen tila	16
2.3 Affektiiviset ilmapiirit.....	18
3 Aineisto ja menetelmät	23
3.1 Kävelyhaastattelu tutkimusmenetelmänä.....	23
3.2 Aineiston tuottaminen	28
3.3 Laadullinen sisällönanalyysi	32
3.4 Tutkimuksen etiikka ja tutkijan asema.....	33
4 Tulokset	35
4.1 Affektiiviset kohtaamiset katutaiteen kanssa	35
4.2 Katutaiteen tilat: taidetta ja töhryjä	44
4.3 Aukkaat, katutaide ja tila vuorovaikutuksessa	47
4.4 Katutaiteen kiinnittyminen osaksi arjen tiloja.....	54
4.5 Tulosten yhteenveto: katutaiteen merkitykset asukkaille	60
5 Johtopäätökset ja pohdinta	65
Kirjallisuus	69

1 Johdanto

Katutaide on 2000-luvulla ollut paljon esillä keskustelussa julkisesta kaupunkitilasta ja sen viihtyisyydestä. Suomessa suhtautuminen katutaiteeseen on vuosina 1998–2008 voimassa olleen Stop töhryille -kampanjan jälkeen muuttunut positiivisemmaksi, mikä on näkynyt esimerkiksi luvallisen katutaiteen, erityisesti muraalien eli seinämaalausten, lisääntymisenä ja 2010-luvun “muraalibuumina” (Maaranen 2017; Vehkasalo 2017). Koronapandemian aikana katutaide nousi lisäksi uudella tavalla kiinnostavaan rooliin, kun arkisen lähiympäristön merkitys kasvoi ihmisten pysytellessä kodin läheisyydessä.

Oma uteliaisuuteni katutaidetta kohtaan heräsi mainitun muraalibuumin aikana, kun luvallinen katutaide alkoi lisääntyä lähiympäristössäni ja nousta esiin uutisissa. Kaupungissa liikkuminen ja huomion kiinnittyminen muuttui, kun katutaidetta tuli vastaan yllättäen ja uusissa paikoissa. Kiinnostukseni vahvistui korona-aikana, kun omalla asuinalueellani maalattiin paljon katutaideteoksia sähkökaappeihin. Arjen toiminnan sijoittuessa lähinnä omaan kotiin lähiympäristössä vastaan tulleet teokset ja niiden synnyttämät tuntemukset saivat entistä isomman merkityksen. Sähkökaappien katutaideteokset saivat minut tutkimaan ja lähestymään tuttua ympäristöä uteliaana, ikään kuin uudelle taajuudelle virittäytyneenä ja uusia reittejä pitkin. Samalla aloin pohtia myös tilaustöinä tuotettujen ja luvattomien katutaideteosten välistä suhdetta. Katutaide on synnyttänyt paljon keskustelua ja yhteisöllistä innostusta, mutta myös kritiikkiä. Taiteen tuottamat yllättävät kohtaamiset ja katutaide osana arkiympäristöä ja sen tunnelman kokemista jäivät kuitenkin mieleeni, ja siitä muodostui tämän tutkielman aihe. Itä-Pasila valikoitui tutkimusalueeksi katutaiteen suuren määrän vuoksi, mutta myös omien kokemusten kautta. En ole asunut alueella itse, mutta olen liikkunut siellä paljon ja siten katutaide on muokannut myös omaa kokemustani Itä-Pasilasta.

Kaupunkisuunnittelun yksi päämäärä on luoda ympäristöjä, jotka houkuttelevat asukkaita viettämään aikaa ja joista he nauttivat (Laatikainen ym. 2016). Kiinnostus erilaisten kulttuuritapahtumien ja taiteen hyödyntämiseen kaupunkitilassa taas on lisännyt luovan toiminnan kysyntää osana kaupungeja ja muuttanut suhtautumista

myös katutaiteeseen ja sen tietoiseen hyödyntämiseen tilan muokkaamisessa (McAuliffe 2012; Helin 2014). Taiteesta on kiinnostuttu aiempaa enemmän niin arkisen kaupunkitilan viihtyisyyden lisääjänä kuin tunnelmien tietoisena muokkaamisen keinona, mikä on toisaalta tuonut katutaiteen osaksi gentrifikaatioon eli asuinalueiden keskiloikkaistumiseen ja julkisen tilan käyttöön liittyviä keskusteluja (Romero 2018; Bengtsen 2020). Helsingissä tämä linkittyy myös 2010-luvulla lisääntyneeseen kaupunkikulttuuriin, jossa Ravintolapäivän, Sompassaan ja erilaisten kaupunginosatapahtumien kaltaiset ilmiöt toivat ihmisiä yhteen. Muun muassa Itä-Pasilassa vaikuttanut, katutaiteeseen ja kaupunkikulttuuriin keskittyvä Helsinki Urban Art -yhdistys on yksi esimerkki tällaisesta liikehdinnästä, joka on alkanut asukaslähtöisenä, mutta kietoutunut samalla vahvasti gentrifikoitumisen prosesseihin ja tilan brändäämiseen. Katutaide oli 2010-luvulla vahvasti mukana myös muiden kaupunginosien tapahtumissa, kuten esimerkiksi Arabian katufestivaalien ohjelmassa (Vehkasalo 2017). Samalla kun katutaidetta on alettu tuoda luvallisesti osaksi kaupunkitilaa, Stop töhryille -kampanjan vaikutus näkyy kuitenkin yhä suhtautumisessa luvattomaan katutaiteeseen ja erityisesti graffiteihin.

Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin kirjallisuuden ja haastatteluaineiston avulla tarkastella, millaisia kokemuksia Itä-Pasilan asukkaille on katutaiteesta muodostunut, millaisia merkityksiä teokset heidän arjessaan saavat ja miten ne vaikuttavat tilan tunnelmaan. Asukkaiden ajatuksia julkisen tilan taiteesta yleisemmin on tutkittu esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen kyselyillä, joita on toteutettu vuosina 2014, 2016, 2020 ja 2022 (Taiteen edistämiskeskus 2023). Kyselyissä suhtautuminen julkiseen taiteeseen on ollut pääosin positiivista, mutta noin kolmasosa vastaajista on suhtautunut taiteeseen myös kielteisesti tai epäillen.

Katutaiteeseen liittyvässä keskustelussa ja tutkimuksessa painopiste on ollut pitkään graffiteissa. Aihetta on tutkittu paljon juuri graffitien laittomuuden ja niihin kohdistuneiden vastatoimien ja tilan hallinnan kautta. Näistä toimista ja katutaiteen kriminalisoinnista on puhuttu graffitienvastaisena sotana. Suomessa tähän liittyä edellä mainittu, vuosina 1998–2008 voimassa ollut Stop töhryille -kampanja. Sen etenkin graffiteihin mutta myös muuhun katutaiteeseen kohdistama nollatoleranssi on ollut näkyvä osa suomalaisen katutaiteen historiaa ja siihen liittyvää tutkimusta (Koskela 2009; Helin 2014; Fransberg 2021). Stop töhryille vaikutti merkittävästi

katutaiteen ja graffitien toteuttamiseen, näkyvyyteen ja niistä käytävään julkiseen keskusteluun. Kampanjalla pyrittiin vaikuttamaan asenteisiin ja esittämään kaikki luvaton katutaide sotkemisena. Samalla se on jättänyt jälkensä siihen tapaan, jolla katutaide ja etenkin graffitit koetaan, miten niistä puhutaan ja miten niihin suhtaudutaan alakulttuureina ja osana arkista kaupunkitilaa.

2000-luvun puolella ja Suomessa etenkin 2010-luvulta eteenpäin myös muu katutaide laajempänä ilmiönä on päässyt vahvemmin esiin ja sen suhdetta kaupunkitilaan on tutkittu enemmän. Tämä on liittynyt esimerkiksi luovan kaupungin konseptiin ja taiteeseen nojaavan kaupunkikehittämisen suosioon, mihin voidaan liittää myös luvallisen, tilatun katutaiteen lisääntyminen (Romero 2018; Bengtsen 2020). Katutaiteeseen liittyvä tutkimus on monipuolistunut (ks. esim. Fransberg, Myllylä & Tolonen 2023) ja aiheesta on tehty myös paljon opinnäytetöitä (ks. esim. Saali & Lindeblad 2019; Saarinen 2019). Graffitien ja katutaiteen laillisuus sekä niihin liittyvät kontrollin keinot ovat edelleen olleet yleisiä näkökulmia ja kiinnostuksen kohteita (Iveson 2010; Iveson & McAuliffe 2023; Young 2010). Samalla on kuitenkin lisääntynyt keskustelu myös siitä, mikä on kaupunkitilassa hyväksyttyä estetiikkaa ja millainen on katutaiteen rooli siinä, sekä siitä, kenellä on oikeus päättää siitä ja muokata tilaa visuaalisesti (Arnold 2019; Baldini 2020; Iveson & McAuliffe 2023; McAuliffe 2012; Young 2010, 2012, 2014b). Myös katutaiteen ja taiteilijoiden suhdetta gentrifikaatioon on tutkittu (Romero 2018; Polson 2024).

Suomessa katutaide oli etenkin 2010-luvulla paljon esillä julkisessa keskustelussa ja mediassa – usein siinä määrin, että uutisoinnissa puhuttiin jopa muraalibuumista (Maaranen 2017; Vehkasalo 2017), sillä uusia teoksia syntyi paljon eri puolille Suomea. Luvalliset ja tilaustyönä tehdyt murallit nousivatkin eniten esiin julkisessa keskustelussa, vaikka määritelmällisesti katutaiteen voidaan ymmärtää pitävän sisällään paljon muutakin. Tämän muraalien nousukauden myötä Suomeen on syntynyt myös paljon katutaidetta ja julkista taidetta edistäviä yhdistyksiä, hankkeita ja muita toimijoita, joista Helsinki Urban Art on yksi esimerkki. Samanlaisia yhdistyksiä ja hankkeita löytyy myös monista muista kaupungeista. Moni näistä pohjaa yhteisöllisenä ja asukaslähtöisenä alkaneeseen toimintaan, mutta toimijoiden määrän kasvu kertoo myös siitä, kuinka suhtautuminen katutaiteeseen on muuttunut nollatoleranssin ajoista ja yhteisöllisen kaupunkikulttuurin suosion myötä. Monella

kaupungilla onkin nykyään verkkosivuillaan oma osio katutaiteelle ja laillisia graffitien maalauspaikkoja mainostetaan selkeästi.

Kiinnostus katutaiteeseen osana kaupunkiympäristöjä on siis lisääntynyt ja siitä tehty tutkimus monipuolistunut. Humanistisessa maantieteessä on usein lähestytty tilaa ja siihen kiinnittyviä paikkakokemuksia fenomenologisesta näkökulmasta, jossa keskitytään juuri yksilön kokemuksiin ja hänen niille antamiin sanallistettuihin merkityksiin. Keskiössä ovat siis eletty ja koettu tila, joita on tarkasteltu esimerkiksi elämismaailman käsitteen avulla (Haarni ym. 1997). Ihmisten tilaan liittämät merkitykset ja toisaalta se, millaisia kokemuksia ja tunnelmia erilaisissa ympäristöissä muodostuu ja mikä kaikki niihin vaikuttaa, ovat myös tässä tutkimuksessa keskeisessä roolissa.

Pohjaan tutkimuksessani humanistisen maantieteen tapaan tarkastella tilaa yksilön kokemusten ja merkityksenantojen kautta. Samalla ymmärrän tilan Doreen Massey'n (2005) tapaan *relationalisena* eli asioiden välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksessa muodostuvana moninaisena kokonaisuutena, jossa erilaiset valtasuhteet, kokemukset, tarinat, tarinat ja identiteetit kietoutuvat toisiinsa ja muokkaavat sitä, millaisena tilaa kenenkin toimesta eletään ja koetaan. Massey'n (2005) näkökulmasta relationaalinen tila on jatkuvasti tuotettua ja muokattua, ja tila onkin siten prosessi, eikä vain muuttumaton alusta tai säiliö ihmisen toiminnalle ja kokemuksille. Tila muodostuu toiminnassa ja synnyttää toimintaa ja toiminta tilaa, ja myös katutaide on osa tätä monisuuntaista vuorovaikutusta. Myös katutaiteeseen liittyy erilaisia valtasuhteita. Se voi olla luvallisesti tuotettua tai luvatonta, mutta kummassakin tapauksessa kyse on oikeudesta kaupunkitilaan: siitä, kuka saa muokata tilaa ja jättää sinne jälkensä, ja millaisia vaikutuksia sillä on. Nämä valtasuhteet siis vaikuttavat osaltaan siihen, miten tila koetaan.

Keskityn siis kaupunkitilan kokemiseen katutaiteen kautta: siihen, miten ja millaiseksi se muokkaa julkista kaupunkitilaa ja millaisten vaikutusten kautta se on osallisena tilan koetun tunnelman muodostumisessa. Katutaidetta on viime vuosina alettu lähestyä myös uusista näkökulmista, kuten sen kokemisen kehollisuuden ja affektiivisuuden kautta (ks. esim. Myllylä 2022; Nomeikaite 2022, 2023). Sitä, millaista tunnelmaa katutaide tilaan luo, on kuitenkin tutkittu vielä melko vähän (ks.

esim. Hillary & Sumartojo 2014). Tämän tutkimuksen tavoitteena onkin laajentaa tilan kokemiseen liittyvää tutkimusta katutaiteen osalta. Lähestyn aihetta *affektiivisen ilmapiirin* käsitteen avulla. Anderson (2009) määrittelee affektiiviset ilmapiirit kollektiivisesti koetuiksi affekteiksi eli kehollisesti tunnetuiksi vaikutuksiksi, jotka muodostuvat ja liikkuvat tilassa ympäristön ja kokijan välillä. Affektiiviset ilmapiirit vaikuttavat siis yksilöiden tuntemuksiin ja toimintaan tilassa, mutta fyysisen ympäristön ja sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi myös henkilökohtaisilla kokemuksilla on Andersonin (2009) mukaan osansa niiden muodostumisessa. Affektiiviset ilmapiirit ovatkin siis aina jaettu ja edeltävät yksilön kokemusta, mutta ihmiset voivat tuntea niiden vaikutuksen eri tavoin.

Katutaide on aina jollain tapaa affektiivista. Se nähdään, siihen reagoidaan, se herättää tunteita ja saa toimimaan jollain tavalla – tietoisesti tai tiedostamatta. Katutaidetta voidaan käyttää strategisesti tilan ilmapiirin muokkaamiseen, kun pyrkimyksenä on vaikuttaa ihmisten toimintaan. Sitä onkin hyödynnetty esimerkiksi kaupallisissa tarkoituksissa (Helin 2014), ja toisaalta auktoriteetit tai julkinen keskustelu voivat vaikuttaa siihen, millainen katutaide nähdään hyvänä ja millainen epätoivottavana, sekä siihen, millaisia affektiivisia vaikutuksia katutaiteella näiden määrittelyjen pohjalta on (Young 2012). Nämä vaikutukset ja tunnetilat voivat kuitenkin olla vaikeasti havaittavia ja myös kokijalle itselleen haastavia sanoittaa tai ylipäättään tietoisesti tunnistaa. Siksi asukkaiden itsensä kertomat näkemykset siitä, miten katutaide vaikuttaa heidän kokemuksiinsa tilasta ja sen ilmapiiristä, ovat tutkimukseni kiinnostuksen kohde.

1.1 Katutaide maantieteen tutkimuskohteena

Katutaide linkittyy vahvasti julkiseen tilaan, ihmisten kokemuksiin kaupunkitilasta ja siihen, mikä siellä on sallittua tai hyväksyttyä. Taiteen hyödyntäminen kaupunkien kehittämisessä ja suunnittelussa on nostanut myös katutaidetta enemmän esiin ja muuttanut suhtautumista siihen. Tämä on näkynyt esimerkiksi luvallisen, tilatun katutaiteen, kuten muraalien, lisääntymisenä. Myös maantieteessä ja lähialoilla katutaiteesta on alettu kiinnostua enemmän erityisesti 2010-luvulta eteenpäin.

Katutaiteelle on monia erilaisia määritelmiä. Se voidaan ymmärtää kattoterminä tai jonain graffitien rinnalla kehittyneenä, mutta usein katutaide on käsitteenä liitetty juuri graffiteihin. Graffitien historia voidaan liittää jo spraymaalien keksimiseen 1900-luvun puolivälissä, ja varsinainen graffitikulttuuri lähti liikkeelle 1960–1970-luvuilla Yhdysvalloista, erityisesti New Yorkissa ja Philadelphiassa taloudellisessa ja poliittisessa tilanteessa, jossa mahdollisuudet saada ääntään kuuluviin olivat vähäisiä (McAuliffe 2012; Helin 2014). Käännekohta katutaiteen kehitykselle oli junavaunujen maalaaminen New Yorkissa: liikkuvan alustan kautta omaa viestiä ja identiteettiä saatiin esiin ympäri kaupunkitilaa (Gottlieb 2008; Helin 2012). Tämä johti myös isompien ja näyttävämpien teosten tekemiseen ja katutaiteen toteutustapojen kehittymiseen. Isojen teosten rinnalla nopeat, tekstimuotoiset tágit taas voidaan nähdä graffitialakulttuurin sisäisen vuoropuhelun lisäksi tilan haltuunottona ja oman merkin jättämisenä (Helin 2014; Fransberg 2021).

Tutkimuksessa painopiste on ollut usein juuri graffiteissa – etenkin niiden laittomassa luonteessa sekä sen aiheuttamissa ristiriitaisissa tunteissa ja esteettisissä ongelmissa (Young 2010). Myös laajempänä ilmiönä katutaidetta on usein tarkasteltu juuri luvattomana tilan muokkaamisena ja siihen liittyvien tilan hallinnan keinojen kautta (esim. Young 2010, 2012, 2014a; McAuliffe 2012; Iveson & McAuliffe 2023). Katutaide on ymmärretty kaupungeissa tärkeänä aktivismin ja tilan haltuun ottamisen tapana ja keinona tuoda esiin poliittisia mielipiteitä ja omaa identiteettiä – usein myös vähemmän näkyvästi, kuten esimerkiksi protestitarrojen avulla (Awcock 2021). Se on myös yksilön keino tuoda esiin omaa toimijuuttaan (Bengtsen 2020). Lisäksi katutaiteella on pitkät kytkökset esimerkiksi punkkulttuuriin ja skeittaukseen ja siihen liittyy vahva tee-se-itse –kulttuuri. (Young 2012; Iveson 2013). Katutaidetta voidaankin tarkastella myös alakulttuurien oikeutena olla läsnä kaupunkitilassa samaan tapaan kuin esimerkiksi nuorten hengailua tai skeittausta (ks. esim. Pyyry & Tani 2016). Katutaiteen ja skeittauksen suhde näkyy monissa suosituissa skeittauspaikoissa, kuten Helsingin Suvilahdessa, jossa skeittirampit on koristeltu graffiteilla.

Katutaidetta voidaan hyödyntää myös tarkoituksellisesti kaupunkitilan muokkaamisessa. Richard Floridan (2002) suosioon noustama ajatus luovasta kaupungista lisäsi kiinnostusta myös katutaidetta kohtaan keinona houkuttaa ihmisiä

kiinnostavilla katutaidekohteilla, luoda kaupunkitilaan lisää “luonnetta” ja samalla lisätä sen arvoa sekä kasvattaa taloutta (Young 2010; McAuliffe 2012; Iveson & McAuliffe 2023). Laillisen katutaiteen määrän kasvu onkin yhdistetty katutaiteen taloudelliseen hyödyntämiseen ja gentrifikaatioon sekä toisaalta myös näiden prosessien piilotteluun (McAuliffe 2012; Bengtsen 2020). Katutaiteen kaupallistuminen on liitetty etenkin muraalien lisääntymiseen ja erilaisten katutaidetapahtumien ja –kierrosten suosion kasvuun (Bengtsen 2020).

Tämä on tuonut näkyväksi katutaiteen “moraalisen maantieteen” (McAuliffe 2012) eli graffitien ja muun katutaiteen arvottamiseen liittyvän ristiriidan, jossa katutaide nähdään yleisesti hyväksyttävänä ja toivottavana osana kaupunkitilaa, mutta vain tietyissä muodoissa. Erityisesti tägit ja luvattomat graffitit nähdään jonain, joiden syntyä halutaan kaupunkitilassa rajoittaa (McAuliffe 2012; Young 2012). Nämä erilaiset tavat puhua katutaiteen eri muodoista liittyvätkin vahvasti siihen, mikä nähdään hyväksyttäväksi osaksi kaupunkitilaa. Tässä nousee esiin myös katutaiteen affektiivisuus ja siihen liittyvät tunnelmat: graffitit ja erityisesti tägit aiheuttavat ihmisissä vahvoja reaktioita ja tunteita.

Maantieteen näkökulmasta kiinnostavaa onkin katutaiteen potentiaali havahduttaa kokijansa tutkimaan ympäristöä – usein uudella tavalla. Tämän huomion myötä onkin mielekästä pohtia Bengtsenin (2020) näkökulmaa, jonka mukaan monipuolisessa kaupunkiympäristössä tulisi olla tilaa myös laittomalle katutaiteelle. Bengtsenin (2020) mukaan laittoman katutaiteen läsnäolo estää tilaa “fossilisoitumasta”, jolloin tilaa on niin muraalien kaltaisille, yleisesti hyväksytyiksi mielletyille teoksille, kuin myös tágien kaltaisille tilan haltuun ottamisen keinoille. Tällöin katutaiteella on potentiaalia luoda yllättäviä kohtaamisia. Juuri katutaiteen affektiivinen kyky pysäyttää ja havahduttaa voikin johtaa kaupunkitilan tarkempaan pohtimiseen ja toisaalta myös sen muuttamiseen haluamaamme suuntaan (Bengtsen 2020). Näitä katutaiteen vaikutuksia on teoretisoitu myös affektien kautta ja tilojen tunnelmia tarkastellen (ks. esim. Hillary & Sumartojo 2014; Nomeikaite 2023).

Katutaiteeseen on siis aina liittynyt vahva poliittinen aspekti ja keskustelu siitä, kuka tai mikä tilaan on tervetullut. Se linkittyy tilan valtasuhteisiin: siihen, kuka saa päättää ja kenen ehdoilla tilaa muokataan – toisin sanoen siis siihen, kenellä on

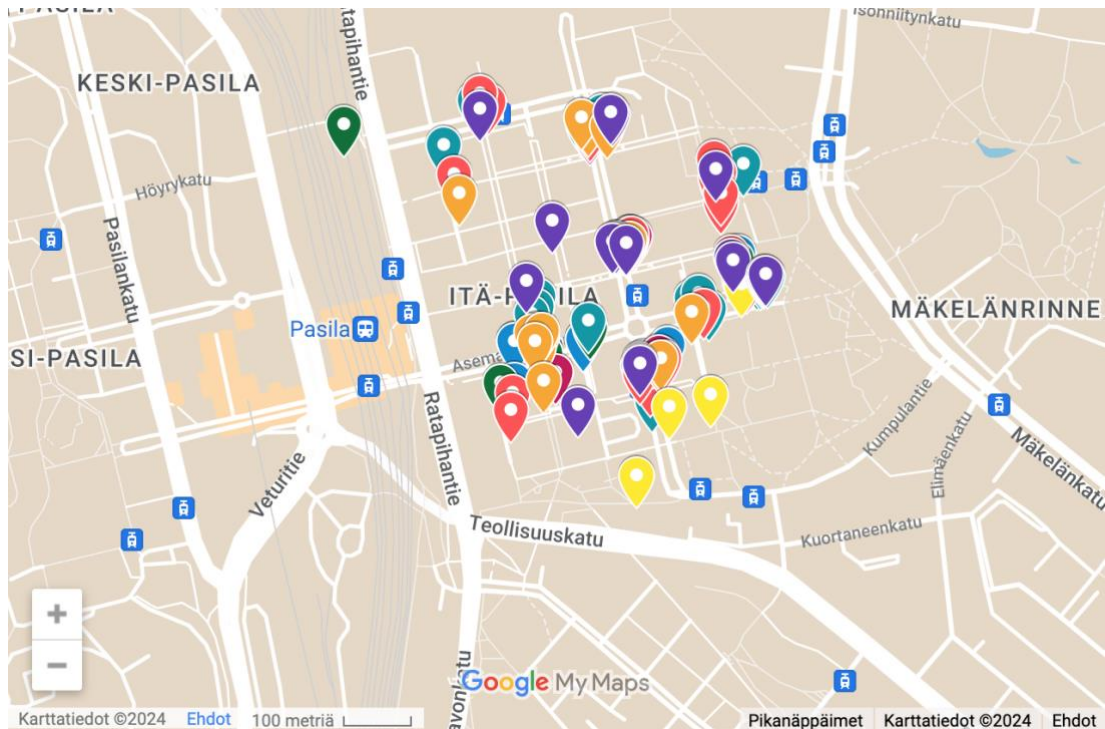
oikeus ottaa tilaa haltuun ja tuntee kuuluvansa sinne. Tämä taas vaikuttaa suoraan tilassa vallitseviin tunnelmiin. Katutaiteeseen liittyvät valtasuhteet ja teosten muuttuva luonne liittyvät tilan jatkuvaan muotoutumiseen, ja katutaiteen tiloja voidaankin tarkastella Massey'n (2005) näkemyksen mukaisena relationaalisina, monisuhteisena prosessina. Myös luvallinen katutaide asettuu osaksi tätä keskustelua ja on myös tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena, sillä Itä-Pasilassa iso osa näkyvimmästä katutaiteesta on juuri tilaustyönä tuotettua katutaidetta

1.2 Katutaide Itä-Pasilassa

Itä-Pasila valikoitui tutkimuksen kohteeksi, sillä luvallinen, tilattu katutaide on tuotu siellä selkeästi osaksi aluetta viime vuosien aikana. Pasilalla on lisäksi aiempaa katutaidehistoriaa etenkin 1980–1990-luvuilta, jolloin alueella olevassa vanhassa rautatietunnelissa sijaitsi graffitimaalarien keskuudessa tunnettu ja suosittu Pasilan galleriaksi kutsuttu kohde. Itä-Pasilan 1970-luvun betonibrutalismin ja kaksikantinen rakenne monine portaikkoineen ja sillankaiteineen tarjosivat ja tarjoavat edelleen houkuttelevan alustan katutaiteelle. Stop töhryille -kampanjan (1998–2008) ja nollatoleranssin aikana asenteet katutaidetta kohtaan kuitenkin tiukentuivat ja myös Pasilan galleria maalattiin piiloon (Fransberg 2021). Samalla peittyi osa sekä katutaiteen että Pasilan historiaa.

Nykyisin katutaide on palannut alueelle uudessa muodossa: Itä-Pasilassa sijaitsee Helsinki Urban Artin ylläpitämä Pasilan kaupunkitaidekeskus, joka syntyi Lisää katutaidetta Helsinkiin -projektin pohjalta. Alueen visuaalinen ilme alkoi muuttua vuosina 2016–2017, kun graffiti- ja katutaiteilijoita kutsuttiin maalaamaan Itä-Pasilaan (Fransberg 2021). Alueen korkeat betonielementtitalot ovatkin erityisen otollinen alusta katutaiteelle. Uusia teoksia on tähän mennessä syntynyt yli sata ja alueella onkin nykyään laaja kirjo erilaisia teoksia, joiden sijoittuminen näkyy kuvassa 1. Teosten koko vaihtelee kerrostalon seinän kokoisista muraaleista sapluunoilla tehtyihin pieniin stensiileihin ja erilaisiin mosaiikkiteoksiin (Helsinki Urban Art 2024a), mutta iso osa teoksista voidaan kuitenkin määritellä muraaleiksi eli seinämaalauksiksi. Osa teoksista on jo kadonnut uusien tieltä, mutta monet ovat olleet alueella vuosia ja vakiintuneet osaksi ympäristöä ja asukkaiden kokemuksia.

Aihetta on kuitenkin tutkittu vähän suhteessa siihen, kuinka runsaasti katutaidetta on alueelle luotu melko lyhyen ajan sisällä. Tutkimukselle onkin tarvetta, jotta voidaan tuoda esiin katutaiteen vaikutuksia kaupunkitilaan ja toisaalta myös asukkaiden kokemuksia.

Kuva 1. Itä-Pasilan katutaideteosten sijoittuminen kartalla. Kuvakaappaus Helsinki Urban Artin luomasta Google Maps -kartasta. (Helsinki Urban Art 2024a).

1.3 Tutkimuskysymykset ja tutkielman rakenne

Tutkielman tavoitteena on vastata seuraaviin kysymyksiin:

1. Millaisia affektiivisia ilmapiirejä katutaide tuottaa kaupunkitilassa?
2. Millaisia vaikutuksia katutaiteella on arkisen kaupunkitilan kokemiseen?

Olen kiinnostunut siitä, miten katutaiteen affektiiviset ilmapiirit muodostuvat: millaisia merkityksiä asukkaat antavat katutaiteelle, millaista affektiivisuutta teosten kohtaamiseen liittyy, miten katutaide muovaa kaupunkitilan kokemista ja miltä se saa tilan tuntumaan. Lähestyn näitä kysymyksiä haastatteluaineiston ja

tutkimuskirjallisuuden pohjalta, keskittyen siihen, miten katutaiteen vaikutukset tulevat esiin haastateltavien sanallistamissa kokemuksissa.

Keskityn yksilöiden esiin tuomiin kokemuksiin enkä siis pyri tuottamaan yleistystä kaikkien alueen asukkaiden suhteesta katutaiteeseen. Sen sijaan tarkastelen aineistoa juuri kyseisissä vuorovaikutustilanteissa syntyneenä, jolloin tulokset kertovat siitä, mitä haastateltavat halusivat kokemuksistaan tuoda esiin ja miten he niitä sanoittivat. Keskityn Itä-Pasilan asukkaiden kokemuksiin juuri kyseisessä hetkessä, tilassa liikkumisen ja katutaiteen äärellä olemisen kautta. Tutkielman aineisto on kerätty haastatteleamalla kuutta alueella asuvaa tai siellä muuten säännöllisesti liikkuvaa henkilöä. Haastattelut toteutettiin kävelyhaastatteluina Itä-Pasilan alueella ja ne olivat puolistrukturoituja, etukäteen mietittyjen teemojen ympärille muodostuvia mutta muuten hyvin vapaamuotoisia keskusteluja.

Esittelen ensin luvussa kaksi tutkimuksen teoreettista taustaa sekä keskeisiä käsitteitä ja katutaidetta ilmiönä. Tämän jälkeen avaan tutkimuksessa käytettyjä menetelmiä ja aineiston tuottamisen prosessia luvussa kolme. Luku neljä keskittyy tutkimuksen tulosten esittelyyn haastatteluaineistosta nostettujen sitaattien avulla. Lopuksi vedän luvussa viisi yhteen aineistosta nousseita huomioita ja tarkastelen niitä suhteessa aiempaan tutkimukseen. Pohdin myös tutkimuksen onnistumisia ja haasteita sekä jatkotutkimusideoita.

2 Teorettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Esittelen tässä kappaleessa tutkielman teoreettisen perustan. Käsitteelen ensin katutaidetta kaupunkitilan osana ja sen erilaisia määritelmiä. Tämän jälkeen avaan Doreen Massey'n relationaalisen tilan käsitettä, johon pohjaan tutkielmassa käsitellessäni katutaidetta osana kaupunkitilan jatkuvaa muodostumista. Esittelen myös tutkielman kannalta keskeisen affektiivisen ilmapiirin käsitteen ja avaan katutaiteen suhdetta siihen kirjallisuuden ja aiemman tutkimuksen kautta.

2.1 Katutaide osana kaupunkitilaa

Taide osana kaupunkitilaa ei ole ilmiönä uusi. Ihmiset ovat ilmaisseet itseään kuvien avulla aina kivikautisista luolamaalauksista lähtien, ja jo Pompeijista löydetty tekstigraffitit kertovat siitä, kuinka ihmiset ovat kuvien ja tekstien avulla kommunikoineet ympäristönsä kanssa, halunneet jättää jälkiä itsestään ja merkitä tilaa omakseen (Milnor 2014, 4–5). Taide ja visuaalinen kommunikointi, olivat ne institutionaalista tai omaehtoisesti tuotettua, ovat pitkään olleet tärkeä osa ihmiselämää ja kaupunkeja. Samalla ne ovat myös herättäneet monenlaisia mielipiteitä ja reaktioita ja vaikuttaneet ympäristön kokemiseen.

Kiinnostus taiteen ja siihen liittyvän toiminnan tuomiseksi tiiviimmin osaksi kaupunkitilaa on lisääntynyt 2000-luvulla luovan kaupungin idean myötä. Samalla myös suhtautuminen katutaiteeseen on muuttunut ja sitä on alettu tietoisesti hyödyntää tilan muokkaamisessa. Kun taide on alettu nähdä yhä olennaisempana osana kaupunkitilaa ja jonain, jonka avulla on mahdollista sekä muokata tilaa johonkin haluttuun suuntaan että saavuttaa taloudellista hyötyä (Helin 2014), myös omaehtoisen, instituutioiden ulkopuolisesti ja usein ilman lupaa toteutetun taiteen määrä ”virallisen” tilatun taiteen rinnalla on lisääntynyt (Lehtinen 2019).

2.1.1 Katutaiteen moninaiset määritelmät

Katutaidetta on tutkimuskirjallisuudessa määritelty monin eri tavoin, eikä sille ole yhtä vakiintunutta määritelmää. Eri käsitteitä käytetään niin tutkijoiden kuin median,

päättäjien ja muiden aiheesta puhuvien toimesta päällekkäin ja rinnakkain, ja myös määritelmien väliset suhteet ovat muuttuvia (Helin 2014). Englanniksi katutaiteesta käytetään useimmiten termiä *street art*, mutta samalla voidaan puhua myös kaupunkitaiteesta (*urban art*), joka viittaa laajemmin kaupunkitilassa sijaitsevaan ja siitä vaikutteita ottavaan taiteeseen (Helin 2014). Esimerkiksi Itä-Pasilaan katutaidetta tuonut Helsinki Urban Art käyttää nimessään kaupunkitaide-termiä, mutta samalla yhdistyksen verkkosivuilla puhutaan katutaiteesta (Helsinki Urban Art 2024b). Tämä onkin yksi esimerkki katutaiteen määritelmien päällekkäisyyksistä.

Yksi tapa määritellä katutaide on käyttää sitä kattoterminä, jonka alle luetaan graffitien lisäksi muraalit eli seinämaalaukset ja muut maalaten tai maaleilla toteutetut teokset. Samalla graffiteista ja katutaiteesta puhutaan myös rinnakkain kahtena eri asiana, jolloin katutaide nähdään usein jonain graffitien jälkeisenä, “post-graffitina” (Irvine 2012). Siinä missä graffitit ovat tekstimuotoisia, muiden katutaiteen muotojen toteutustavat vaihtelevat. Katutaiteeseen voidaan laskea graffitien ja muraalien lisäksi kuuluvaksi myös esimerkiksi neulegraffitit, tarrat, mosaiikit, valoteokset ja performanssit. Tällöin määrittelyn keskiössä on katutaiteen tapahtuminen ja sijainti juuri katutilassa (Young 2010; McAuliffe 2012; Helin 2014). McAuliffe (2012) taas puhuu katutaiteesta “julkisena taiteena” lainausmerkeissä, sillä teokset ovat yleensä luonteeltaan julkisia: ne sijaitsevat julkisessa tilassa ja ovat kaikkien nähtävillä. Katutaiteesta käytävä keskustelu linkittyykin teosten sijainnin vuoksi myös keskusteluun julkisesta taiteesta. Julkisen tilan rooli on siis katutaiteelle keskeistä, mutta se määritellään kuitenkin erilliseksi institutionaalista julkisesta taiteesta, kuten patsaista (Helin 2014).

Keskeinen tapa hahmottaa katutaidetta on myös jako laittomaan ja lailliseen katutaiteeseen. Tämä on ollut tutkimuskirjallisuudessa yleinen määrittely (Helin 2014; McAuliffe 2012; Young 2010, 2012). Tässä on kuitenkin nähtävissä myös muutos. Bengtsenin (2020) mukaan katutaiteen käsite on laajentunut ja sitä ei käytetä enää yksinomaan luvattomasti toteutetusta taiteesta, vaan mukaan luetaan nykyään usein myös luvallisesti tehdyt ja tilatut teokset, joita esimerkiksi muraalit usein ovat. Samalla hän toteaa itse määrittelevänsä tilaustyönä tehdyt muraalit ja muut teokset joksikin katutaiteeseen pohjaavaksi mutta siitä erilliseksi. Bengtsen (2020) kuitenkin huomauttaa, että satunnaisille ohikulkijoille luvallisten ja luvattomien teosten

erottaminen toisistaan voi olla vaikeaa. Graffitien ja erityisesti tægien kohdalla teosten luvaton luonne on kuitenkin yhä isossa roolissa, ja kokemus jostain ilman lupaa toteutetusta vaikuttaa myös siihen, miten katutaide koetaan ja millaisia vaikutuksia sillä on tilaan (Young 2010, 2012).

Katutaidetta on siis vaikea määritellä tyhjentävästi, ja eri tapoihin hahmottaa katutaidetta liittyy omat haasteensa. Tässä tutkimuksessa ymmärrän katutaiteen melko laajasti: lasken siihen mukaan niin luvattomat kuin luvallisesti toteutetut teokset. Määritelmäni perustuu tutkimuskirjallisuuden lisäksi tutkimusalueella sijaitsevien teosten luonteeseen. Itä-Pasilassa on paljon ”puoli-institutionaalista” katutaidetta, mutta se eroaa silti julkisesta taiteesta. Samaan aikaan tilassa on paljon myös laittomia teoksia, pääosin graffiteja ja tægejä. Käyttämäni katutaiteen määritelmä kattaa siis graffitien, tægien ja muraalien lisäksi myös esimerkiksi mosaiikkiteokset ja neulegraffiitit, mutta jättää patsaiden ja veistosten kaltaiset julkiset taideteokset sen ulkopuolelle.

2.1.2 Katutaide oikeutena kaupunkitilaan

Katutaide vaikuttaa tilan kokemiseen myös siihen liittyvien valtasuhteiden kautta. Se on aina jollain tapaa poliittista, ja siten myös keino ottaa tilaa haltuun ja muuttaa mielikuvia (Jein 2016). Erityisesti graffitikulttuurin taustalla on ollut halu tuoda omaa viestiään esiin ja tulla kuulluksi tilanteessa, jossa sille ei ole ollut muita keinoja. Graffiteihin liittyikin juuri tekstimuotoisuus: alkujaan viestin mutta myöhemmin erityisesti oman tai tietyn ryhmän nimimerkin kautta. Seinille maalattujen viestien hyödyntäminen näkyi erityisesti Yhdysvalloissa 1960–1970-lukujen vaikeassa poliittisessa ja taloudellisessa tilanteessa (McAuliffe 2012; Helin 2014). Julkisille paikoille, kaikkien näkyviin kirjoitettujen viestien avulla oli siis mahdollista tuoda esiin omia mielipiteitään ja kokemuksiaan. Tähän liittyi samanaikaisesti sekä graffitikulttuurin nousu erityisesti New Yorkissa että graffitienvastaisten keinojen kehittyminen, johon liittyi myös muraalien hyödyntäminen graffitien torjumisessa (Helin 2014). Erityisesti New Yorkissa graffitikulttuuri lähti kasvamaan ja leviämään sieltä myös maailmalle.

Samanaikaisesti graffitien toteutustavat kehittyivät ja teokset muuttuivat näyttävämmiksi (Helin 2014).

Katutaidetta voidaankin siis tarkastella tilan haltuun ottamisen keinona – tietynlaisena oikeutena kaupunkitilaan ja siellä olemiseen. Oikeus kaupunkiin pohjaa ranskalaisen sosiologi ja filosofi Henri Lefebvren vuonna 1968 ilmestyneessä teoksessaan ”Le droit à la ville” (suom. ”Oikeus kaupunkiin”) esiin nostamaan ajatukseen kaupunkitilasta jonain, jonka käyttöön ja muokkaamiseen kansalaisilla tulisi olla vapaa oikeus (Lefebvre 1991, 1996; Purcell 2002; Lohtaja 2018; Young 2012). Nykyään kaupunkisuunnittelua toteutetaan yleensä ihmislähtöisesti mukaillen esimerkiksi Jan Gehlin ajatusta ihmisen mittakaavassa toteutetusta kaupungista (Lohtaja 2018; Gehl 2010), mutta siihen liittyy silti paljon erilaisia voimasuhteita ja sääntelyn keinoja, jotka ulottuvat myös katutaiteeseen. Ajatuksen asukkaiden oikeudesta kaupunkiin voidaankin nykyään nähdä nousevan erityisesti kritiikkinä kapitalismin ja kaupunkikehityksen suhdetta ja tilan yksityistämistä kohtaan, toiveena luoda sille vastavoima (Harvey 2008; Lohtaja 2018).

Myös katutaide kytkeytyy tähän keskusteluun: asenteet katutaidetta kohtaan ovat muuttuneet ja sen roolia kaupunkitilan muokkaajana on alettu ymmärtää paremmin, mikä näkyy esimerkiksi laillisen katutaiteen lisääntymisen ja sen kaupallisen hyödyntämisen kautta. Näin katutaide linkittyy myös gentrifikoitumisen prosesseihin (Romero 2018; Polson 2024). Luvallisen katutaiteen kohdalla korostuu asukkaiden sijaan rakennusten omistajien valta päättää siitä, minne ja millaista katutaidetta tuotetaan ja kuka saa luvan sen toteuttamiseen (Young 2014a).

Yhtenä vastavoimana luvalliselle katutaiteelle toimii niin kutsuttu *guerrilla art* eli sissitaide. Se voidaan Helinin (2014) mukaan ymmärtää jonain, joka haastaa sekä kaupunkitilassa olevan taiteen että kaupunkitilan kaupallisuuden valta-asemaa. Tämä liittyykin vahvasti niin kutsuttuun DIY-urbanismiin ja samalla katutaiteen ja muun omaehtoisen toiminnan yritykseen vaikuttaa tilan valtasuhteisiin ja siihen, kenellä on oikeus muokata sitä (Iveson 2013; Helin 2014). Katutaidetta voidaankin tarkastella myös omaehtoisena vastavoimana ja yhteisön sisältä kumpuavana keinona vaikuttaa siihen, miten oma arkinen tila muodostuu. Harvey (2008) painottaa oikeutta kaupunkiin vapautena muokata kaupunkitilaa ja samalla toteaa, että käsityksemme

hyvästä kaupunkitilasta on aina sidoksissa arvoihimme ja siten myös esteettiseen arvottamiseen. Katutaidetta voikin tästä näkökulmasta ajatella tapana toteuttaa oikeutta kaupunkiin sen esteettisenä muuttamisena ja oman merkin jättämisenä.

Jein (2016) painottaa juuri yhteisön sisältä kumpuavan katutaiteen potentiaalia tilan muokkaamisessa ja mielikuviin vaikuttamisessa. Young (2010) taas korostaa juuri luvaton katutaidetta käytäntöinä, joilla on voima muokata tilaa ja tapoja käyttää sitä. Hän liittyy tämän lakeihin ja hallintoon sekä katutaiteeseen liittyvään kielenkäyttöön ja kontrollin keinoihin, jotka vaikuttavat kuvaamme katutaiteesta (Young 2010, 2012, 2014a, 2014b). Katutaiteen laittomuus haastaa kaupunkitilan sääntöjä ja synnyttää affektiivisia kohtaamisia, joilla on potentiaalia muuttaa sitä, miten tilaa tarkastellaan (Young 2010, 2012, 2014a).

Young (2014a) tarkastelee katutaidetta jonain kaupungin ja asukkaiden yhteisenä, jaettuna resurssina. Laittoman katutaiteen ajattelu jonain jaettuna voi Youngin (2014a) mukaan luoda kokemuksen siitä, että kaikilla on oikeus muokata tilaa ja jättää merkkinsä sinne. Hän ulottaa tämän ajatuksen myös siihen, miten erilaisia tiloja tulisi tarkastella: esimerkiksi portaat eivät ole vain jonnekin liikkumista varten, vaan yhtä lailla skeittaamiseen tai hengailuun tarkoitettuja (Young 2014a). Samoin seinät voitaisiin Youngin mukaan nähdä alustana jollekin, kuten katutaiteelle, sen sijaan, että keskitytään omistussuhteisiin. Tällainen avoimuus tilaa kohtaan voisi lisätä mahdollisuuksia yllättäviin, pysähdyttäviin ja lumoaviin kohtaamisiin kaupunkitilassa (Pyyry 2016; Young 2014a). Myös Bengtsen (2013, 2020) puhuu katutaiteesta jonain omaehtoisena, kaikille avoimena keinona muokata tilaa. Sillä voi hänen mukaansa olla kapasiteettia vaikuttaa ihmisiin ja sitä kautta kenties lisätä kiintymistä tilaan ja huolenpitoa sitä kohtaan (Bengtsen 2020). Toisaalta tilattu, luvallinen katutaide voi Bengtsenin (2020) mukaan toimia päinvastoin tilaa jähmettävänä ja näyttäytyä jonain, joka tilan kaunistamisen avulla pyrkii lähinnä herättämään uudestaan henkiin gentrifikaation karkoittamaa luovuutta.

Myös Itä-Pasilassa kysymys katutaiteesta oikeutena kaupunkiin on kiinnostava. Teoksia toteuttaneen Helsinki Urban Artin toimitilat sijaitsevat alueella, mutta toiminnan painopiste on nykyään muualla ja teoksia ovat toteuttaneet pääasiassa ulkopuoliset taiteilijat. Alueen katutaideteoksiin liittyy siis ulkopuolista toimijuutta

eivätkä ne ole selkeästi asukaslähtöisiä. Samalla siellä on kuitenkin läsnä alueen historia (ja nykyisyys) graffitikohteena. Siksi onkin kiinnostavaa tarkastella, missä määrin asukkaat kokevat teokset omakseen tai joksikin alueelle kuuluvaksi. Se, miltä katutaide osana tilaa tuntuu, vaikuttaa myös laajemmin tilan tunnelmaan ja sen muodostumiseen.

2.2 Relationaalinen tila

Katutaide on aina jollain tapaa tilallista: se koetaan kaupungeissa osana ympäröivää tilaa ja vuorovaikutuksessa sen kanssa. Tila sekä kaupunkiympäristön ilmapiiri ja sen affektiiviset ulottuvuudet ovatkin tärkeässä roolissa, kun tutkitaan, miten asukkaat kokevat katutaiteen läsnäolon ja liittävät sen osaksi omaa arkista ympäristöönsä ja kokemuksiaan siitä.

Tila on maantieteessä keskeinen käsite, sillä se tutkii asioita, ilmiöitä ja prosesseja juuri tilallisina – siis jossain tapahtuvina. Tilan käsitteen nähtiin maantieteessä pitkään tarkoittavan jotain selkeästi eroteltavaa, rajattua aluetta: absoluuttista tilaa, jonka olemassaolo ei ole ihmisestä riippuvaista (Haarni ym. 1997: 9–11; Häkli 1999). Tällaista tilaa on mahdollista havainnoida, tutkia ja esittää esimerkiksi mittaamalla ja kartoittamalla, erilaisten fyysisten ominaisuuksien tai etäisyyksien kautta. Ihmismaantieteen käsitykset tilasta taas lähtivät muotoutumaan 1960–1970-luvuilla kritiikkinä positivistiselle tavalle tehdä tutkimusta (Haarni ym. 1997: 16). Tästä kritiikistä syntyivät sekä humanistinen maantiede että kriittinen yhteiskuntamaantiede (Haarni ym. 1997: 11).

Myös kaupunkien rakennettua ympäristöä voidaan tarkastella objektiivisena tilana, mutta ihmismaantieteen tilakäsitykset haastavat objektiivisuuden tavoittelun. Humanistinen maantiede nosti tutkimuksen keskiöön yksilöiden subjektiiviset kokemukset, arvot ja tunteet, ja niiden myötä arkisen eletyn tilan eli ihmisen niin kutsutun elämismaailman tutkimisen (Tuan 1974, 1975; Relph 1976; Haarni ym. 1997). Myös paikan käsite nousi käyttöön tapana tutkia ja hahmottaa yksilön arkiympäristöä. Humanistisen maantieteen näkökulmasta keskeistä on se, millaisia merkityksiä paikalla on ihmisten kokemuksissa (Seamon & Sowers 2008). Tila ja

paikka eivät siis ole vain fyysisiä ympäristöjä, vaan ihmisten kokemusten kautta merkityksensä saavia ja muotoutuvia ilmiöitä. Kriittisessä yhteiskuntamaantieteessä sen sijaan painottuvat tilan muotoutumiseen liittyvät poliittiset ja taloudelliset valtasuhteet sekä niihin liittyvät yhteiskunnalliset epäkohdat (Harvey 1973; Haarni ym. 1997: 12–13). Sittemmin nämä ihmismaantieteen suuntaukset ovat lähentyneet. Niitä yhdistelemällä on luotu uusia lähestymistapoja ja päästy käsiksi esimerkiksi tilaa muovaavien valtasuhteiden kokemuksellisuuteen sekä yksityiseen ja julkiseen tilaan ja niiden jakoon liittyviin ongelmiin (Haarni ym. 1997: 20–22).

Maantieteellä on siis pitkä historia tilan tutkimisessa, minkä vuoksi on tärkeää määritellä, miten tila tutkimuksessa ymmärretään. Tässä tutkielmassa pohjaan Doreen Massey'n relationaalisen tilakäsitykseen. Massey (2005: 9) määrittelee relationaaliselle tilalle kolme keskeistä ominaisuutta. Ensinnäkin tila on suhteinen: se syntyy ja muokkaantuu asioiden välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksen kautta. Toiseksi Massey painottaa tilan moninaisuutta. Hänen mukaansa ilman moninaisuutta ei ole tilaa: tila muodostuu jatkuvasti erilaisten tasojen, tekijöiden, vaikutusten, valtasuhteiden, liikkeiden ja toimijuuksien välisissä suhteissa ja vuorovaikutuksessa, ja samalla se muokkaa näitä muodostumiseensa vaikuttavia tekijöitä. Kolmas Massey'n määrittelemä ominaisuus onkin juuri tilan prosessimaisuus ja jatkuva muodostuminen näissä moninaisuuksien välisissä suhteissa. Tila ei siis Massey'n (2005: 10) mukaan ole vain ennalta olemassa oleva säiliö ihmisen toiminnalle, vaan se syntyy ja muodostuu erilaisten voimien ja tekijöiden vuorovaikutuksessa ja niiden välisten suhteiden kautta.

Tila vaikuttaa kokijaansa ja kokija tilaan, eikä tälle vuorovaikutukselle ole olemassa pistettä, jossa tila tulisi valmiiksi, vaan sen muodostuminen on jatkuvasti käynnissä. Siksi myös kaupunkitilan kokemista tutkittaessa on huomioitava tilan ja kokijan välisen vuorovaikutuksen moninaisuus: siinä ovat läsnä niin tilan materiaalisuus, henkilökohtaiset ja yhteisön jaetut merkitykset, sosiaaliset rakenteet ja suhteet, kokijan ja muiden toiminta, muistot, aiemmat kokemukset ja monet muut voimat. Affektiivisuuden näkökulma auttaakin kiinnittämään huomiota juuri tähän tilakokemuksen moninaisuuteen ja vaikeasti tavoitettavaan luonteeseen.

2.3 Affektiiviset ilmapiirit

Aistiminen on erottamaton osa tilan kokemista. Yksilö havaitsee ympäristöönsä aistien kautta, ja näiden aistittujen tuntemusten pohjalta muodostuu kokemus ympäröivästä tilasta (Tuan 1974, 1975; Haarni ym. 1997). Humanistisessa maantieteessä kiinnostus on yleisesti kohdistunut ihmisten vuorovaikutukseen tilan kanssa sekä yksilön siihen liittämiin merkityksiin ja tilallisiin suhteisiin.

Maantieteessä on kuitenkin noussut myös niin sanottu tunteiden ja affektien maantiede, jonka myötä affektiivisten ja tunnekokemusten rooli maantieteellisessä tutkimuksessa ja tilallisten ilmiöiden tarkastelussa on kasvanut (Pile 2010).

Aiheeseen liittyvää tutkimusta on tehty enenevässä määrin myös muilla ihmistieteisiin, kulttuuriin ja kaupunkeihin keskittyvillä aloilla, kuten esimerkiksi ympäristöestetiikan kentällä.

Affektit ja tunteet liitetään yhteen, mutta ne ovat kaksi eri asiaa. Thrift (2004) kuvailee affekteja intensiteeteiksi tai tuntemuksiksi, jotka liikkuvat ja soljuvat kehojen ja objektien lävitse ja välillä. Affektit vaikuttavat meihin ja samalla me tuotamme niitä. Tunne taas on yksilön sisäinen, nimetty tunnetila, kuten ilo, suru tai pelko, jonka havaitsemme affektien vaikutuksen kautta. Dewsbury (2009) puhuu affekteista kokemuksellisina, kehollisina voimina, joita voidaan tunnereaktioiden avulla yrittää hahmottaa ja sanallistaa. Thrift (2004) kuitenkin painottaa, että affektien luonnetta ei voida kokonaan tavoittaa sanoitettujen tuntemusten eli representaation kautta. Esimerkiksi tilassa vallitsevan jännittyneen tunnelman voi tunnistaa ja nimetä jännittyneisyyden tuntemukseksi myös omassa kehossaan. Sitä, mistä kaikesta tuo havaittu jännityksen kokemus syntyy, miten se vaikuttaa ja liikkuu kehojen välillä, on kuitenkin vaikea saada täysin kiinni. Affektit voidaan siis ymmärtää jonain, joka vaikuttaa meihin: ne ovat tuntemuksia tai aistimuksia kehoissamme. Meillä itsellämme on affektiivinen kapasiteetti sekä vaikuttaa että samalla olla vaikutusten kohteena (Thrift 2004). Affektit liittyvät siihen, kuinka koemme, reagoimme ja vuorovaikutamme ympäristömme kanssa. Thrift (2004) esittääkin affektit eräänlaisena ajattelun muotona: ne ovat kehollisesti koettua tietoa maailmasta.

Affektien potentiaali synnyttää, rajoittaa tai muokata toimintaa tekee niistä kiinnostavan tutkimuskohteen tilan kokemisen kannalta (Anderson 2009, 2014; Pyyry 2019). Esimerkiksi tilaan liittyvä pelko (ks. esim. Koskela 2009) voi vaikuttaa siihen, miten tilassa toimitaan – miten ja milloin siellä ollaan ja millaisia reittejä siellä liikutaan. Affektit ovatkin erottamaton osa kaupunkeja ja niiden jokapäiväistä, arkista toimintaa ja muodostumista (Thrift 2004). Affektien liike tilassa ja niiden vaikutukset havaitaan henkilökohtaisina kehollisina tuntemuksina, mutta ne voivat myös tarttua, levitä ja monistua kehojen välillä. Siten ne vaikuttavat laajemmin kuin yksilön ja ympäristön välisessä suhteessa: ne muokkaavat tilan tunnelmaa. Näin affektien, kehojen ja ympäristön suhteissa muodostuu jaettuja, kehollisesti aistittuja tunnelmia eli affektiivisiä ilmapiirejä (Anderson 2009, 2014; Pyyry 2019). Affektiivinen ilmapiiri voidaan kuvata ikään kuin voimakenttänä, jossa erilaiset voimat vaikuttavat meihin ja joihin samalla vaikutamme. Nämä voimat koetaan osana tilaa, mutta ne voivat ulottua myös sen ulkopuolelle esimerkiksi muistojen kautta (Anderson 2009; Hillary & Sumartojo 2014).

Affektiivisen ilmapiirin käsite auttaa ymmärtämään kaupunkitilaa muodostavien voimien moninaisuutta, jossa sekä ihmiset että muu ympäristö ottavat osaa tilan jatkuvaan muotoutumiseen. Samalla sen avulla voidaan tutkia, millaisia kehollisia ja aistittuja vaikutuksia tilassa syntyy, millaista tunnelmaa ne luovat ja miten ne osaltaan muokkaavat tilaa edelleen (Anderson 2009, 2014; Böhme 2016). Affektien ja ilmapiirien tutkiminen on myös keino päästä hieman lähemmäksi tilan kokemuksellisuutta, sillä kokemus ympäristöstä muodostuu sen ja kokijan välisessä suhteessa, mutta samalla erottamattomana osana tilaa sekä siellä elettyjä ja tunnettuja kokemuksia, ja sen affektiivisten voimien vaikutuksesta (Duff 2010; Thrift 2004). Tämä pätee myös ilmapiireihin: ne syntyvät kokijan ja ympäristön välisissä suhteissa, mutta niillä on aina myös toimijuutta eli kyky vaikuttaa kokijaan ja luoda toimintaa (Anderson 2009). Vastaavasti ilmapiirien synnyttämä tilallinen toiminta muokkaa niitä edelleen (Hillary & Sumartojo 2014). Ilmapiirit eivät siis ole pysyviä, vaan ne ovat aina avoimia koetuksi tulemiselle ja siten myös muutokselle ja vaikutuksille (Anderson 2009). Affektiiviset ilmapiirit ovatkin Masseyn (2005) relationaalisen tilakäsityksen tavoin jatkuvasti muodostuvia – ne voidaan ymmärtää jatkuvasti käynnissä olevana prosessina (Anderson 2009). Tämän vuoksi ilmapiirien

määrittely on haastavaa: ne ovat monimutkaisia, kokemusten välillä muuttuvia ja usein hankalia representoida eli sanallistaa (Anderson 2009; Gandy 2017).

Tunnelman ja ilmapiirin käsite on myös arkkitehtien ja kaupunkisuunnittelijoiden käytössä, ja sitä hyödynnetään usein tarkoituksella rakennetun ympäristön suunnittelussa ja myös erilaisten tapahtumien, kuten festivaalien suunnittelussa (Edensor 2012; Gandy 2017). Kaupunkien ilmapiirejä pyritäänkin usein muodostamaan tietynlaisiksi. Esimerkiksi luovan kaupungin ajatukseen liitetään tietynlainen tunnelma, jonka tavoittelussa affektit ovat isossa roolissa (Thrift 2004). Toinen esimerkki paikoista, joihin halutaan suunnitella tietynlainen ilmapiiri, ovat ostoskeskukset (Healy 2014; Pyyry & Kaakinen 2019). Samalla ne ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka tilan vallitsevaa ilmapiiriä on mahdollista muokata yllättävän tai rajoja venyttävän toiminnan kautta. Esimerkiksi nuorten hengailu ja leikkisä oleminen ostoskeskuksissa voi muokata sitä, millaista toimintaa tilassa hyväksytään ja millaiseksi sen tunnelma muodostuu (Pyyry 2016; Pyyry & Kaakinen 2019).

Affektien roolia kaupunkitilan kokemisessa ja tunnelmien muodostumisessa on myös tutkittu enenevässä määrin. Rinne ja Olsson (2020) ovat tarkastelleet helsinkiläisten kirjoittamia muistelutekstejä ja sitä, millaisten tuntemusten kautta kaupunki saa niissä merkityksiä. Vastaajien muistelmissa nousivat esiin kaupunkiympäristön ja tärkeiksi muodostuneiden paikkojen affektiivisuuden kirjo. Rinne ja Olsson nostavat näistä esiin muun muassa nostalgian menneisyyden paikkoihin kiinnittymisen keinona, valoihin, hajuihin ja ääniin liittyvät aistikuvaukset, yllättävät kokemukset ja hetket, jotka johtivat tuttujen paikkojen näkemiseen uudella tavalla sekä rakennetun ympäristön affektiivisuuden ja puoleensa vetävät paikat. Näissä kuvauksissa toistuu kaupunkitilan toimijuus ja kyky synnyttää affektiivisia kokemuksia. Rinne ja Olsson painottavatkin ihmisen olevan osa kaupunkia ja vuorovaikutusta, jossa kaupunkien affektiivisuus muotoutuu.

Lisäksi affektiivisia ilmapiirejä on tutkittu myös määrällisen tutkimuksen keinoin. Dai ja Zheng (2021) ovat tehneet kyselyhaastatteluiden pohjalta tutkimusta siitä, miten affektiivinen kaupunkikuva muodostuu ilmapiirin kautta. He haastattelivat yli 350 tietyn alueen vierailijaa ja asukasta heidän aistihavainnoistaan ja niiden vaikutuksista tunnelmaan, kaupunkikuvaan ja paikassa toimimiseen. Dain ja Zhengin

mukaan sosioekonomiset tekijät näyttivät vaikuttavan siihen, miten ihmiset kokivat ympäristön ja millaisia preferenssejä heillä sen suhteen oli, joskaan tuloksia ei verrattain pienen otoksen vuoksi voi yleistää. Tutkimus ei mennyt erityisen syvälle yksilöiden affektiivisiin kokemuksiin, mutta Dain ja Zhengin tapa kerätä tietoa on ilmapiirien tutkimuksessa kiinnostava poikkeus.

Myös katutaidetta, etenkin luvallista sellaista, perustellaan usein sen tilaa muokkaavilla vaikutuksilla. Katutaiteen toivotaan tuovan tilaan värikkyyttä ja eloisuutta tai muokkaavan paikan ”luonnetta” (Dovey ym. 2012), mutta sitä, millaisten affektiivisten ulottuvuuksien kautta nämä kokemukset syntyvät ja millaisia tunnelmia ne luovat, on tutkittu vähemmän. Katutaide on kuitenkin aina vahvasti tilallista ja riippuvaista rakennetusta ympäristöstä (Dovey ym. 2012): oli kyseessä sitten graffiti, muraali, valoteos tai protestitarra, se tarvitsee yleensä konkreettisen paikan. Katutaiteen vaikutus tilan kokemiseen onkin riippuvainen myös sen sijainnista (Dovey ym. 2012). Vilkkaan kulkureitin varrella oleva iso teos on erilaisessa vuorovaikutuksessa ympäristön ja kokijan kanssa kuin sillankaiteessa oleva tägi. Rakennettu ympäristö siis tarjoaa katutaiteelle erilaisia alustoja, ja samalla se toimii mahdollistajana jonkin uuden syntymiselle tilassa (Burnham 2010). Näin sekä katutaide että tilan materiaalisuudet kietoutuvat osaksi tilan kokemista.

Nomeikaite (2022, 2023) taas on tutkinut katutaidetta eräänlaisena tapahtumallisena, kehollisen kokemisen kautta muodostuvana perinteenä, joka on osa kaupunkitilan affektiivisia ilmapiirejä ja niiden ”värittämistä”. Hän on tarkastellut katutaidetta esimerkiksi teosten tilasta poistamiseen liittyvän uhan ja sen affektiivisten, toimintaa herättävien vaikutusten kautta (Nomeikaite 2022). Hän lähestyy katutaidetta esteettisenä kokemuksena, korostaen sen suhteellista ja hetkellistä luonnetta: katutaide koetaan aina yhdessä kaiken muun kaupungissa olevan, tapahtuvan ja liikkuvan kanssa. Nomeikaite (2023) ymmärtää katutaiteen vahvasti affektiivisena: se on kehollisesti ja aistillisesti koettua, ja liittyy siten erottamattomasti niin julkisen tilan kokemiseen kuin sen ilmapiirien jokapäiväiseen muodostumiseen. Tähän liittyy myös Pløgerin (2016) ajatus kaupunkitilassa olemisesta jatkuvana sosiaalisena ja tilallisena prosessina, joka tapahtuu tässä ja nyt ja jota ei voi ennakoita. Pløger (2016) korostaa, että taiteellinen toiminta on aina jonkinlainen performatiivisesti

muodostuva tila: sen muodostuminen riippuu juuri siinä hetkessä ja tilassa olevista voimista, kuten tunteista, katseesta, muistoista ja kokemuksista.

Myös Young (2010, 2012, 2014a, 2014b) on tutkinut katutaidetta affektiivisena kokemuksena, joka vaikuttaa kaupunkitilan laajempaan kokemiseen. Young nostaa esiin katutaiteen osana kaupungin tilojen jatkuvaa muodostumista sekä erityisesti laittoman katutaiteen kohtaamiseen ja tekemiseen liittyvän affektiivisuuden. Tähän muodostumiseen vaikuttavat kaupungeissa vallitsevat säännöt ja lait, joita katutaide haastaa. Katutaiteella onkin mahdollisuus muokata käsityksiä kaupunkitilasta ja sen säännöistä, ja tämä tapahtuu affektiivisten kokemusten kautta (Young 2010, 2014a). Myös Bengtsen (2020) painottaa juuri yksilöllisesti toteutettua luvatonta katutaidetta jonain, jolla on potentiaalia muokata tilaa ja siten myös sen tunnelmaa, ja toimia erityisesti gentrifikaation ja tilan “fossilisoitumisen” vastavoimana.

3 Aineisto ja menetelmät

Katutaiteen kokeminen on vahvasti sidoksissa tilaan, jossa se sijaitsee. Siksi aihetta on mielekästä tutkia juuri siinä tilassa ja hetkessä, jossa kokeminen tapahtuu. Tästä syystä aineiston tuottamisen tavaksi valikoitui teemahaastatteluna toteutetut kävelyhaastattelut, joita tein asukkaiden kanssa huhtikuussa 2024. Haastattelu ei ole ainoa vaihtoehto kokemusten tutkimiseen, mutta tähän tutkimukseen se sopi hyvin. Kävelyhaastattelun avulla on mahdollista tuoda näkyviin tilallisia kokemuksia, hetkiä ja tapahtumia, sekä niihin liittyviä ihmisen ja ympäristön välisiä suhteita, jotka muuten voivat helposti jäädä huomaamatta (Kusenbach 2003; Hyvärinen 2017).

3.1 Kävelyhaastattelu tutkimusmenetelmänä

Kävely on keskeinen osa arkeamme ja siihen liittyviä rutiineja. Se vaikuttaa myös siihen, kuinka muodostamme kokemuksia ympäristöstämme. 2000-luvun vaihteessa tähän alettiin kiinnittää enenevässä määrin huomiota, jolloin ihmisen ja ympäristön suhteen tutkimisessa nousivat esiin aistit ja ruumiilliset kokemukset (Ojanen 2018). Liikkumisen ottaminen osaksi tutkimusta auttaa huomioimaan muutkin aistit kuin näköaistin, jolloin kokemusten muodostumisen eri ulottuvuuksia voidaan tarkastella kokonaisvaltaisemmin (Ingold 2004; Ojanen 2018). Kävelyhaastattelua voikin pitää hyvänä menetelmänä silloin, kun halutaan tutkia ympäristön havainnointia ja kokemista, siihen liittyviä asenteita, merkityksiä ja toimintaa, tai ihmisen ja ympäristön välisiä suhteita (Kusenbach 2003; Evans & Jones 2011; Bamberg 2017). Kävelyhaastattelussa (myös *go-along*, kanssakäveleminen tai kanssakulkeminen) etnografinen havainnointi yhdistyy haastatteluun, mikä mahdollistaa ympäristön roolin tarkastelun osana ihmisten kokemuksia (Kusenbach 2003; Ojanen 2018). Kävelyhaastattelussa päästään suoraan ilmiön ja siitä muodostuvien kokemusten äärelle, ja haastateltavalla on mahdollisuus tuoda kokemuksensa esiin haluamallaan tavalla. Tällöin tilanteesta ei kerry vain haastattelijan näkökulmasta syntyviä ulkopuolisia havaintoja. On silti tärkeää muistaa, että yksilön kokemukseen on aina mahdotonta päästä täydellisesti sisään: haastattelijalta voi jäädä asioita huomaamatta, ja toisaalta haastateltavat jättävät aina jotain kertomatta joko tarkoituksella tai epähuomiossa (Kusenbach 2003). Affektien representaatiota pakeneva luonne (Thrift

2004) tulee tässä hyvin esiin: aistikokemusten henkilökohtaisuus ja vaikeasti sanoitettava luonne jättävät piiloon osan kokemuksen kirjosta. Tästä huolimatta kävelyhaastattelun avulla voidaan tuoda näkyväksi paikan kokemisen moninaisuus. Kusenbach (2003) puhuu havainnoinnin filttäreistä, kuten tunteista, arvoista ja aiemmista kokemuksista, jotka ovat läsnä tilassa ja sen kokemisessa, mutta usein kokijalleen näkymättömiä. Muutoksen hetkellä ne saattavat kuitenkin nousta esiin ja siten tunnistettavaksi, ja kävelyhaastatteluiden avulla niistä voidaan yrittää saada hetkellisesti kiinni.

Kävellessä aistimme osallistuvat ympäristön havainnointiin ja ovat mukana luomassa kokemusta. Havainnointi ei liikkeessa myöskään rajoitu yhteen paikkaan. Käveleminen mahdollistaa esimerkiksi tahdin nopeuttamisen tai hidastamisen, jos eteen tulee jotain kiinnostavaa tai kun haluamme äkkiä eteenpäin (Bamberg 2017). Se on otollinen keino havainnoida, mikä esimerkiksi katutaiteessa kiinnittää huomion ja miten se vetää kohti tai karkottaa luotaan. Tällöin haastateltavien vastaukset ja kehollinen toiminta kumpuavat suoraan ympäristöstä. Kävelyhaastattelun ajatellaan usein tuottavan monipuolisempia tuloksia kuin saman aiheen käsittely perinteisillä haastattelumenetelmillä (Evans & Jones 2011). Haastateltavien kanssa käveleminen voi auttaa myös tutkijaa saamaan yhteyden tutkimuksen paikkaan ja sen kautta ymmärtämään paremmin haastateltavien paikkaan liittämiä ajatuksia, rutiineja ja merkityksiä (Evans & Jones 2011; Ingold & Lee 2008).

Kävelyssä siis korostuvat sen rakentamat keholliset kokemukset: ne muodostuvat sekä itse liikkeestä että ympäristössä tapahtuvista muutoksista, kuten esimerkiksi sääilmiöistä. Tämä ihmisen ja ympäristön välinen vuorovaikutus luo syvempää kokemusta paikasta (Bamberg 2017; Lee & Ingold 2006). Kävelyhaastattelu onkin paljon käytetty menetelmä myös esimerkiksi ympäristöön liittyvän arkipäiväisen toiminnan ja tuntemusten tutkimisessa (ks. esim. Kuoppa 2016; Ponto 2017). Kävellessä erilaiset aistimukset tai toiminnan tavat asettuvat tilallisesti osaksi jotakin paikkaa, ja siten kävelyhaastattelussa syntyvä tieto onkin tilallisesti jäsentynyttä sen sijaan, että haastattelun sisältö hahmottuisi vain sen ajallisen etenemisen kautta (Evans & Jones 2011). Lisäksi kävellessä tiedon ja tulkintojen voidaan nähdä syntyvän yhdessä, etenkin, jos haastattelun osapuolet kävelevät yhdessä samaan suuntaan ja katsovat samoja asioita (Lee & Ingold 2006). Kävelyhaastattelu on siis

eräänlainen yhteinen matka, jossa kuljetaan tietyn ympäristön ja siihen liittyvien kokemusten läpi (Bamberg 2017).

Myös tutkijan, haastateltavan ja ympäristön välisten valtasuhteiden voidaan nähdä muuttuvan kävelyhaastattelussa. Kaupunkitilassa tehty kävelyhaastattelu on aina altis keskeytyksille, kuten liikenteen taustamelulle ja yllättäville kohtaamisille, jotka voivat muuttaa haastattelun suuntaa tai kiinnittää huomiota uusiin asioihin.

Ympäristö on siis läsnä haastattelutilanteessa ja sillä on mahdollisuus vaikuttaa haastattelun kulkuun ja siinä muodostuviin kokemuksiin (Bamberg 2017). Tämä näkyi myös omista haastatteluistani: liikenteen melu, lintujen laulu, sään muutokset, vastaan tulevat haastateltaville tutut ihmiset tai huomion yhtäkkinen kiinnittyminen johonkin saivat haastateltavat pitämään taukoja puheessaan, kohdistamaan katseensa uusiksi sekä liikkumaan eri paikkoihin tai eri tavalla kuin he olivat ajatelleet. Toisaalta ennalta suunnittelemattomat reitit antoivat haastateltaville itselleen mahdollisuuden vaikuttaa haastattelun kulkuun ja tilassa liikkumiseen, jolloin tunnelma oli haastatteluissa uteliaan tutkiva ja haahuileva. Ympäristökokemusten äärelle pääsemisen lisäksi yksi kävelyhaastattelun keskeinen vahvuus onkin juuri tunnelmaltaan luonteva ja vapaamuotoinen haastattelutilanne, joka mahdollistaa keskustelevan tyylin ja sen, että haastateltava voi puheen sijaan keskittyä ympäristöön (Kusenbach 2003; Bamberg 2017). Myös omat haastatteluni olivat tunnelmaltaan mukavia ja rentoja. Keskustelu kulki pääosin hyvin luontevasti ja haastateltavat kertoivat avoimesti katutaiteeseen liittyvistä kokemuksistaan ja myös Itä-Pasilasta laajemmin.

Kävelyhaastattelussa yksi valinta on se, kuka kävellyn reitin valitsee ja millä perusteilla. Se, että haastateltavat pystyvät itse vaikuttamaan kuljettuun reittiin ja halutessaan ohjailemaan sitä, voi tehdä tilanteesta vähemmän virallisen tuntuisen (Evans & Jones 2011). Myös tässä tutkimuksessa haastateltavat saivat itse valita, mistä lähdimme liikkeelle ja kuljettaa minua itse valitsemaansa reittiä. Ajatuksena oli, että kuljemme heille tärkeiden tai arjessa paljon läsnä olevien paikkojen ja katutaideteosten kautta. Näin päästään paremmin tarkastelemaan juuri haastateltavien arkisia kokemuksia kyseisestä paikasta (Bamberg 2017), mikä oli tämän tutkimuksen tavoitteena. *Go-along* -tyyppisille kävelyhaastatteluille onkin tyypillistä, että

haastattelija ei johdattele kulkua vaan kävelee haastateltavan mukana tämän tuttuja, arkisia reittejä (Kusenbach 2003).

Muutenkin *go-along* -haastatteluissa alue on yleensä haastateltavalle tuttu, kun taas kävelyhaastattelujen skaalan toisessa päässä ovat ohjatut haastattelut, joissa reitti on määritelty etukäteen ja haastattelija tuntee alueen hyvin (Evans & Jones 2011). Mikäli olisin halunnut selvittää esimerkiksi juuri tiettyjen teosten kohtaamiseen liittyvää affektiivisuutta ja niiden vaikutusta arkisiin ympäristön kokemuksiin, olisin voinut suunnitella tietyn reitin ja kävellä sen kaikkien haastateltavien kanssa. Haastattelijan etukäteen määrittelemä reitti onkin hyvä vaihtoehto silloin, kun halutaan keskittyä tiettyihin paikkoihin (Evans & Jones 2011). Toisaalta arkisietkaan reitit eivät haastattelutilanteissa ole täysin luonnollisia, sillä tutkija on niissä aina läsnä jonain arkikokemuksen ulkopuolisena (Kusenbach 2003). Myös minä olin haastattelutilanteissa läsnä ulkopuolisena, mutta uteliaana: tavoitteeni oli kuunnella ja ymmärtää, mitä asukkaat haluavat omista kokemuksistaan jakaa. Vaikka en ohjaillut reittejä, alue oli minulle kuitenkin ennalta melko tuttu. Siten myös omat kokemukseni siellä liikkumisesta ja ympäristön muutoksista olivat läsnä haastattelutilanteissa.

Kävelyhaastatteluista on kritisoitu siitä, että niissä kertyvää tietoa esitetään harvoin karttamuodossa, vaikka se on tilallisesti tuotettua ja yleensä paikkaan sidonnaista. Evans ja Jones (2011) nostavat esiin muun muassa kuljettujen reittien esittämiseen kartalla ja haastatteluista saadun tiedon selkeämmän yhdistämisen paikkoihin, joissa niistä on keskusteltu. Mietin itsekkin aluksi reittien tai kiinnostavia keskusteluita synnyttäneiden paikkojen ja teosten merkitsemistä kartalle, mutta käytännön syistä päädyin lopulta jättämään idean toteuttamatta. Useimmat haastateltavien kanssa kävellyt reitit vastasivat enemmän päiväkävelyä kuin selkeää vakiintunutta reittiä, jota haastateltava kulkisi päivittäin samanlaisena. Reitit kiersivät aluetta ristiin rastiin ja niiden esittäminen kartalla olisi todennäköisesti ollut sekavaa. Toisaalta kävelyiden kiinnostavuus ja spontaanisuus olisivat voineet näyttää kiinnostavalta karttamuodossa, tuoden esiin teosten ja tilan vaikutuksia liikkumiseen. Tiettyjen paikkojen tai teosten merkitseminen kartalle haastattelujen aikana olisi kuitenkin voinut aiheuttaa liikaa keskeytyksiä, sillä keskustelu eteni toisinaan hyvin nopeasti teoksesta toiseen.

Tutkimuksen suunnitteluvaiheessa mietin myös valokuvaamisen käyttämistä haastattelujen apuna, mutta päädyin lopulta itse kuvaamaan keskusteluissa esiin nousseita teoksia ja paikkoja haastatteluiden jälkeen. Haastatteluissa kävi ilmi, että moni haastateltava kuvasi katutaide teoksia ja arkiympäristöään, ja osa myös esitteli aiemmin ottamiaan kuvia minulle haastattelun aikana. Jälkeen päin pohdittuna valokuvien ottaminen olisi voinut tuoda kävelyhaastatteluihin lisää syvyyttä. Valokuvat olisivat saattaneet myös toimia aineiston tulkitsemisen tukena, kun haastateltavien kertomukset olisivat kiinnittyneet kuviin ja nousseet niiden kautta uudelleen esiin. Tutkielmassa esitellyt kuvat ovat kuitenkin itse ottamiani ja siten ne kertovat vain minun katseestani tilaan ja siellä oleviin katutaide teoksiin.

Haastattelujen vapaamuotoisuudesta huolimatta olin ennalta päättänyt tietyt teemat ja apukysymykset, joten haastattelut voidaan määritellä myös teemahaastatteluiksi. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa haastattelun runko rakentuu ennalta määriteltujen teemojen pohjalta. Vaikka teemahaastatteluille tyypillistä on teemoihin liittyvien tarkentavien kysymysten käyttäminen, sen avoimuus mahdollistaa myös uusien tai tarkentavien kysymysten esittämisen haastattelujen aikana (Tuomi & Sarajärvi 2018). Oma haastattelurunkoni eli jonkin verran haastattelujen aikana ja välillä, vaikka pysyin etukäteen valitsemisani teemoissa. En noudattanut haastattelurunkoa sanatarkasti, vaan haastattelujen etenemiseen vaikutti myös se, missä järjestyksessä eri teemat nousivat esiin haastateltavien puheessa. Teemahaastattelu mahdollistaakin myös tällaiset joustavat toteutukset, eikä haastattelurunkoa ole pakko käydä läpi jokaisen haastateltavan kanssa samassa järjestyksessä (Tuomi & Sarajärvi 2018).

Haastattelujen teemat liittyivät katutaiteen herättämiin tunteisiin ja ajatuksiin, vuorovaikutukseen katutaiteen kanssa, katutaiteeseen osana arkista tilan kokemista, hahmottamista ja siellä liikkumista, sekä asukkaiden toiveisiin katutaiteeseen suhteen. Teemojen miettiminen etukäteen ei kuitenkaan estänyt uusien asioiden nousemista esiin haastatteluissa. En pyrkinyt rajoittamaan haastateltavien puhetta tai liaksi ohjailemaan heitä, sillä halusin jättää tilaa myös yllätyksille sekä sellaisille asioille, joita en ollut tullut ajatelleeksi haastatteluja suunnitellessani.

3.2 Aineiston tuottaminen

Toteutin tutkimusta varten yhteensä kuusi kävelyhaastattelua. Tutkimuksen kohderyhmäksi olin rajannut täysi-ikäiset Itä-Pasilassa asuvat tai alueella muuten säännöllisesti omassa arjessaan liikkuvat henkilöt. Lähestyin ensin sähköpostitse paikallista asukasyhdistystä eli Pasila-seuraa sekä alueella toimivaa naapurustaloa. Asukasyhdistyksen kautta sain yhden haastateltavan. Tämän jälkeen päätin etsiä haastateltavia alueen Facebook-ryhmän kautta, mikä osoittautui toimivaksi keinoksi: Facebook-julkaisun avulla sain sovittua vielä viisi haastattelua. Haastateltavia oli yhteensä kuusi, minkä arvioin riittäväksi määräksi tutkielman aiheen ja aikataulun kannalta. Haastateltavien määrä on pieni, mutta maisteritutkielman kohdalla perusteltu, sillä tutkimus keskittyy ihmisten kokemuksiin ja niiden esiin tuomiseen.

Haastattelukutsun jakaminen omalla nimellä ja henkilökohtaisella profiililla tuntui yllättävällä tavalla jännittävältä ja henkilökohtaiselta. Sekä asukasyhdistykselle laitetun sähköpostin että sosiaalisen median kohdalla lähetä-painikkeen klikkaaminen oli hyvin affektiivinen hetki. Pohdin myös sitä, miten haastateltaviin vaikutti se, että he lukivat tutkimuksesta sosiaalisen median kautta ja pääsivät myös näkemään tutkijan eli minun naamani ja (varsin yksityisen) Facebook-profiilini. Madalsiko se kynnystä osallistua? Tuntuiko tutkimushaastattelu ajatuksena arkisemmalta, rennommalta tai helpommin lähestyttävältä, kuin jos siitä olisi tullut viesti sähköpostiin tai postitse kasvottomaksi jäävältä tutkijalta tai tutkimusryhmältä? En kysynyt näitä haastateltavilta, mutta aiheesta olisi ollut mielenkiintoista keskustella.

Toteutin haastattelut huhtikuussa 2024 ja tarkemmat ajankohdat sovin jokaisen osallistujan kanssa erikseen. Yhden haastateltavan kanssa jouduimme sopimaan haastattelun uudestaan ajankohtaan liittyvän sekaannuksen vuoksi, mutta tästä huolimatta haastattelujen aikatauluttaminen oli helppoa. Olin varannut kalenteriini tyhjää aikaa niiden toteuttamiselle, joten pystyin mukautumaan haastateltavien aikatauluihin. Tämä todennäköisesti helpotti niiden sopimista. Tutkimuksen tekoon liittyvä affektiivisuus pulpahteli esiin myös haastatteluja sopiessani: huomasin jännittäväni haastateltavien viestejä, vaikka kaikki sujuikin hyvin. Kaikki haastattelut ajoittuivat haastateltavien työpäivien jälkeen iltapäivälle tai alkuiltaan.

Haastateltavat saivat itse valita, miten halusivat pitää yhteyttä haastattelun sopimiseen liittyen. Osa kommunikoi sähköpostitse ja osa Facebookin kautta. Lähetin tutkimuksen tietosuojailmoituksen haastateltavien luettavaksi etukäteen, jotta he ehtivät tutustua siihen rauhassa. Haastattelujen nauhoittamisesta oli maininta sekä haastattelukutsussa että tietosuojailmoituksessa, ja varmistin suostumuksen osallistumiseen ja haastattelun nauhoittamiseen vielä erikseen haastattelutilanteen alussa. Nauhoittaminen sopi kaikille haastateltaville. Kerroin haastateltaville myös, minne tutkielma tulee luettavaksi, ja lupasin lähettää halukkaille linkin valmiiseen työhön. Haastattelutilanteen lopuksi haastateltavat saivat myös elokuvalipun kiitoksena haastatteluun tarjoamastaan ajasta. Ihmistieteissä on yleisesti periaatteena, ettei tutkimukseen osallistumisesta makseta rahallista palkkiota, mutta elokuvalipun kaltainen pieni kiitos nähdään hyväksyttävänä tapana kiittää osallistujaa hänen ajastaan (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 2019). Tämä oli myös itselleni affektiivinen kokemus: sain yllättävän paljon iloa siitä, että pääsin kiittämään tutkimukseen osallistuneita ja päättämään haastattelun iloiseen yllätykseen. Haastateltavat tuntuivat olevan mielellään mukana tutkimuksessa, ja aihe vaikutti olevan monille henkilökohtaisesti tärkeä tai muuten kiinnostava, eikä esimerkiksi erityisen arkaluontoinen. Tutkimuksen tuloksia tarkasteltaessa on kuitenkin tärkeä huomioida, että haastatteluihin osallistujat olivat työkäisiä, asuinalueensa tapahtumia seuraavia aikuisia.

Haastattelujen alussa kysyin haastateltavilta heidän ikäänsä sekä yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta sitä, kuinka pitkään he olivat asuneet Itä-Pasilassa. Haastateltavien sukupuolta en kysynyt tai kirjannut ylös, sillä en kokenut sitä tutkielman kannalta oleelliseksi. Osa haastateltavista kertoi esitietoja myös jo ennen haastattelua ilmaisessaan kiinnostuksensa osallistumiseen. Tutkimukseen osallistuneet haastateltavat olivat iältään 26–54-vuotiaita ja heistä neljä asui Itä-Pasilan alueella. Kaksi muuta haastateltavaa olivat asuneet Itä-Pasilassa aiemmin. Heistä toinen asui nykyään Länsi-Pasilan puolella ja toinen viereisellä asuinalueella. Molemmat kuitenkin liikkuiivat Itä-Pasilassa säännöllisesti esimerkiksi työmatkoillaan tai sukulaisten luona, ja käyttivät alueen palveluita. Kaikilla haastateltavilla oli siis jonkinlainen arkinen side Itä-Pasilaan. Haastateltavista kaksi oli asunut Pasilassa noin 20 vuotta, kaksi 2–4 vuotta ja yksi oli juuri muuttanut alueelle. Yhdeltä

haastateltavalta en kysynyt tarkkaa Itä-Pasilassa asumisen kestoa, mutta haastattelun perusteella hän oli asunut alueella joitakin vuosia.

Haastattelujen kesto vaihteli puolesta tunnista reiluun tuntiin. Haastattelut keskittyivät vajaan kahden viikon ajanjaksolle yhteensä kolmelle eri arkipäivälle. Haastattelujen pitäminen peräkkäin auttoi keskittymään aiheeseen ja kiinnittämään aiemmissa haastatteluissa esiin nousseisiin asioihin huomiota myös seuraavissa haastatteluissa, tuoden niiden toteuttamiseen tietynlaista varmuutta. Voikin siis ajatella, että aiempien haastatteluiden muistot ja tunnelmat olivat läsnä myös myöhemmissä haastatteluissa ja vaikuttivat siihen, mihin asioihin itse haastattelijana kiinnitin huomiota. Pyrin tiedostamaan tämän, jotta aiempien haastateltavien ajatukset eivät olisi ohjailleet seuraavia haastattelutilanteita. Varsinkin ensimmäisissä haastatteluissa tuli kuitenkin esiin myös asioita, joista en ollut aiemmin tajunnut kysyä, joten aiempien haastateltavien esittämät ajatukset saattoivat kulkeutua kysymysten sekä esimerkiksi sanavalintojen kautta myöhempisiin haastatteluihin ja olla siten läsnä myös muissa haastatteluissa.

Haastatteluihin syntyi nopeasti tietty rutiini, mutta haastattelurunko eli hieman haastatteluiden välillä. Teemat pysyivät samoina, mutta osa kysymyksistä muotoutui tai tarkentui haastatteluiden edetessä. Teemojen alle olin listannut tutkimuksen tavoitteiden mukaisia kysymyksiä, joita käytin apuna haastattelutilanteissa, ja näitä kertyi myös haastatteluiden aikana lisää. Osassa haastatteluista keskustelu soljui vaivattomasti ja aiheet tulivat käsiteltyä kuin itsestään, usein toki hieman eri järjestyksessä, kun taas toisissa haastatteluissa käytin valmiita kysymyksiä apuna enemmän. Testasin haastattelurungon kerran ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja ja tein siihen täydennyksiä ja muutoksia. Haastattelukysymykset muotoutuivat silti jonkin verran haastatteluiden edetessä ja eri haastatteluissa nousi esiin erilaisia painotuksia. Haastattelut toteutuivat melko nopealla aikataululla, joten useammalle testihaastattelulle ei ollut aikaa. Tästä huolimatta haastattelut onnistuivat mielestäni varsin hyvin.

Haastateltavat saivat itse päättää, missä he halusivat tavata ja millaista reittiä kuljimme. Pyrin välttämään reittien määrittämistä tai ehdottamista ja annoin niiden suhteen ohjat haastateltaville. Kaikilla haastateltavilla oli mielessä tiettyjä paikkoja,

joissa he halusivat kävellä, mutta reitteihin liittyi myös paljon spontaaneja päätöksiä eivätkä ne yleensä olleet kovin tarkasti etukäteen suunniteltuja. Itä-Pasilan kaksitasoinen rakenne sopi hyvin kävelyhaastatteluihin, sillä liikkumista ei tarvinnut juurikaan pysäyttää esimerkiksi liikennevaloihin. Liikenteen melu kuului välillä nauhoitusten taustalla, muttei peittänyt keskustelua täysin alleen tai estänyt haastatteluiden litterointia. Liikenteen äänet kuuluivat erityisesti alakannella autojen ja julkisen liikenteen kanssa samassa tasossa tai ajoväylän ylittävällä kävelysillalla. Kävelykannella liikenteen melu ei vaikuttanut nauhoituksiin yhtä selkeästi.

Haastattelutilanteet olivat keskustelunomaisia ja niissä oli mukana hyvin arkisia hetkiä. Haastateltavilla oli paljon kerrottavaa ja kokemuksia aiheeseen liittyen, ja keskustelut soljuivat pääosin luontevasti. Osa haastateltavista oli matkalla töistä kotiin, osa tervehti haastatteluiden aikana vastaan tulleita tuttujaan, ja yhdellä haastateltavalla oli koira mukanaan haastattelukävelyllä. Haastattelun yhdistäminen osaksi tällaisia arjen hetkiä, kuten koiran lenkittämistä, kotimatkaa tai työpäivän jälkeistä kävelyä, saattoikin tehdä tilanteista rennompia. Lisäksi se saattoi madaltaa kynnystä osallistua tutkimukseen, kun haastattelun pystyi sovittamaan joustavasti omiin arjen aikatauluihin. Haastattelutilanteet olivat myös itsessään affektiivisia, ja huomasin haastateltavien tunnetilojen tarttuvan minuun helposti. Hyvä esimerkki tästä oli juuri alueelle muuttaneen asukkaan haastattelu, jossa hänen innostuksensa ja uteliaisuutensa sekä katutaidetta että yleisesti uutta ympäristöä kohtaan saivat myös minut virittäytymään tilanteeseen eri tavalla. Haastattelun aikana tuntui siltä, että olimme haastateltavan kanssa yhdessä tutkimassa, mitä kaikkea uutta ympäristöstä löytyy. Pääsin myös yllättymään asioista ja kohtaamisista, joihin en muuten ehkä olisi osannut kiinnittää huomiota. Yksi haastateltavista esimerkiksi vei minut Itä-Pasilan betonikannen alle “Pasilan katakombeiksi” kutsumaansa paikkaan katsomaan alkuperäistä, “puhdasta” betonia. Innostuksen lisäksi myös haastateltavien ärtymys, kiintymys tai suru tiettyjä aiheita kohtaan tarttui minuun herkästi, ja jouduin usein tietoisesti keskittymään niiden havaitsemiseen.

Jokaisen haastattelun jälkeen tein käsittekartan keskustelussa esiin nousseista asioista. Mietin käsittekartan tekemistä yhdessä haastateltavien kanssa haastattelutilanteen loppuksi, mutta aikataulusyistä päädyin tekemään ne itse. Kirjoitin samalla ylös omia ajatuksiani haastattelutilanteista, niiden sujumisesta ja käydyistä keskusteluista.

Haastattelujen jälkeen kiersin myös ottamassa valokuvia kävelemiemme reittien varrelta teoksista, jotka olivat nousseet erityisen voimakkaasti esiin tai herättäneet haastateltavissa vahvoja tunteita.

Haastatteluiden jälkeen litteroin nauhoitukset eli muunsin ne tekstimuotoon analysointia varten. Käytin apuna Wordin litterointityökalua, mutta taustamelun vuoksi jouduin käymään haastattelut manuaalisesti läpi ja korjaamaan niitä litterointityökalun käyttämisen jälkeen. Litteroin haastattelut mahdollisimman sanatarkasti, keskittyen tarkimmin tutkimuksen kannalta keskeisiin aiheisiin. Sitaattien luettavuuden vuoksi en kuitenkaan merkinnyt esimerkiksi taukoja tai jokaista täytesanaa. Nauhoitteita kuunnellessani kiinnitin huomiota myös siihen, minne haastateltava oli kyseisessä tilanteessa katsonut tai osoittanut tai missä kohtaa hän oli hidastanut kävelytahtiaan, pysähtynyt tai jäänyt empimään vastaustaan. En kuitenkaan kirjannut näitä ylös, joten niistä jäi minulle vain muistijälki haastattelujen pohjalta.

3.3 Laadullinen sisällönanalyysi

Lähdin tutkimaan litteroitua haastatteluaineistoa ja käsitekarttoja sisällönanalyysin keinoin. Sisällönanalyysissä aihetta jäsennellään tutkimukselle keskeisten teemojen näkökulmasta. Olennaista on rajaaminen: Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavat, että aineiston käsittelyssä huomio on keskitettävä kysymyksiin, joihin tutkimuksessa halutaan saada vastaus. Omakin aineistoni tarjosi paljon kiinnostavia aiheita myös varsinaisten tutkimusteemojen ulkopuolelta, minkä vuoksi aineiston käsittely tuntui aluksi vaikealta.

Aineiston koodaaminen sisällönanalyysin keinoin ei itsessään tuota valmiita tuloksia: kyse on vain luokittelusta, jonka jälkeen aineistoa tulee yhä tutkia ja tulkita.

Sisällönanalyysiä onkin kritisoitu siitä, että sitä ajatellaan toisinaan valmiina analyysinä, jossa syntyvien luokittelujen ja niiden alle kerättyjen huomioiden esittely riittävät tuloksiksi (Hyvärinen ym. 2010; Salo 2015). Tällöin analyysistä unohtuu sen keskeinen sisältö eli luokittelujen pohjalta tehdyt tulkinnat ja tutkittavan ilmiön lähestyminen uudella tavalla (Hyvärinen ym. 2010; Salo 2015). Aineiston käsittely ei

siis pääty sisällönanalyysiin, vaan sen jäljiltä aineisto on vasta saatu helpommin tulkittavaan muotoon, jota voidaan työstää eteenpäin. Merkitsin aineistosta aluksi kaikki aiheen kannalta kiinnostavat kohdat. Sen jälkeen aloin koodata niitä ja luokittelin koodauksien pohjalta kokonaisuuksia, jotka luovat selkeän kuvan haastateltavien kokemuksista.

Perinteisesti sisällönanalyysi on jaettu aineistolähtöiseen, teoriaohjaavaan tai teorialähtöiseen analyysiin, mutta Salo (2015) painottaa näiden sijaan refleksiivisyyttä sekä omien tulkintojen ja ennakkokäsitysten huomioimista. Hän puhuukin aineiston tutkimisesta ajatteluna, joka tapahtuu yhdessä teorian kanssa ja jossa teoriaan pohjaavat käsitteet toimivat ”ajattelun apuvälineinä” (Salo 2015: 181). Vaikka jäsentelin aineistoa sisällönanalyysin avulla, teoriaan tukeutuen ja tiettyjen käsitteiden kautta, pyrin samalla pitämään mielessäni myös haastattelujen tilannesidonnaisuuden ja niissä syntyneen tiedon hetkellisyyden. En tavoitellut sisällönanalyysillä selkeitä luokitteluja ja lokerointeja, vaan se oli työkalu aineiston tarkastelussa. Pohjaan Salon (2015) ajatukseen tutkimuksen viitekehystä ja käsitteistä apuvälineinä, joiden kanssa tarkastelen aineistoa. Samalla aineistosta itsestään nousee uusia näkökulmia ja huomioita. Analyysini ei siis ole selvästi teoria- tai aineistolähtöistä, vaan sen voi määritellä niiden väliseksi vuoropuheluksi. Tämä auttaa tiedostamaan myös omat ennakkokäsitykseni aiheesta, jolloin osaan huomioida ajatteluni, lukemani kirjallisuuden ja aiempien kokemusteni vaikutukset aineiston tutkimiseen ja tulkitsemiseen. Ennakkokäsitysten tiedostaminen ja niistä irti päästäminen voikin tuoda aineistosta näkyviin uusia ja yllättäviäkin huomioita (Hyvärinen ym. 2010).

3.4 Tutkimuksen etiikka ja tutkijan asema

Tutkijan omat lähtökohdat, ennakkokäsitykset ja arvot ovat aina läsnä, ja niihin onkin tärkeää kiinnittää huomiota kaikissa tutkimuksen vaiheissa (Häkli 1999). Pyrinkin niin haastattelutilanteissa kuin aineistoa analysoidessani olemaan tietoinen omista lähtökohdistani tutkijana. Kiinnostukseni katutaidetta kohtaan, haastattelujen suunnittelun taustalla vaikuttaneet teoriat ja toisaalta myös omat kokemukseni Itä-Pasilasta alueella paljon liikkuneena olivat kaikki mukana tutkimusprosessissa. Salo

(2015) painottaa, että näiden tekijöiden vaikutusta ei voi täysin poistaa, jolloin puhdas aineistolähtöisyys on mahdoton saavutus. Aineistoa tuleekin tarkastella haastattelutilanteista kerättynä tietona, joka on aina vain osittainen, tutkijan näkökulmaan perustuva kuvaus haastateltavien kokemuksista (Salo 2015). Myös tutkimuksen tekemiseen itsessään liittyy aina jonkinlainen ilmapiiri (Anderson & Harrison 2010). Haastattelutilanteiden keskustelunomaisesta tunnelmasta huolimatta niissä oli läsnä erilaisia asetelmia, kuten tutkija – tutkittava, mutta myös esimerkiksi asukas – ulkopuolinen. Pyrin aineistoon tutustuessani refleктоimaan omaa asemaani myös näiden jakojen kautta ja suhtautumaan haastateltavien kokemuksiin avoimesti ja uteliaasti. Haastateltavat olivat kokemuksineen tutkimuksen kohteita, mutta samalla myös aineiston tuottajia.

Oman asemani ja ennakkokäsitysteni tiedostamisen lisäksi noudatin tutkimuksessa hyviä tutkimuseettisiä periaatteita. Hyvärinen (2017) mukaan hyvin tehtyyn tutkimukseen kuuluu se, että sen tarkoitus ja toteutustavat ovat perusteltuja, ja osallistujat tietävät, missä ovat mukana. Pyrin olemaan avoin siitä, mitä tutkimuksessa haluttiin saada selville. Osallistuminen perustui vapaaehtoisuuteen ja haastateltavilla oli mahdollisuus keskeyttää osallistumisensa tai perua suostumuksensa koska tahansa. Haastateltavat saivat myös tietosuojailmoituksen, jossa avasin tietojen keräämistä ja säilyttämistä sekä tutkielman julkisuutta.

Haastateltavien etsiminen sosiaalisen median kautta tavoitti laajemman joukon asukkaita kuin asukasyhdistykselle lähetetty sähköposti. Osallistumiseen voi silti olla korkea kynnyks ja tutkimukseen saattaa valikoitua asukkaita, jotka ovat muutenkin kiinnostuneita asuinalueestaan ja sen tapahtumista. Tämä rajaa sitä, keiden ääni haastatteluissa kuuluu ja keiden ei. Hyvärinen (2017) myös huomauttaa, että positiiviseksi miellettyihin aiheisiin liittyen on helpompi löytää haastateltavia. Katutaide saattoikin näyttäytyä asukkaille aiheena, josta on helppo puhua ja johon ei liity liian suuria kielteisiä tunteita. Kaikilla haastateltavilla tuntuikin olevan lähtökohtaisesti positiivinen kuva katutaiteesta ilmiönä. Yhdentekevästi tai vahvan kielteisesti katutaiteeseen suhtautuvien asukkaiden kokemukset siis saattoivat jäädä piiloon. Koska keskiössä olivat kuitenkin yksilöiden kokemukset, en kokenut tätä tutkimuksen kannalta epäeettisenä.

4 Tulokset

Esittelen seuraavaksi haastatteluaineiston pohjalta muodostamiani tuloksia peilaten niitä aiempaan tutkimukseen. Aineistosta muodostui laadullisen sisällönanalyysin avulla neljä keskeistä teemaa: katutaiteen kohtaamiseen liittyvät tuntemukset osana tilan kokemista ja tunnelmaa, taiteen ja töhryjen tilat, vuorovaikutus asukkaiden, katutaiteen ja tilan välillä, sekä katutaiteen kiinnittyminen osaksi arjen tiloja.

4.1 Affektiiviset kohtaamiset katutaiteen kanssa

Katutaiteen kohtaaminen osana arkiympäristöä oli haastattelutilanteissa ja haastateltavien sanoittamisissa kokemuksissa selvästi affektiivista. Asukkaiden sanallistamien tunteiden kirjo vaihteli ilahtumisesta, kiintymyksestä ja yllätyksestä ärsytykseen ja suruun. Samassa hetkessä saattoi olla läsnä useita ristiriitaisiakin tuntemuksia, ja usein haastateltavat eivät itsekään osanneet täysin sanallistaa, mitä kaikkea he teosten äärellä kokivat. Affektien sanallistamisen vaikeus ja ilmapiirien vaikeasti määriteltävä luonnenousivatkin esiin haastatteluissa (ks. Thrift 2004; Anderson 2009). Toisinaan katutaide tuntui houkuttelevan katsomaan ja liikkumaan luokseen, mutta välillä teokset saivat kääntämään katseen pois. Teosten affektiivisuuteen liittyi siis myös affektien kyky saada aikaan toimintaa, jota myös Thrift (2004) painottaa. Edensor (2012) on tutkinut valaistukseen ja Blackpool Illuminations -valotapahtumaan liittyvien affektiivisten ilmapiirien muodostumista ja kiinnittänyt huomiota myös siihen, kuinka tilan materiaalisuudet ovat osana tunnelmien muodostumisessa. Itä-Pasilassakin ympäristön materiaalisuus oli erottamaton osa katutaiteen affektiivisuutta. Teosten värit, aiheet, sijainnit ja toteutustavat nousivat haastatteluissa esiin asioina, jotka kietoutuivat katutaiteen kokemiseen ja tilan muodostumiseen.

Haastateltavien puheissa katutaiteeseen liittyi myös ristiriitaisia kokemuksia, mutta kaikissa haastatteluissa nousi esiin jonkinlainen positiivinen vire ja kiintymys katutaidetta kohtaan. Teosten läsnäoloon liitettiin esimerkiksi piristymisen ja uteliaisuuden tunteita. Katutaiteen koettiin piristävän Itä-Pasilan kaupunkitilaa ja siten ilahduttavan ja innostavan haastateltavia. Katutaiteen kohtaamiseen liitetty

piristävyys yhdistyi haastateltavien kokemukseen siitä, että teokset toivat tilaan ja heidän arkeensa lisää värikkyyttä ja juuri värien kautta muuttivat ”ankeaksi” ja ”harmaaksi” koettua ympäristöä, tuoden siihen tiettyä leikkisyyttä. Katutaide näyttäytyi Itä-Pasilassa Nomeikaiten (2023) ajatusten mukaisesti tilan affektiivisten ilmapiirien värittäjänä ja samalla jonain, joka vaikutti asukkaille merkityksellisten paikkojen muodostumiseen.

H1: No mua ainakin ilahduttaa toi, tulee semmonen et ei oo sitä pelkkää harmaata ja betonia. Et on just kaikkii näitä, värien käyttöä.

H3: Joo, totta kai, siis onhan se kivempaa kun kattoo pelkkää harmaata seinää, et totta kai. Ja vaikka ne on nähny monta kertaa, niin silti ne on mun mielestä, kuuluu siihen, ja sillä tavalla et se tuo sitä väriä elämään.

H6: -- ja sit jotenki, jotenki tää kontrasti, et mun mielestä tää niinku betonibrutalismi on tosi kiva, ja niinku, et tykkään siitä. Mutta tota, mut onhan se sit kiva et ei oo vaan sellast niinkun ankeeta ja harmaata ja tällasta, et tosi kivaa et on tällasii valopilkkuja, väri- ja valopilkkuja, et sit tulee sitä kontrastii. Tykkään kyllä.

Värikkyys liitettiin koettuun muutokseen, jonka katutaide oli tilassa synnyttänyt. Tähän muutokseen liittyi menneen muistelua ja johonkin aiempaan vertailua, ja se tuntui sekä iloiselta että toisaalta myös nostalgiselta. Esimerkiksi alueella lapsena asunut ja sittemmin takaisin Pasilaan muuttanut haastateltava muisteli lapsuutensa Itä-Pasilaa ja vertaili nykyisyyttä siihen. Hänelle katutaide oli selkeästi muuttanut tilaa ja sitä, millaisena hän sen koki. Lapsuudesta mieleen jääneen harmauden rinnalle oli tullut ”ilahduttavia” ja ”piristäviä” värikkäitä teoksia, jotka herättivät positiivisia tunteita. Samalla hänen muistelunsa kiinnittyivät alueen historiaan Pasilan gallerian kautta, jonka hän muisti lapsuutensa jännittävänä paikkana. Moni haastateltavista koki katutaiteen tuoman muutoksen positiivisena siitäkin huolimatta, että he olivat muuttaneet alueelle vasta teosten tekemisen jälkeen eikä heillä välttämättä ollut vahvoja kokemuksia alueesta ennen luvallisen katutaiteen läsnäoloa. Katutaiteen kokemiseen linkittyi silti kokemus Itä-Pasilasta erilaisena verrattuna johonkin aiemmin koettuun: oli kyseinen aiempi Itä-Pasila 20 vuotta sitten tai esimerkiksi jokin toinen asuinalue, josta Itä-Pasilaan oli muutettu. Rinne ja Olsson (2022) puhuvat nostalgiaa ja muistelusta keinona kiinnittyä menneisyyden

paikkoihin ja antaa tilalle merkityksiä, ja haastattelutilanteissa nousikin usein esiin tällainen nostalgisuus. Menneisyyden paikat kuitenkin myös sekoittuivat nykyisyyden paikkojen kanssa, sillä välillä muisteltu paikka oli fyysisesti sama ympäristö, jossa muistelu tapahtui. Nostalgian kautta ei siis kiinnitetty vain menneisyyden, vaan myös nykyisyyden paikkoihin, ja haastateltavat antoivat teoksille merkityksiä aiempien kokemusten ja muistojen pohjalta.

H1: Tääkin oli silloin kun mä olin lapsi niin harmaata betonia.

H1: Niin tai ehkä mä oon sitä et miksei tätä oo ollu aikasemmin tehty, et miks tää on niinku vasta nyt tullut. Et onks se sit ollu jotenki niin sillee kiellettyä ja se on liitetty johonki graffiteihin ja tämmösiin ja tota.

Myös harmaus nousi haastatteluissa esiin jonain, joka oli osa tilan tunnelmaa. Katutaiteen värikkyuden koettiin tuovan siihen jotain lisää ja muokkaavan sen kokemista. Itä-Pasilassa harmaus liitettiin betoniin, jota alueella on käytetty paljon rakentamisessa, mutta harmaaseen tunnelmaan liitettiin myös suomalainen harmaa sää ja talven pimeys. Haastattelujen ajankohta huhtikuun puolivälissä oli aikaa, jolloin kevät vasta teki tuloaan ja sää oli pääosin pilvinen ja hieman sateinen. Haastateltavat kokivat katutaiteen värikkyuden ilahduttavan erityisen paljon juuri talvella tai harmaan sään aikana. Toisaalta sääolosuhteiden vaikutus saattoi olla myös päinvastainen: sateella tilaa ei jäädä tutkimaan, vaan kuljetaan katse maassa nopeasti eteenpäin. Tällöin ei tule nostaneeksi katsetta ja huomanneeksi teoksia. Tunnetilat siis vaihtelivat ja muuttuivat myös ajan mukana. Tässä nousivat esiin myös Edensorin (2012) huomiot tilan materiaalisuuksista, kuten valaistuksesta, ja niiden kytkeytymisestä tunnetiloihin ja tunnelmien syntymiseen: esimerkiksi pimeällä teoksia ei välttämättä erottanut ympäristöstä, ja toisaalta kirkas auringonvalo saattoi tehdä kokemuksesta erilaisen verrattuna aiempaan.

H1: Niinku se krokotiili siellä, niin kyl mä talvella kun on harmaata ja pimeetä niin kyl sä tottakai katot tommosta, kirkkaita värejä, niinku ihan eri tavalla kuin sit kesällä.

H6: Et toi on vaik just tollai niinku et mitä ei ehk tällasel harmaal säällä tuu niin huomattuu, että tota, et sit vast kun kattoo vähän ylöspäin niin tajuaa.

H6: Ja mun mielest tällanen on kyl tosi niinku ihanan pirteetä, kun on näin kirkkaita värei, et just se, et etenki kun Suomes on näin harmaata tää sää, ja sit ku noi tääl niinku rakennukset on aika sillee ankeen värisii, niinnii, kyl se on sit aina tosi niinku freesii ku laitetaan tälläst.

Osa haastateltavista koki katutaiteen läsnäolon ja värien käytön ristiriitaisemmin. Harmaus nousi esiin kaikissa haastatteluissa, mutta suhtautuminen siihen vaihteli. Erityisesti kaksi haastateltavaa toivat esiin vahvan kiintymyksen betonia ja Itä-Pasilan harmautta kohtaan. He puhuivat siitä, kuinka alueen muut värit ja yksityiskohdat, kuten luonnon vihreys ja talojen korostusvärit, helposti unohtuvat, kun katutaiteen luomista perustellaan juuri värikyyden lisäämisellä. Heille teosten kokemiseen liittyi ilahtumisen ja piristymisen lisäksi myös ärsytystä, surua ja halua puolustaa harmautta ja betonia. Katutaiteen kokemisen tilat näyttäytyivät haastatteluissa vahvasti Masseyn (2005) relationaalisen tilan mukaisina: ne muotoutuivat jatkuvasti asukkaiden toisinaan samanlaisten, toisinaan poikkeavien kokemusten kautta, heidän tuntemustensa ja muisteluidensa voimasta. Siinä missä toiset haastateltavista mielsivät harmauden potentiaalisena alustana uudelle katutaiteelle, osa puhui Itä-Pasilan harmaudesta alueelle ominaisena ja itsessään arvokkaana – jonain, jota he halusivat suojella ja puolustaa. Erityisesti alueella jo ennen luvallisen katutaiteen luomista asuneet haastateltavat harmittelivat sitä, että harmaus nähdään Itä-Pasilasta käytävässä keskustelussa negatiivisena asiana ja jonain, jota katutaiteella tai muilla toimilla halutaan muuttaa. Heidän mukaansa Itä-Pasilassa ei ole niin harmaata kuin väitetään, ja toisaalta harmaus on myös olennainen osa alueen tunnelmaa ja kauneutta.

H2: [--] Ehkä täs on sitä mitä must paljon puhuttiin silloin kun tää alko, että kun on niin harmaata, niin sit täs on näitä värejä. Mutku sitte mä en oo samaa mieltä, että tääl ois niin harmaata tääl Pasilassa.

H2: No ehkä alkuun kun niitä [teoksia] alko tulee, nii oli itellä semmonen mielensisäinen näiden rakennusten puolustuspuhe, että nää on ihan hyviä tämmösinä.

H2: Onhan nää yllättävän monenlaisii nää mitä tääl on tehty tänne. Ja sit mä tiedän et, mä en tietysti, moni voi olla samaa mieltä mun kans, että ne ei oo niin niinku miellyttävii ne mist sit toiset sit taas tykkää tosi paljon ja on just sitä mieltä, että on muuttunu ilosemmaks ja kivemman näköseks, nii.

H5: Mutta se, että ku siis Pasilan niinkun sielu on se, että, et se on siis niinkun, yleisesti tunnustettuna Pasilaan liitettävä tärkein attribuutti on harmaa. Ja Pasilassa harmaa on kaunista, se kuuluu tänne.

Katutaiteen määrän nopea kasvu näyttäytyi erityisesti yhdelle haastateltavista jonain, joka uhkaa alueen alkuperäistä luonnetta. Hän suhtautui katutaiteeseen ilmiönä positiivisesti ja arvosti monia teoksia, mutta näki tilaustyönä toteutetun katutaiteen suuren määrän myös uhkana Itä-Pasilan alkuperäiselle betonille, jota hän halusi suojella maalilla peittämiseltä. Kyseinen haastateltava oli asunut alueella pitkään ja päässyt näkemään katutaiteen luoman muutoksen ja sen kehityksen. Hän kuvaili alkuvaiheen innostusta ja myös omaa kiinnostustaan, mutta kertoi muutoksen nopeuden muuttaneen hänen suhtautumistaan kriittisemmäksi. Katutaiteen kohtaamiseen liittyi vahvasti kokemus ”ulkopuolisen katseesta”, joka Itä-Pasilaan kohdistui katutaiteesta sinne suunnitelleiden ja tuottaneiden tahojen toimesta. Haastateltavalle katutaiteen runsas määrä ja nopea syntytahti linkittyivät myös gentrifikaatioon. Hänen ajatuksensa mukailivat Bengtsenin (2020) pohdintoja laillisesta katutaiteesta alueen kaunistamisen keinona ja ulospäin luovalta näyttävänä, mutta tilaa jähmettävänä. Samalla hänellä kuitenkin oli useita lempiteoksia ja hän tiedosti monen kokevan teosten runsaan määrän ja värikkyuden positiiviseksi ja ilahduttavaksi asiaksi. Haastateltavan katutaidekokemuksiin liittyi kuitenkin ärsytys siitä, miten Itä-Pasilasta ja sen harmaudesta puhutaan etenkin alueen ulkopuolisten toimesta jonain, mitä pitäisi muuttaa. Harmaus ei hänelle ollut vain synonyymi ankeudelle tai masentavalle tunnelmalle, vaan jotain enemmän – ja lähtökohtaisesti positiivista.

H5: Yks pasilalaisuuden ongelma on siis se, et se on jatkuvasti ulkopuolisen katseen alla, eli siis ulkopuolelta tullaan ja ulkopuolelta arvioidaan, ja tuota. Se oli, hyvä esimerkki oli se et meillä oli justiinsa, tota, oli se Pasilan-verkoston kokous, jossa oli monia niinku Pasilan toimijoita ja aktiiveja, ja sitte [Helsinki] Urban Art ei ollu paikalla. Ja [Helsinki] Urban Art ei ollu paikalla sen takia, että [Helsinki] Urban

Artin nykyisen toiminnan painopiste on muualla ku Pasilassa, vaikka niil on toimisto täällä. Ja siinä niinku korostuu just se että, et kun se, tietkö kun siin on vähän tämmönen tuntu, että tullaan niinkun, valkonen safaripuku päällä ja kypärä päässä tänne alkuasukkaiden keskelle levittää ilosanomaa katutaiteesta, maalataan kaikki orgaaninen peittoon ja sitte lähetään pois.

H5: Ja sit et kun ne niin kun, se mulla siis konkretisoitu tavallaan siihen, että kun sillon joitain vuosia sitten Haaga-Helian opiskelijat aktivoituivat tällasessa Pasilan, tuota, yrityshankkeessa, ja sen tiimoilta ne laitto sitten alueen ihmisille tällasta niin kun Webropol-lomaketta missä pyydettiin arvioimaan Pasilaa ja sen fiilistä ja niin edelleen. Sit siinä oli tällasia niinku ääripääväättämiä ja, ja tuota, sit piti asettaa siihen väliin niinku oma arvio. [--] Se, se oli joko värikäs, mutta mä muistan jotenki että se, se attribuutti oli siis jotenki eloisa tai joku semmonen. Ja sitte toisessa päässä oli harmaa.

H5: -- niinku siis että, joo mä ymmärrän tän, mä ymmärrän mitä sä niinku tarkoitat tällä, mutta ymmärräks sä että sä oot nyt kysymässä Pasilasta. Jossa harmaan merkitys on jotain aivan muuta kuin niin kuin adjektiivi, joka kuvaa jonkunlaista tunnetilaa. Vaan et se on, niinku oleellinen osa sitä kauneutta mikä täällä on, on se harmaa.

Haastateltavalle betonin kauneus liittyi esimerkiksi siihen, kuinka aika ja elementit jättivät siihen jälkensä. Haastateltava kuvaili puisten valumuottien betoniin jättämiä jälkiä, portaikoissa kasvavaa sammalta ja veden jättämiä valumajälkiä, joita kävimme myös haastattelun aikana yhdessä katsomassa. Toinen haastateltava taas nosti esiin sen, kuinka betoni sadesäällä ”itkee”, kun siihen jää tummempia jälkiä valuvasta vedestä. Katutaide nähtiin uhkana näille betonin ominaisuuksille, sillä sen koettiin peittävän ja piilottavan niitä ja värittävän tilaa liikaa. Näiden kahden haastattelun aikana tunsin itsekin pääseväni sisälle harmauteen uudella tavalla, ja ihastelimme erityisesti toisen haastateltavan kanssa yhdessä alueella jäljellä olevia ”puhtaita” betoniseiniä.

H5: -- Ja täällä ei oo enää yhtään, ei ensimmäistäkään porrasnousua, jossa ois vielä toi paljas niinku betonipinta, se jossa vähän kasvaa sammalta tai siin on joku valumavesiraita ja niin edelleen, vaan niit on joku ulkopuolinen käyny kaunistamassa jokaisen. Ja sitä alkuperästä ei oo jääny.

H5: Ja kysyit et mikä harmittaa, niin se minkälainen tää on nykyään. Mut tää [betoniportaikko] oli siis, tää on mun mielestä niinku se pasilalaisin. [--] Mut sit kun siihen tulee joku hymyilevä aurinko keltasella koko seinän kokosena, niin sit ei enää sovi.

H5: Mä näytän sulle seuraavaksi sen betonin kauneimmillaan.

H5: Tässä on vielä siis jonnin verran puhasta betonia. Ja mun suosikki on siis tää, tässä näin. Valuma. Josta on tullu, vielä jossain kohassa on... Tossa näkyy, siin tulee noita tippukiviä eli mineraalit vuotaa tähän pintaan. Se on mun mielestä tosi hieno.

Myös teosten aiheet ja niiden monitulkintaisuus vaikuttivat niiden kokemiseen. Haastateltavat kokivat kohtaamisissa olevan tilaa mielikuvitukselle ja arjesta irtautumiselle. Kantaaottavilla teoksilla oli pariin haastateltavaan erityisen voimakas pysäyttävä vaikutus, joka pakotti heidät pohtimaan ja miettimään. Pysäyttävyyys tuli haastateltavien puheessa esiin paitsi fyysisenä teosten äärelle pysähtymisenä, myös siinä, kuinka aiheet jäivät heidän mieleensä toisinaan myös silloin, kun teosten ääreltä liikuttiin pois. Kantaaottavuus herätti osassa myös ärsytystä, minkä he kokivat erityisesti toistojen kautta. Kun kantaaottavan teoksen ohi kulki monta kertaa, siihen saattoi tympääntyä tai ärsyyntyä ja alkaa toivoa lisää vaihtuvuutta ja uusia teoksia sen tilalle. Kuvan 2 katutaide-teos oli yksi tällaisia tunteita herättäviä teos. Tunteiden herättäminen koettiin katutaiteen tehtävänä, mutta moni koki tärkeänä myös sen, että teokset jättivät tilaa omille tulkinnoille ja merkitystenannoille. Haastattelutilanteissa teosten kohtaamiseen liittyi paljon myös tiettyä leikkisyyttä ja ihmettelyä. Maseyn (2005) relationaalinen tila nousikin esiin haastatteluissa sen kautta, millaisia merkityksiä haastateltavat oman historiansa ja muistojensa kautta teoksille antoivat ja miten ne vaikuttivat heidän kokemuksiinsa tilasta ja olemiseen siellä. Esimerkiksi erään teoksen kohdalla toinen koki voimakasta kantaaottavuutta ja vakavuutta, kun taas toinen yhdisti sen itselleen tuttuun satumaailmaan ja innostumiseen.

H1: [--] Välillä tykkään semmosesta et se on niinku katsojan itsessään päässä se mitä sä näät siinä teoksessa.

H1: Tää on kans sillee piristävä. Vähän semmonen hupaisa tää tämmönen, et eihän nyt pilkullista alligaattoria tai krokotiilia oo, tai tämmöstä, vähän niinku et sä näkisit vaaleanpunasen elefantin.

H2: Mä mietin noita mis on selvästi, niinku tossahan on kans tommonen Banksy-juttu, mikä ehkä pari ekaa kertaa oli sillee et heh, totta, ja sit sen jälkeen on vaan sillee et noh, voisko tää vaihtuu.

H2: Tos on vähän niinku joku ois raaputtanu todellisuuden pintaa ja sit sielt näkyy joku toinen betoni tai tommonen kerrostalo. Ehkä jostain ihan toisesta maasta.

H6: Mä tykkään silleen et jos on jotain sellasii et vähän ottaa kantaa johonki vaik vähän niinku yhteiskunnalliseen teemaan tai tällaseen. Nii nii, niist mä niinku tykkään eniten, et jos ne niinku oikeesti pistää sut mieltii. Ja sit etenki jos on jotain sellaisia et mist sä et oo ensinäkemältä tajunnu sitä viel, ja sit vast kun sä oot niinku kävelly siitä ohi puol vuotta ja sit sä oot siellee ahaa, nii joo, et täs on tällanen piilomerkitys. Nii mun mielest se on aina jotenki ihan parast.

Kuva 2. Kantaottava katutaide ja tägejä.

Haastateltavilla oli myös suosikkiteoksia, joiden äärellä he olivat erityisen iloisia tai innostuneita. Näistä teoksista he halusivat haastatteluissa puhua, ja vaikka reittejä ei oltu suunniteltu sen tarkemmin ennakkoon, kaikilla oli tiedossa ainakin muutama teos, joiden äärelle he halusivat kulkea. Niiden kohtaamiseen liittyi haastatteluissa innostusta ja kiintymystä, jotka pääsivät pulpahtelemaan esiin pysähtyessämme teosten äärelle. Haastateltavat esittelivät myös heitä ärsyttäviä teoksia, mutta moni tuntui tahtovan keskittyä ilahduttaviin teoksiin. Tästä huolimatta epämieluisillakin teoksilla koettiin olevan paikkansa. Oudoiksi tai ärsyttäviksi koettujenkin teosten äärellä saattoi siis tuntea olonsa uteliaaksi. Teosten kokemisen ja niihin liittyvien tunnelmien monitulkintaisuus (Anderson 2009) tulikin esiin näissä teosten ja kokijan välisissä pysähtymisen hetkissä ja suhteissa.

Minä: Huomaatsä et tollaset jotenki niinku pienemmät ja vähän tämmöset ehkä myös enemmän sulautuvat teokset, niinku, pidätsä niistä enemmän?

H2: No, ehkä mä, joo siihen, sillee mä, niinku itse tuntuu, että niist tykkää enemmän, mutta mä yritän myös vähän just haastaa itteeni tässä että, et tarviiks sen olla silleen, ja just et voisko niistä löytää jotain niistä mitkä myös vähän niinku ärsyttää mua.

H3: Ja sehän on taiteen tehtävä, osa on vähän ahdistavampii ja osa on ilosia ja jossain on, jollain on joku tarina jonka on kuullu tai.

H6: Ja sellanenhan sit ehkä onki niinku kiva kans siinä mieles, et sit se on jokaiselle katsojalle sen oma tarina ja oma tulkinta, eikä niinkään et tässä otetaan nyt just tähän asiaan kantaa. Niin se on kyl kiva.

Kokemukset myös muuttuivat ajan myötä. Eräs teos oli esimerkiksi aikaisemmin ollut kahdelle eri haastateltavalle jollain tavalla merkityksellinen, mutta myöhemmin se oli muuttunut molempien mielestä ärsyttäväksi. Katutaiteen tunnelmien muuttuvuus tulikin haastatteluissa esiin, minkä voi ajatella Bengtsonia (2020) mukaillen olevan osa niiden hetkellistä luonnetta. Tunnelmat ja ilmapiirit ovat muuttuvia, liikkuvia ja ohimeneviä (Anderson 2009), ja moni haastateltava puhuikin katutaiteen kokemiseen liittyvistä hetkellisistä tunnelmista ja kokemusten ajallisesta muutoksesta. Menneisyys, muistot, mieliala, sää, vuodenaika, liikenteen melu, lintujen laulu, kuluneen päivän tapahtumat sekä monet muut tekijät vaikuttivat

haastateltavien kokemusten muodostumiseen, ja katutaiteeseen liittyvät tunnelmat näyttäytyivät niin haastateltavien puheissa kuin haastatteluiden aikana hetkellisinä ja tiettyihin tilanteisiin tai paikkoihin sidoksissa olevina.

4.2 Katutaiteen tilat: taidetta ja töhryjä

Katutaiteen vaikutus tilan tunnelmaan linkittyi myös haastateltavien tapaan hahmottaa ja määritellä katutaiteita. Itä-Pasilassa käsitys katutaiteesta liitettiin vahvasti juuri tuotettuun katutaiteeseen, kuten tilaustyönä tehtyihin muraaleihin, ja siitä puhuttiin ”ilmaisena taidegalleriana”. Tägit nähtiin pääosin jonain selvästi ei-taiteellisena, ja haastatteluissa näkyikin kahtiajako ”oikean ja väärän” katutaiteen välillä eli niin kutsuttu katutaiteen moraalinen maantiede (McAuliffe 2012). Tämä näkyi erityisesti tägien erottamisessa muusta katutaiteesta. Haastateltavat eivät kuitenkaan muuten tehneet selkeää rajanvetoa laillisen ja laittoman katutaiteen välille, vaan keskeistä tuntui olevan kokemus vaivannäöstä teosten toteuttamisessa. Myös laittomia graffiteja arvostettiin silloin, kun haastateltavat kokivat, että niiden tekemiseen oli nähty vaivaa.

H1: [--] Niinku äsken puhuttiin niin jos sä osaat tehdä graffiteja hyvin niin sehän voi olla taidetta myös. Sit jos sä kirjoitat vaan jonkun “lol” johonkin ja siinä on toinen ällä väärin päin siinä, niinku et osaa kirjottaa...

Minä: Mitä kaikkee sä ylipäätään ite lasket katutaiteeks?

H3: No melkeen kaiken mitä, mitä seinillä on. Mutta en, en mä nyt ihan, jos sä näät tos tommosia pikku tägejä. Niin en mä niitä. Mut sitte taas jos se on hienommin tehty, nii kyl se mulle on taidetta, ehottomasti.

Minä: Joo. Et se riippuu enemmän just siitä niinku et siihen on panostettu?

H3: Just nii. Et niinku sanoin, puhuin sotkusta aikasemmin, nii ei se ei oo mulle niinku katutaiteita. Mutta et heti kun näkee et joku ees yrittäny, niin sit tuntuu siltä.

H4: [--] Niin mut siis niinku sillee, että, et vähän nää niinku kaikki mikä on jotenki sillee vähän nopeesti, niinku toi vihree, suttastu, nii sillee et aha sä vaan halusit spreijaa sen. Mut sit esim toi valkonen, ku toi on tehty niinku jollain niinku sapluunamuotilla, nii siihen on käytetty niinku aikaa ja mietitty et mitä mä haluan

tehä. Et, et se on taas niinku et, nää muut on vähän sillee et ahaa okei, no miks piti vetästä ja näin. Mut et tohon on käytetty aikaa, et toi on niinku taidetta.

Tägit taas nähtiin enemmän sotkemisena ja reviiirin merkitsemisenä kuin varsinaisena katutaiteena, mutta nekin liitettiin osaksi katutaiteen ilmiötä. Haastateltavien suhtautuminen tägeihin oli usein negatiivissävytteinen ja moni puhui niistä töhryinä tai sotkuina, missä näkyi graffitienvastaisen toiminnan vaikutus ja niihin liitetty kielteinen kielenkäyttö (Koskela 2009). Tägit koettiin erityisen kielteisesti silloin, kun niitä oli tehty toisten teosten päälle. Haastateltavien mielestä tilaustyönä tehtyjen teosten päälle tägääminen oli epäkunnioittavaa ja herätti heissä ärsytystä sekä toisaalta myös pelkoa omien suosikkiteosten puolesta.

H1: Tääki melkein sotkettiin heti sitten kun se oli tehty, nyt se on näköjään taas putsattu. Ihan semmosta typerää et laitetaan vaan joku punasella spraylla joku oma teksti tohon päälle.

H3: No sitten jos on menty sotkemaan niin sit tulee kyllä ärsytys. Se on, se on epäkunnioittavaa taiteilijaa kohtaan ja semmosta. Et eikä mua nyt tommoset tägäykset haittaa mitään, ne on osa kaupunkikulttuuria siinä missä tämmöset niinku taideteoksetki, mut jos mennään niinku noita teoksia niinku sotkemaan niin se kyl niinku suututtaa.

*H5: [--] Mehän on siis kymmenen vuotta jo sydän kylmänä jännitetty sitä, että millon joku menee tarvelee sen Pasilan pöllön, mut ei onneks, niil on niinku jonkinlainen rispekti sitä työtä kohtaan ollu. Se oli aika iso juttu silloin kun se tuota *Angry Birds* niinku tuhottiin. Se tuntu tosi kurjalt koska se tuntu lapsista kurjalta.*

Tägien vaikealukuisuus koettiin häiritsevänä ja siihen liittyi ärsytyksen ja vierauden tunteita. Toisaalta niidenkin kohdalla nostettiin esiin vaivannäön merkitys: tägien yksityiskohtiin ja visuaalisuuteen panostaminen muutti haastateltavien suhtautumista. Tunnistettavat, poikkeavalla tavalla toteutetut tägit herättivät haastateltavissa kiinnostusta ja auttoivat heitä tunnistamaan niitä ympäristöstä. Osalle haastateltavista tunnistettavuuteen liittyi ilahtumisen hetkiä, ja tuttujen tägien liikettä kaupunkitilassa oli heistä hauska seurata.

H1: Vaikka teki sit jonku tägin, niin tekis jonku tyylikkään tai näin.

Minä: Onks näis sun mielestä, tai huomaat sä usein täällä kun sä liikut, et on tullu jotain uutta?

H2: Hmm, mä, tota, paljon seuraan sellasii tägejä mist mä saan selvää, ja sit jotkut sillee ilahduttaa et ai toi on käyny täälläki. Nyt on semmonen Nopee Mazda ja sitte semmonen, sit se Hugs, sitä mä aina katon et missä, se on vissiin joku porukka, en mä siit se kummemmin tiää.

H5: Niin kyllä. Mutta siis kun mä niinku, mä arvostan, esimerkiks sen Macierin osalta mä hirveesti arvostan sitä et se kirjottaa kaunolla. Koska se, se on mun mielestä jotenki semmonen, siis se on, mä ymmärrän sen niinku sillee ironiana siinä niinkun kontekstissa, mutta, mutta tuota. Mä arvostan sitä, että se on niinku, et siin on vähän niinku eforttia, et se ei oo vaan semmonen keskisormi vaan et se on vaan niinku tägi joka on selkeesti tunnistettava.

H5: [--] Ja sitte se, jopa sillä tavalla että, että tuota, ku tunnistaa tietyt tägit niinku se Macier, ja, tai Sokos ja niin edelleen, niin niinku, että niistä tulee vähän semmonen niinku et se jopa vähän niinku hymyilyttää.

H5: Siin on Macier. [--] Mutta noi on semmoset että niin niistä tulee niinku suhteellisen kotosa olo.

Haastatteluissa nousi esiin McAuliffen (2012) käsittelemä katutaiteen moraalinen maantiede eli laillisen katutaiteen ja graffitien erottaminen omiksi kategorioikseen. Tilaustöitä arvotettiin usein korkeammalle ja niiden vaikutus tilaan koettiin miellyttävämpänä ja piristävämpänä. Luvatta tehtyä katutaidetta ei kuitenkaan nähty jonain, jota pitäisi erikseen torjua tai poistaa tilasta, vaan sillä koettiin ärsytyksestä huolimatta olevan paikkansa kaupunkitilassa Tilaistöiden päälle tägääminen koettiin epäkunnioittavana, mutta niiden läsnäolo hyväksyttiin. Yksi haastateltava myös toivoi graffiteille Pasilan gallerian kaltaista omaa selkeää paikkaa, kuten kuvan 3 suljetun rautatietunnelin suu, johon graffitit hänen mielestään sopivat hyvin.

H1: Mut voi kyllä tämmönenki niinku, mitä nyt sanois tämmösii. Jos sä niinku, eihän nääkään tässä kaikki oo tyylikkäästi tehtyjä, mutta jos on joku tommonen niinku tietty oma paikkansa niille niin kyl se sitte niinku mun mielestä kuuluuki jonkin näköseen katukulttuuriin tai semmoseen.

Minä: Et se on tavallaan myös sitä sellasta -- et tällaseenkin on lupa, tai siis niinku vaikkei virallisesti, nii on kuitenkin periaattees paikka sille?

H1: Nii, nii. Mut siis just ehkä jossain tääl syrjässä tai näin et ei tosiaankaa missään metrovaunun kyljessä.

H4: No kyl se vaikuttaa, että, emmä tiää, mä jotenki, kaikki ihmiset jotka on heti kieltämässä graffitit, nii ei ei ei. Mä oon aina niiden kaa ihan eri mieltä. Et ei tietenkään sellasta niinku että joku tägi sun oman kodin seinään, et ei sellasta, mut niinku et oikeesti tarjotkaa tilaa sille taiteelle, niin sit siit tulee tällasta, et siit tulee tosi hienoo, niin jotenki silleen että, et tää oli kutsuva, koska nää on antanu tilaa just sille, että on taidetta ja on kaikkee.

Kuva 3. Graffiteja ja tägejä Itä-Pasilan reunalla olevan suljetun rautatietunnelin suulla.

4.3 Asukkaat, katutaide ja tila vuorovaikutuksessa

Haastateltavien puheissa toistui siis jonkin verran graffitienvastaisesta toiminnasta muistuttavaa kielenkäyttöä, jossa erityisesti tögääminen nähtiin ilkeänä. Toisaalta kaikkea luvatonta katutaidetta ei niputettu sotkemiseksi samaan tapaan kuin Stop

töhryille -kampanjan aikaan (Koskela 2009: 287), vaan luvattomia teoksia osattiin myös arvostaa, kun ne koettiin esteettisesti tai sanomaltaan kiinnostaviksi. Katutaiteen esteettinen arviointi ulottui kuitenkin myös laittomaan katutaiteeseen, minkä vuoksi tägit herättivät haastateltavissa ristiriitaisia ja toisinaan kielteisiäkin tunteita. Uudenlaisen kaupunkikulttuurin murros ja asenteiden muuttuminen näkyivät kuitenkin kaikissa haastatteluissa avoimena asenteena katutaidetta kohtaan, oli se laitonta tai laillista. Haastateltavien puheissa Itä-Pasilan katutaiteen ilmapiiri näyttöytyi monia muita alueita sallivampana ja avoimempana.

Minä: Jaaksä niitä kuvia jotenki, onks se silleen niinku sitä varten, et sä voit esittää niitä myös muille eteenpäin vai onks se enemmän silleen niinku...?

H4: On, se on niinku mulle itelle ja se oli kans semmonen niinku et hei, että, et hyvä muisto käydä tutustumassa naapurustoon, et jos mä asunki täällä monta vuotta, et mitä mä oon pitäny niinku ekan kerran tosi niinku siistinä. Ja sitte, ku mulla on instagram niin mä sinne laitoin kaikille sillee, et hei naapurustokävelyä, et tää on nyt tämmönen art district, et kattokaa kuinka hienoi juttuja ja. Ja sinne niinku, et mä halusin näyttää muilleki, et hei ei tää oo vaan tämmöst harmaata, et tääl on ihan kivojakin asioita, että. Että sillee, et kyl se niinku on sekä mulle itelleni että niinku myös muille.

Etenkin uusien teosten koettiin herättävän uteliaisuutta tilassa liikkuesssa. Alueella pitkään asuneet kuvailivat alkuvaiheen innostusta ja kiinnostusta, kun teoksia alettiin toteuttaa, ja kertoivat sen houkutelleen liikkumaan uusia reittejä pitkin ja olemaan uteliaampi ympäröivää tilaa kohtaan. Baldini (2020) kuvaa tätä katutaiteen kykyä tehdä tutusta ympäristöstä jotain uutta ja outoa ja tämän ”karnevalisoinnin” kautta saada meidät kokemaan tilaa uudella tavalla ja käyttämään sitä uudellaisilla, joustavammilla tavoilla. Myös Bengtsen (2020) nostaa esiin katutaiteen kyvyn havahduttaa kokija katsomaan tilaa uudella tavalla ja huomaamaan sieltä asioita, joita ei ennen tajunnut etsiä. Tämä tuli esiin myös haastateltavien kertomuksissa. Uteliaisuus ja tutkiminen kuitenkin vähenivät, kun teokset tulivat toistojen kautta tutuiksi ja vakiintuivat osaksi tilaa. Myös vuorovaikutus teosten kanssa muuttui arkisemmaksi. Uutuudenviehätyksen laantuessa katutaideteokset eivät enää olleet jotain, jota tarkoituksella etsittiin ja käytiin katsomassa, vaan osa arkisia tilanteita ja

reittejä. Haastateltavat kertoivat, että tieto uusista teoksista sai heidät taas tutkimaan ympäristöä, vaikka teokset olivatkin muuten arkipäiväistyneet ja tulleet tutuiksi.

Minä: Miten usein sulla ylipäättään tulee täällä sellasii niinku yllättymisen hetkiä, jos sä mietit?

H3: Ei mulla enää niin usein tuu, kun mä oon kolunnu niin sillee tietosesti, mut et kyl niitä vielä jossaki aina tulee, että, et huomaa jonku pienen, jonku, tuol oli semmonen niinkun, no se on tuolla päin, mut siel on niinku semmosia niin kun jotakin lasilaattoja ja semmosia, semmonen mosaiikki tehty niistä, nii sitä mä en ollu jostain syystä koskaan nähny ja sit mä olin ihan et tääl on tämmönenki, et kyllä niit jotain pieniä. Ja sitten ku jos, jos jossain Facebookissa näkee, nii, täälhän on saatettu vaikka kattoonki maalata, että ihminenhän ei kauheen usein kuljen näin, et kato tonne kattoon, että.

Uutuuden tunteeseen liittyvä kiinnostus tuli esiin erityisesti yhden haastateltavan kohdalla. Hän oli juuri muuttanut alueelle ja ehtinyt ennen haastattelua tehdä vain yhden kunnan kävelyn alueella. Haastattelutilanne oli hänelle siis vielä paljolti uuden ympäristön tutkimista. Katutaiteen kohtaamisen liittyi haastattelun aikana paljon innostusta, ihmettelyä, ilahtumista ja uteliaisuutta. Haastateltavalle oli aiemmalla kävelyllä jäänyt mieleen useita teoksia, ja niihin oli yhdistynyt mukavia mielikuvia, kuten auringonpaiste, lintujen laulu ja leikkivät lapset. Kävelyhaastattelun aikana vastaan tuli myös monia kokonaan uusia teoksia ja haastattelutilanteessa oli läsnä uteliaisuus kaupunkitilaa kohtaan. Haastateltava koki teosten vetovoiman vahvana: hän kuvaili niiden kutsuvan luokseen ja kutsuvan häntä tutkimaan. Haastateltava kokikin katutaiteen olevan hyvä houkutin uuden alueen tutkimiseen ja auttavan samalla hahmottamaan tilaa ja liikkumaan siellä.

H4: Nyt mennään kohti tota enkeliä, joka on, oo, superhieno! Tai en mä tiää onks se ees enkeli, mut mulle se on, mä vaan näin siivet ja mä olin sillee joo. Niin tota mulle tuli vaan et mä niinku, et aina kun mä näin jotain kiinnostavaa niin mä menin eteenpäin. Ja sit kun tää alue on siis silleen mulle ihan uusi, että en oo aikasemmin käyny, niin mähän vaan menin et heti vaan kun näky jotain niin mä menin sinne ja seuraavan nätin kivan asian luokse, ja sitte näin mä vaan suunnistin täällä niinku. Et oli ihan niinku hauskaa ja silleen kiva mennä, et ei ollu niinku ennalta suunniteltuu reittiä, nii se oli tosi kiva.

Minä: Mut et sulle on syntyny kuitenkin jo sellanen et niinku tavallaan vähän osaa aavistaa, et kulman takaa voi tulla jotain jännittävää uutta?

H4: Kyllä, joo mä aina katon kaikkee, et onks tuolla jotain, et se ajatus on et siellä varmaan on, eikä silleen, et no ei siellä kuitenkaan oo. Et mä oon aina sillee et mitä tuolla on, et mä haluun mennä kattomaan.

Katutaiteen koettiin siis houkuttelevan tutkimiseen ja liikkumiseen erityisesti uutuuden tunteen kautta. Myös alueella pidempään asuneet haastateltavat olivat edelleen kiinnostuneita liikkumaan katutaiteen perässä, jos he esimerkiksi tiesivät, että jonnekin oli tehty uusi teos. Tällöin katutaide saattoi houkutella heitä poikkeamaan arkisilta reiteiltään ja katsomaan tilaa uusin silmin. Tietoa uusista teoksista he saivat esimerkiksi sosiaalisesta mediasta, ja moni haastateltava kertoi myös itse jakavansa kuvia sosiaalisessa mediassa esimerkiksi katutaiteeseen keskittyvissä ryhmissä. Moni oli myös siirtänyt yllättymisen kokemusta eteenpäin kierrättämällä ystäviään alueella tutustumassa teoksiin ja alueeseen. Haastateltaville henkilökohtaisesti tärkeät teokset houkuttelivat heitä myös toisinaan liikkumaan tiettyjä reittejä, jotta he pääsivät näkemään lempiteoksiaan. Ärsyttävien teosten kohdalla vaikutus oli päinvastainen: ne eivät saaneet haastateltavia karttamaan tiettyjä paikkoja, mutta eräs haastateltavista esimerkiksi kertoi toisinaan välttelevänsä ylös katsomista tietyllä kadunpätkällä, jotta hänen ei tarvitsisi nähdä teosta, josta ei pidä. Haastatteluissa tuli myös esiin, kuinka osa teoksista näkyy asuntojen ikkunasta sisään, jolloin ne voivat myös tulla ikään kuin osaksi asukkaiden koteja ja houkutella luokseen myös heidän omasta, yksityisestä tilastaan.

Minä: Tuleeks sul kun sä otat näistä paljon kuvia, niin katoksä niitä sillee ihan aktiivisesti?

H3: Emmä välttämättä niin aktiivisesti kato, mutta musta se on jotenki kiva, et ne on mulla niinku. Tai sitte kun tulee puheeks vaikka jonkun kanssa et eksä oo nähny niinku et Pasilassa on ihan hirveesti, tieksä, et tuu käymään, mä vien sut. Niin sitte ne että no emmä, emmä tiedä, ja sitku mä näytän että kato nyt et sä näät tämmösiä valtavia taideteoksia, et kannattaa tulla, nii siihen tarkotukseen ehkä enemmänki että osottaa ihmisille sitä.

Minä: Näkyyks sul, tota niin, niin ikkunasta kotoota mitään?

H4: Aa, no meille itse asiassa näkyy kyl, siin on niinku, meidän pihalla ei sinänsä oo, mut siinä meidän ihan pihan takana. Me etittiin ekana päivänä jätetuonetta, niin tota, me käytiin kaikki se piha-alue läpi, ja siel oli sillee niinku että portin takana oli ihan kunnan semmonen graffitiseinä, ja se, olik se tehty 2020, siihen oli viel spreijattu, ja tosi hienoi teoksia ja me oltiin ihan sillee vau, että me täällä vaan etitää, että mihin roskat voi viedä, ja sit täältä tulee tämmöstä taidetta yhtäkkiä. Ja tota, niin se näkyy niinku periaatteessa meidän ikkunasta, ja sitte kans siinä niinkun, öö, vielä seuraavan talon pihalla, niin niillä on siellä joku semmonen alikulku ja sieltä näkyy kans graffitiseinää taustalla. Niin et kyl se niinku näkyy myös sielt ikkunasta, et se on vähän semmonen et tule, tule etsimään ja tutkimaan!

Kuva 4. Mummoaiheinen katutaide-teos kerrosten välisessä portaikossa.

Teosten sijainti ja koko liittyivät haastateltavien puheissa vuorovaikutukseen katutaiteen kanssa. Osa koki isot ja värikkäät teokset ilahduttavina ja piti siitä, että teokset olivat näyttäviä ja selvästi esillä. Esimerkiksi alueen isoin, kokonaisen kerrostalon seinän kokoinen teos, jonka mallina oli käytetty alueen asukasta, oli osan haastateltavista mielestä kaunis, alueelle sopiva ja paikallisten kasvojen kautta tärkeä, ja toisaalta siihen liittyi merkittävää historiaa: se oli teko hetkellään ollut Suomen suurin muraali. Erityisesti yhdessä haastateltavista sen näkeminen taas herätti ärsytystä ja halua kääntää katse pois. Hänelle katutaiteen kokemisen ilo ja niiden luoma tunnelma liittyi värien ja näyttävyyden sijaan teosten löytämiseen yllättäen sekä siihen, että niitä huomataksaan piti olla valmis kiinnittämään huomiota myös pieniin yksityiskohtiin ja menemään paikkoihin, joissa ei usein liiku. Tällöin teosten kohtaamiseen liittyi yllättymisen ilmapiiri ja toisaalta myös löytämisen riemu. Suurista ja väkisin näkökenttään pomppaavista teoksista tuli kyseiselle haastateltavalle sellainen olo, että teosten tekijä ”kuvittelee olevansa jotain”. Hänelle ympäristöön sulautuvat ja hieman huomaamattomat teokset, joista haastateltava mainitsi esimerkkinä kuvan 4 mummoaiheisen teoksen, olivat paitsi visuaalisesti miellyttävämpiä, myös kiinnostavampia ja niiden huomaaminen palkitsevampaa. Myös muut haastateltavat puhuivat pienempien teosten huomaamisen tuomasta ilosta.

H1: No tässä on tää aika komea muraali. Ja se, että vaikka joo, ei ole enää Suomen suurin. Silloin se oli vielä kaksituhattaseitsemäntoista Suomen suuri muraali.

Minä: Kiinnittäaks ne isot nimenomaan huomiota herkemmin?

H3: Totta kai, joo, kyllä kiinnittää, mut sit toisaalta niitä pieniä on kiva bongata silleen, että tietää et jossain on, joku on ottanut kuvan, et missä se on.

Minä: Liittyys sul jotenki näiden teosten viehätyks niinkun sun mielestä nimenomaan siihen, et ne ei pamahda vaan niinku väkisin sun naamalle, vaan ne pitää jotenki vähän niinku yllättäen löytää?

H5: No se liittyy, se liittyy siihen lauseeseen, että kuka toi luulee olevansa. [--] Eli siis että jos sä lähdet niin kun manifestoimaan sen teoksen upeutta sille näin, nii sit siitä tulee vähän niinku semmonen että, et joo mut ei toi nyt noin upea oo, että se ois ansainnu ton määrän neliöitä tolla paikalla. Ja sit taas niinku siinä, tossa niin, niin tuota. Ne mummot siinä mustavalkosuudessaan ja mummot siinä semmosessa niinku

mummoudessaan, semmosessa vaatimattomuudessaan, nii mun mielestä sopii jotenki hirveen hyvin siihen sijaintipaikkaan. Siihen et vähän niinku sillee, oho, tääl on mummoja.

H5: Ja täs on sit nää taas nää keraamiset. Näin tykkään tosi paljon, siihen osaltaan vaikuttaa se, että, että tuota oma puoliso on ammatiltaan käsityöopettaja ja, ja tuota. Ja se tykkää tällasista, tällasista jutuista. [Nimi] on itse asias tehnyki Pasilaan katutaideita, se on tehny siis noita, pari kertaa vaan, mutta, mutta tuota, neulegraffiteja.

H5: Joo ja niissä, tietkö niissäkin on tavallaan siis niinkun, kun mä mietin sitä filosofiaa, että millä attribuuteilla ikään kun tykkää, niin niissähan on siis samaa vähän kun niissä mummoissa, et ne on hyvin usein pieniä, huomaamattomia yksityiskohtia, joihin on menny aikaa ja tupakkia aika paljon. Eli siis niis on nähty vaivaa, mut sit sitä ei niinku tavallaan alleviivata sitä, että niinku kattokaa kuinka hieno.

H6: No kylhän tollaset niinkun isot, värikkäät, mitkä niinkun oikeest sillee tuo niinku silleen pirteyttä tähän, niin kyl se on mun mielest tosi kiva.

Minä: Millanen olo sulla tulee tollasten jotenki pienten huomaamisesta verrattuna siihen, et näkee tollasen isomman?

H6: Must se on tosi kiva. Mun mielestä se on niinku, ne on usein aika sellasii yllättäviä ja ne ei sit ehkä jääkään mieleen niin paljoo, niin sit niist saattaa yllättyä sillee uudestaan vaik puolen vuoden päästä, et ai niin joo tos oli toi.

Katutaide siis houkutteli luokseen erityisesti silloin, kun teoksiin liittyi uutuuden ja yllättymisen tuntemuksia, sekä toisaalta myös silloin, kun ne olivat muodostuneet heille erityisen tärkeiksi aiempien kokemusten kautta. Aiemmat kokemukset ja niihin liittyvä toiminta syventävät suhdetta tilaan ja tekevät sitä tutuksi (Pyyry 2016; Pyyry & Tani 2019), mikä näkyi haastatteluissa sekä kiintymyksenä että uteliaisuutena tilan muutoksia kohtaan. Uusien teosten äärelle pysähdyttiin, mutta teosten arkistuessaa myös vuorovaikutus oli arkisempaa ja vähäeleisempää: katseen kääntämistä kohti tai pois, tai esimerkiksi tahdin hidastamista. Katutaiteen luomat yllättymisen hetket koettiin positiivisina ja ilahduttavina, ja osalle haastateltavista katutaiteen viehätys liittyi myös siihen, että heidän tuli olla avoimia tilan tutkimiselle kohdatakseen myös pienempiä, hieman piilossa olevia teoksia. Tämä loi haastateltavien arkiseen tilaan

yllätyksellisyyden ilmapiiriin, josta myös Bengtsen (2020) puhuu katutaiteen olennaisena ominaisuutena. Katutaiteeseen liittyi samanaikaisesti odotuksen tunne ja tietynlainen tuttuus ja kiintymys teoksia kohtaan. Moni haastateltava koki tilassa kulkiessaan odottavansa kulkureitillä vastaan tulevia tuttuja teoksia, mutta oli samalla valmiina yllätykselle ja jonkin uuden kohtaamiselle.

4.4 Katutaiteen kiinnittyminen osaksi arjen tiloja

Haastatteluissa nousi esiin myös se, kuinka katutaide alkuinnostuksen jälkeen muotoutuu osaksi arkiympäristöä. Ajan kanssa teokset olivat kiinnittyneet tiettyihin paikkoihin ja reitteihin ja sulautuneet osaksi haastateltavien arjen tiloja. Katutaide ei monen haastateltavan mukaan enää yhtä selvästi vaikuttanut heidän haluunsa tutkia kaupunkitilaa ja poiketa tutuilta reiteiltä. Katutaiteeseen liittyi selkeä tunne tuttuudesta: se oli toistojen ja vuorovaikutuksen kautta muuttunut joksikin, joka koettiin osana ympäristöä. Tieto katutaiteen läsnäolosta säilyy, mutta siihen ei kiinnitetä samalla tavalla huomiota kuin aiemmin. Tunne jostain uudesta ja jännittävästä ei siis ole enää yhtä vahvasti läsnä tilassa liikkeessa. Uudet kokemukset teoksista ja yllätyksien hetket saattavatkin tällöin syntyä esimerkiksi rutiinien ja toiston kautta, kun saman teoksen ohi on kulkenut monia kertoja rutiininomaisesti ja joku kerta siihen kiinnittääkin eri tavalla huomiota tai teoksesta huomaa uuden yksityiskohdan.

H2: Ja sit myöskin että koska se et millon se on ollu keskustelussa se koko aihe niin sillan, sillan sitä on miettiny tietty eri tavalla.

Minä: Et nyt siitä on ehkä tullu vähän enemmän just sellanen arkisempi juttu myös?

H2: Nii ei siihen kiinnitä enää niin paljon huomioo.

H1: Kyllä mä jos me tätä kävellään kenen tahansa kanssa täällä niin kyllä me katellaan vähän, et onks nää muuttunu vai onks nää näit samoja.

H5: No siis kaikki uuet huomaa. Ja tuota. Lapset kiinnittää huomiota, et ne osaa sanoa, siis ne, ne on maamerkkejä kans.

H2: Riippuu vähän mil tuulel mä ite oon, tajusin ku mä mietin tätä kävelyä että tää on niin arkinen reitti että välillä tulee jotenki ettei ollenkaan kattele ympärilleen, mut tietysti paljon myös kattelee.

Katutaide siis muokkautuu osaksi arkista tilaa ja siellä syntyvää toimintaa, ja samalla katutaiteen tuttuus myös muuttaa tilaa. Monen haastateltavan kertomuksissa nousi esiin vahvaa kiintymystä tiettyjä teoksia kohtaan. Näiden tärkeiden teosten äärelle oli muodostunut erityisen merkityksellisiä paikkoja, joihin liittyi henkilökohtaisia merkityksiä, aiempia tapahtumia ja muistoja. Näiden teosten luo ei välttämättä hakeuduttu säännöllisesti, mutta tieto niiden olemassaolosta oli läsnä monen haastateltavan arjessa, ja ne kuuluivat olennaisesti heidän kokemukseensa Itä-Pasilasta. Haastateltavien kokema yllätyksen ilmapiiri siis muuntui hiljalleen kiintymiseksi ja tuttuudeksi. Eräs haastateltava esimerkiksi liitti Peppi Pitkätossu -aiheisen lempiteokseensa voimaantumisen tunteen, sillä hän oli kokenut teoksen tärkeäksi raskaan elämänvaiheen aikana. Hän kertoi palaavansa teoksen luo säännöllisesti ja saavansa siitä edelleen voimaa ja kannustusta. Haastateltava oli kuvannut teoksen moneen kertaan ja eri olosuhteissa voidakseen palata sen pariin, mutta tästä huolimatta hän koki sen fyysinen läsnäolon tilassa erityisen tärkeänä.

H3: Tota, oli vähän ollu hankalaa omassa elämässä. Tos on tossa Ratapihan, tai Ratamestarinkadulla, kun sellanen Peppi Pitkätossusta kuva, jossa se sanoo, että du kan gå din egen väg, niin niin, siinä kohtaa mä aattelin et nyt tää puhuu mulle tää teos, et mene siihen mihin oot menossa äläkä välitä muitten puheista tai jotain tämmöstä.

Kiintymyksen ja tuttuuden lisäksi moni kertoi kokevansa teosten äärellä kotiin tulemisen tunteita. Esimerkiksi alueella pitkään asuneelle haastateltavalle sekä tietyt teokset että laajemmin katutaiteen näkeminen työmatkalta Itä-Pasilaan palatessa olivat merkkejä siitä, että hän oli palannut kotiin. Hän kertoi myös lastensa kiintyneen tiettyihin teoksiin, ja esimerkiksi ”Pasilan pöllö” eli huuhkaja-aiheinen tilaustyö oli muuttunut eräänlaiseksi maamerkiksi, jota perhe tervehti aina ohi kulkiessaan ja joka koettiin tärkeäksi osaksi Itä-Pasilan kaupunkitilaa. Pöllöstä oli siis muotoutunut eräänlainen persoona, johon haastateltavalla perheineen oli syntynyt henkilökohtainen suhde. Myös alueelle juuri muuttanut haastateltava yhdisti

katutaiteeseen kodikkuuden ja positiivisen vaikutuksen alueen tunnelmaan. Teokset loivat hänelle tunteen kuulumisesta ja siitä, että hän on muuttanut oikeaan paikkaan. Teosten kiinnittyminen arjen reittien osaksi kertoi haastateltaville myös esimerkiksi siitä, kuinka lähellä kotia he olivat tai mitä kulman takaa oli tulossa vastaan.

H5: Mut oon niinku huomannu sen, että kun välillä teen siis niinku matkatyötä että saatan olla niinku pitkäänki pois. Ja sitten kun tuun ja jos tuun esimerkiks vaikkapa niinkun taksilla tyylin lentokentältä, ja sitku se taksi ajaa niin tosta tota Kumpulantietä niinku tonne. Nii tässä sillassa on ensimmäiset bommit tuolla niinkun ulkopuolella, nii niistä tulee aina semmonen niinku että nyt ollaan kotona.

H5: No tässä voi oikeastaan sanoa, että nyt ollaan niinku täällä niinku Pasilan katutaiteen aika keskeisillä pelipaikoilla. Että jos tästä näkyy tuo Pasilan pöllö, mikä oli siis, meidän lapsille vastaavalla tavalla on kans aina semmonen kotiinpaluun merkki, et sitä moikataan aina ohi ajaessa, et moi pöllö.

H4: Niin tota, niin se tuntuu, et on niinku annettu tilaa luovuudelle ja sit semmoselle, niinku että, et asia mitä muut ehkä pitää rumana, ehkä vähän niinku Pasila itsekin, niin sitte itelle tulee ihan semmonen, et hei et vähänkö tää on siistii ja kaunista ja hienoo ja niinku tulee semmonen, et jes, mä oon niinku just oikees paikassa, että. Et ehkä mikään semmonen espoolainen lintukoto ei olis mulle yhtään hyvä, vaan et on tää paljon parempi.

Minä: Huomaat sä et se vaikuttaa jotenkin sun omaan mielialaan tai tälleen niinku arjessa, se kokemus tästä?

H4: Joo, joo siis ehdottomasti, kyllä. Et jotenki tuntuu niinku aika lyhyenkin ajan niinku tässä vasta asuneena, et on niinku aina tulossa kotiin. Ja et seki on niinku hassua, et kuinka nopeesti siitä tulee niinku semmonen, että.

Tuttuuden tunne ja tilan hahmottaminen teosten avulla tuli esiin myös haastatteluissa. Haastateltavista oli tieto siitä, mitä teoksia missäkin on ja mitä kulman takaa tulee vastaan, ja he osasivat liikkua tilassa niiden mukaan. Teosten ja tilan tutuksi tulemiseen ja siihen kiinnittymiseen liittyikin se, että osasi odottaa, mitä milläkin reitillä on tulossa vastaan. Teosten henkilökohtaistuminen sai kiintymään niihin, ja toisaalta teoksiin kiintyminen syvensi asukkaiden kiinnittymistä tilaan ja auttoi heitä tuntemaan sitä paremmin. Thrift (2004) puhuu affektien arkipäiväisyydestä, ja tämän

toistuvan arkisen toiminnan sekä siihen liittyvien tunteiden kautta teokset olivat muotoutuneet osaksi haastateltavien arkista ympäristöä.

H1: Tuol ei muistaakseni ollut, mut voidaanhan me mennä kattoo.

Minä: Joo, käydään kurkkaa.

H2: Mä meen, välillä mä yritän et no mä meen nyt tätä kautta, mutta kun nää tuntee niin hyvin, tääl on niin paljon kierrelly, niin sitte mä tiän jo vähän niinku et mitä on tulossa mistäki.

Yllättymistä tapahtui haastatteluissa silloin, kun vastaan tuli uusia teoksia tai vanha, tutuksi tullut teos oli poistunut. Haastatteluiden aikana tapahtui pari kertaa niin, että haastateltavalle tuttu teos oli joko sotkettu, peitetty tai poistettu kokonaan, kuten esimerkiksi kuvan 5 mustalla piiloon maalattu teos. Nämä tilanteet liittyivät teoksiin, joista haastateltavat olivat pitäneet, ja ne herättivät surua sekä ihmettelyä ja saivat haastateltavat muistelemaan kadonneita teoksia. Monissa myös pelkkä ajatus heidän lempiteoksensa katoamisesta herätti surua. Teoksiin oltiin siis selvästi kiinnytty ja henkilökohtaisten suhteiden kautta ne tuntuivat haastattelutilanteissa usein kuin haastateltavien ystäviltä, joita kävimme yhdessä tervehtimässä.

H2: Vai onkohan tätä nyt enää olemassakaan? Nouu! No tää on nyt muuttunu, tää onki mulle uutta. Täs on tää thai-paikka. Täs oli semmonen must joidenki oppilaiden, oisko joku yläkoulu, niin niitten tekemä maalaus, vähän semmonen, öö, siin oli jotain eläimii, mun mielest siin oli panda. Se oli vähän semmonen kömpelö mut must ihan todella symppis.

Minä: Joo. Miltä muutos tuntuu?

H2: No, aah, onhan tässä nyt nieltävää. [--] Se oli kans tosi vanha musta se, siin oli sellaset värit ja sitte, mut jotenki se tuntu elävältä se viiva ja...

H5: Mitäs tälle on tapahtunut? Voi paska. Täs oli se ihan mielettömän kaunis nukkuva nainen. [--] Mä voisin epäillä, että se saattaa olla siis kulttuuritörmäyksestä kyse. [--] Ja jos tässä on ollu siis vähäpukeisena nukkuva nainen, niin saattaa hyvinkin olla että, että se on, joku on sen käyny siitä maalaamassa umpeen ihan vaan sen takia. Mikä on todella harmi, koska se oli siis, se oli mun mielestä yks hienoimpia mitä täällä on.

Kuva 5. Piiloon maalattu teos, joka esitti nukkuvaa naista.

Toisaalta osa haastateltavista myös toivoi teoksiin lisää vaihtuvuutta niiden määrän lisäämisen sijaan. Tähän liittyi sekä ajatus katutaiteen luonteesta jonain väliaikaisena että toisaalta osan haastateltavista mielipide siitä, että teoksia oli jo tarpeeksi tai jopa liikaa. Teosten vaihtuvuus yhdistettiin yllättävyyteen, mikä teoksiin kiintymisestä huolimatta nähtiin katutaiteelle ominaiseksi.

H5: Joo, mut siis tän, tän tuota tuotetun osalta, niin siis se tuotetun osalta toivon että rimaa ylöspäin ja tuota. Tuotetun osalta, että jäljellä oleva betoni pitäis suojella heidän toimiltaan. Orgaanisilta ei kuulukaan suojella, se, se niinku kuuluu sinne. Mutta että niinku sen, sen tuotetun taiteen osalta, niin, vetäkää nyt entisten päälle. Tehkää vaihtuva näyttely! Mut ei sillä tavalla et kaikki paikat pitää.

H6: No kyl must tuntuu et viel on silleen vähän tilaa, et, et vois tulla ihan vaan niinku uutta. Mutta tota, mut ei sitten kuitenkaan silleen et joka paikka on ihan täynnä, et koska sit se vähän menettää sitä merkitystä. Et se voi olla et se on aika sellai niinku fine line et missä se sit menee, et mikä on niinku se hyvä määrä ja kyl se sit mun mielest myös niinku on ihan fine et sit jostain niinku edellisest luovutaan. Ja

et se ehkä mun näkökulmasta silleen kuuluukin katutaiteeseen, et ei se oo mikään sellanen niinku Mona Lisa mikä on jossain panssarilasin takana ja ikuisesti siellä, vaan et siihen kuuluu se niinku se kehitys ja muutos.

Tuttuudesta huolimatta haastateltavat kokivat, että ulkopuoliset eivät olleet usein tietoisia katutaiteen läsnäolosta Itä-Pasilassa. Haastateltavista kolme kertoi ystäviensä yllättyneen, kun he tulivat vierailemaan alueella. Katutaide koettiin Itä-Pasilan asukkaiden omana ”salaisuutena” ja jonain, joka palkitsee ne, jotka uskaltavat tulla alueelle tutkimaan ja liikkumaan valtaväylien ulkopuolelle. Samalla osa haastateltavista pohti, voisiko katutaidetta tuoda enemmän esille myös alueen ulkopuolisille. Osa kertoi jakavansa teoksia sosiaalisessa mediassa tai ystävilleen. He tuntuivat olevan teoksista ylpeitä, mutta samalla tätä ylpeyttä ei tuotu voimakkaasti esiin ulospäin. Katutaiteen kokeminen vaikutti olevan myös melko yksityistä, eikä sen koettu luovan erityisen selkeää yhteisöllisyyttä. Moni pohtikin, tuntuisivatko teokset yhteisöllisemmiltä ja yhteisemmiltä, jos niiden tekijät tai aiheet olisivat paikallisia tai niiden toteuttamiseen liittyisi enemmän yhteisöllisyyttä.

H4: Ja kyl tää olis myös semmonen, et jos mulle tulis vieraita tänne jotka haluis käydä kävelyllä, nii me mentäis just jotain tällasta reittiä, et tuu kattoo mikä hieno tääl on. Mä haluisin ehdottomasti näyttää kans.

H3: Se on niinku se, se juttu, se leima tälle kaupunginosalle. Että tietysti onhan muuallaki isoja muraaleja mut ei, ei oo tässä määrin niinku tämmösiä. Eikä täällä niinkään oo niitä muraaleita, no joitakin mut.

Minä: Muistatsä sillon kun sä ihan ekan kerran kävit täällä, nii millanen olo sulle tuli siitä kun tulee tuolta ulkopuolelta, kun eihän nää näy mitenkään tonne ulkopuolelle?

H4: Se on niinku hauska, se oli semmonen et hohoo, aa täällä on niinku salaisia tällaisia paikkoja. Ja jotenki mä olin ihan innoissani niistä.

H5: Mut siis oishan se ihan mielettömän siistiä jos Pasilassa olis joku katutaiteilija, joka tekis jonkun hienon oman teoksen josta ikään kuin henkisi hänen suhteensa Pasilaan, niin se, se olis todella niin kun, koska sit se ois semmonen et tää on

meidän. -- Nii, ja ainakaan siinä ei olis just sitä niinku ulkopuolisen katsetta, olis se että se tulis niinku sisältäpäin.

H6: Ja sit toisaalt et se on mun mielest kans ihan hauskaa, et must tuntuu että, et meil on vähän tällanen niinku meidän oma salaisuus täällä, et ei kaikki tiedäkään kuinka kiva paikka tämä on, niinnii että, siinä mielessä niinku ihan hauska.

Ajan kanssa teokset siis sulautuivat osaksi arkiympäristöä. Kiintymisen ja henkilökohtaisten merkitysten kautta ne myös muokkasivat tilaa tutummaksi asukkaille ja syvensivät suhdetta siihen. Osa teoksista muuttui maamerkeiksi, joiden perusteella tilassa pystyi suunnistamaan, ja samalla toiset teokset saattoivat unohtua kokonaan ja synnyttää myöhemmin uusia yllätyksen hetkiä.

4.5 Tulosten yhteenveto: katutaiteen merkitykset asukkaille

Kuva 6. Käsittekartta katutaiteen merkityksistä haastatelluille asukkaille.

Haastateltavien kertomuksissa katutaiteen vaikutukset ja sille annetut merkitykset näkyivät moninaisina ja usein haastavina sanoittain, mutta samalla selkeästi läsnä olevina. Haastattelujen pohjalta koostamassani käsittekartassa (kuva 6) olen pyrkinyt

vetämään yhteen haastateltavien kokemuksia ja jaotellut niitä luvun alussa esittelemiini teemoihin.

Katutaiteen kohtaamiseen liittyi haastatteluissa monenlaista affektiivisuutta, joka näkyy käsittekartassa niin nimettyinä tunteina kuin vuorovaikutuksena teosten kanssa. Osa tästä oli helpommin tunnistettavissa kuin toiset, mikä vastasi Thriftin (2004) näkemystä affekteista jonain vaikeasti tavoitettavina ja sanoitettavina. Myös Andersonin (2009) painottama affektiivisten ilmapiirien moninaisuus ja niiden sisältämät vastakohtat ja jännitteiset suhteet nousivat esiin. Haastateltavat puhuivat paljon katutaiteen värikkyudestä ja siihen liittyvästä piristymisestä ja ilahtumisesta, ja kokivat sen tuovan alueelle ja sen tunnelmaan jotain lisää. Alueiden piristäminen ja niiden ”luonteen” lisääntyminen onkin yksi tekijä, jolla katutaiteen läsnäoloa usein perustellaan (Dovey ym. 2012). Samalla katutaiteeseen liittyi kriittisyyttä sen toteutustapojen ja esteettisyyden suhteen. Tuotetun katutaiteen määrään liittyi yhden haastateltavan kohdalla myös selkeä kokemus ulkopuolisen katseesta Itä-Pasilaan. Tämä yhdistyi harmauden puolustamiseen, mutta myös käsittekartassa mainittu tilan muuttuminen tutuksi linkittyi tähän katutaiteen tilaan tuoman muutoksen kautta.

H5: Tämmöstä ajattelua, että nyt me ollaan niinku virallisesti cool ja tuota, Helsingin kaupungin sivuilla sanotaan, että katutaidekaupunginosa ja nii edelleen. Se, se vaihe oli niinku kiva, mut sit kun se saturaatiopiste oli ohitettu, niin tuota, sit se oliko aika, aika vaativaa.

Kyseisen haastateltavan kokemus katutaiteesta ei-asukaslähtöisenä ja alueen alkuperäistä tunnelmaa ja betonia uhkaavana linkittyy Bengtsonin (2020) näkemykseen luvallisesta katutaiteesta jonain, joka kaunistamisen kautta jähmettää tilaa ja linkittyy siten gentrifikaation prosesseihin. Samoin gentrifikaatioon voidaan liittää haastateltavien tapa kuvata katutaidetta ja jakaa ottamiaan kuvia, luoden näin tietynlaista kuvaa alueesta (Polson 2024). Katutaiteella on Bengtsonin (2020) mukaan potentiaalia luoda kiintymystä ja uteliaisuutta tilaa kohtaan, mutta hän liittää sen juuri luvattomaan katutaiteeseen ja siitä kumpuaviin yllätyksen hetkiin. Myös kyseinen haastateltava koki katutaiteen olevan parhaimmillaan silloin, kun teosten kohtaamiseen liittyi yllätyksen hetkiä ja niitä löytääkseen täytyy olla utelias tilaa ja siellä liikkumista kohtaan. Myös muut haastateltavat kertoivat yllätyksen

mahdollisuudesta jonain, joka houkutteli tutkimaan tilaa ja liikkumaan siellä uusilla tavoilla.

Teoksille annetuissa merkityksissä korostui laittomuuden ja laillisuuden välisen rajanvedon sijaan kokemus siitä, että niiden tekemiseen oli käytetty aikaa ja vaivaa. Samalla haastateltavien puheissa kuitenkin kuului myös katutaiteen ”moraalinen maantiede” (McAuliffe 2012) ja Stop töhryille -kampanjan aikainen kielenkäyttö (Koskela 2009), jossa tägien kaltaiset laittomat katutaiteen muodot määriteltiin sotkuiksi ja tilaustyönä tehdyt muraalit taiteeksi. Vaivannäkö tuli kuitenkin esiin myös tägien kohdalla: tunnistettavia ja erottuvia tägejä oli monien mielestä hauska bongailla tilasta ja niistä tuli toisinaan jopa kotoisa olo – kuin olisi ystävän tavannut. Teoksiin kiintyminen kuului muutenkin haastateltavien kertomuksissa: tuttuja teoksia tervehdittiin ja monista oli tullut maamerkkejä tai kotiinpaluusta kertovia hahmoja. Affektiivinen vuorovaikutus tilan ja teosten kanssa oli siis muokannut tilaa tutummaksi ja oman tuntuiseksi (Thrift 2004; Pyyry 2016; Pyyry & Tani 2019), mikä näkyy myös käsitekartassa esimerkiksi tilan ja reittien hahmottamisena tutujen teosten kautta ja toisaalta myös kiintymyksen tunteena. Vuorovaikutuksen kautta haastateltaville oli syntynyt teoksiin henkilökohtaisia siteitä, joiden myötä ne olivat ikään kuin muuttuneet persooniksi ja samalla kiinnittyneet osaksi heidän arkeaan. Tärkeät teokset siis muokkasivat tilan tunnelmaa kotoisaksi ja saivat tilan tuntumaan tutummalta. Haastateltavien kertoman perusteella katutaiteesta oli tullut osa aluetta ja sen tunnelmaa – se oli muuttunut osaksi alueen koettua perinnettä ja siihen liittyvää ilmapiiriä (Nomeikaite 2023). Katutaiteen siis koettiin toisinaan ristiriitaisista tuntemuksista huolimatta kuuluvan Itä-Pasilaan

H4: Jos ois ollu kova vastustus, nii varmaan näit ois jo peitetty, mut must tuntuu et aika moni haluu pitää nää täällä.

Teoksiin kiintyminen ja tuttuus toistuivat myös haastateltavien tavassa hahmottaa tilaa teosten kautta: teokset olivat muotoutuneet osaksi arjen reittejä ja liikkumista (ks. käsitekartasta ”Katutaiteen kiinnittyminen tilaan”). Toisaalta tuttuus yhdistyi haastattelutilanteissa myös yllättymisen tunnelmaan silloin, kun tuttuja teoksia olikin yhtäkkiä poistunut tai uusia ilmestynyt jonnekin. Hillary ja Sumartojo (2014) yhdistävätkin katutaiteen affektiivisiin ilmapiireihin juuri teosten väliaikaisuuden ja

niiden avoimuuden muutoksille. Tällainen teosten katoavaisuuteen liittyvä tunnelma näkyi haastatteluissa, ja Nomeikaiten (2022) pohdintojen tapaan myös Itä-Pasilassa omien lempiteosten poistumisen uhka oli haastateltaville selkeän affektiivista. Muutokseen liittyi myös nostalgista ilmapiiriä. Teosten äärellä muisteltiin menneitä: omaa lapsuutta, aiempaa Itä-Pasilaa tai jotain muuta hetkeä omasta historiasta. Haastateltavat siis pohtivat kokemuksiaan tilaan ja katutaiteeseen jonkin aiemman kautta. Katutaide tuntui kuitenkin kiinnittyneen osaksi haastateltavien arkea ja se oli monille jotain, johon he olivat kiintyneitä ja johon he eivät arjessa välttämättä kiinnittäneet sen kummemmin huomiota. Samalla sillä kuitenkin koettiin olevan potentiaalia nykäistä heidät hetkeksi irti arjesta.

Haastattelutilanteissa nousi esiin myös odotuksen tunne, jonka myös Edensor (2012) nostaa esiin tutkiessaan Blackpool Illuminations -tapahtuman tunnelmien muodostumista. Itä-Pasilassa tämä odotus linkittyi tuttuuteen ja siihen, että haastateltavat osasivat hahmottaa tilaa teosten kautta ja siten odottivat niiden kohtaamista. Nämä kohtaamiset synnyttivät toisinaan myös yllättymistä, kun tila ja teokset olivat muuttuneet aiemmasta kohtaamisesta. Haastateltavat olivat siis avoimia katutaiteen hetkellisyydelle (Hillary & Sumartojo 2014) ja sen luomille yllättymisen hetkille. Vuorovaikutukseen teosten kanssa liittyi välillä myös leikkisyyttä ja arjesta irtautumista. Leikkisyys ja haltioitumisen hetket voivat pysäyttää meidät hetkeksi katsomaan ja kokemaan tilaa uudella tavalla ja pohtimaan sen käyttöä (Pyyry 2016; Pyyry & Tani 2019; Bengtsen 2020). Itä-Pasilassa katutaide ei ole asukkaiden toteuttamaa eikä se ollut kannustanut haastateltavia jättämään omia jälkiään tilaan, mutta he jäivät silti pohtimaan esimerkiksi laillisen ja laittoman katutaiteen suhteita ja sitä, mille kaikelle Itä-Pasilassa on tilaa. Luvallisellakin katutaiteella voi siis olla potentiaalia saada asukkaita pohtimaan omia ja muiden oikeuksia kaupunkitilaan ja sen käyttöön, minkä myös Hillary ja Sumartojo (2014) havaitsivat tutkimuksessaan. Myös kokemus ulkopuolisen katseesta linkittyy Lefebvren (1991, 1996) ajatukseen kaupunkitilasta asukkaiden yhteisenä ja jonain, jota heillä tulisi olla oikeus muokata. Itä-Pasilassa korostuukin Youngin (2014a) näkemys rakennusten omistajien vallasta luvallisen katutaiteen sijoittamisessa ja toisaalta ulkopuolisten toimijoiden päätös siitä, millaista taidetta alueelle tulee. Toisaalta asukkaiden kiintymystä teoksia kohtaan voi myös tarkastella oikeutena kaupunkiin – oikeutena kiintyä ja kokea tila omakseen.

Katutaide siis kiinnittää asukkaita tilaan affektiivisen vuorovaikutuksen kautta: se vaikuttaa kokijaan herättäen tunteita ja toimintaa, jotka muokkaavat tilaa ja siellä olemista edelleen. Itä-Pasilassa katutaide on luo tuttuja, kodikkaita ja nostalgisia ilmapiirejä, mutta myös ulkopuolisen katseen, yllättymisen, uteliaisuuden ja ärsytyksen tunnelmia. Katutaide yhtä aikaa piristää ja ilahduttaa sekä herättää surua ja pelkoa tilan liiallisesta muokkaamisesta. Samalla teokset muotoutuvat osaksi arkista ympäristöä. Ne muuttuvat ikään kuin eläviksi hahmoiksi. Teoksiin kiintyminen tekee tilaa tutummaksi, ja yllättymisen hetket saavat sen vastaavasti tuntumaan hetkellisesti uudelta ja jännittävältä, houkuttellen tutkimaan. Katutaiteen tunnelmiin liittyy affektiivisille ilmapiireille tyypillistä moninaisuutta ja Massey'n (2005) painottamaa relationaalisuutta, jossa asukkaiden yksilölliset kokemukset, tunteet ja toiminta kietoutuvat osaksi laajempaa kokonaisuutta.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

Tavoitteeni oli tutkia, millaisia affektiivisia ilmapiirejä katutaide luo ja miten se vaikuttaa kaupunkitilan kokemiseen. Halusin syventyä siihen, millaista tunnelmaa katutaide tilaan tuottaa, millaisia vaikutuksia asukkaat kokevat sillä olevan, millaisia merkityksiä he siihen liittävät ja miten se muokkaa tilaa ja asukkaiden toimintaa siellä. Katutaiteen suosion ja hyödyntämisen kasvu on Suomessa linkittynyt 2010-luvun yhteisöllisen ja asukaslähtöisen kaupunkikulttuurin kasvuun ja näkynyt erilaisia katutaidetapahtumina ja -hankkeina etenkin isoissa, mutta myös monissa pienemmissä kaupungeissa. Helsingissä Itä-Pasila on yksi selkeimpiä esimerkkitapauksia tilan muokkaamisesta luvallisen katutaiteen keinoin. Koska kehitys on vielä verrattain uutta, katutaiteen vaikutuksia tilan tunnelmaan ja asukkaiden kokemuksiin tilasta on tutkittu Suomessa melko vähän. Tältä osin tutkimukselle oli selkeä tarve.

Katutaiteen affektiiviset ilmapiirit tulivat Itä-Pasilan asukkaiden haastatteluissa esiin moniulotteisina ja relationaalisina: niihin liittyi niin kiintymystä, tuttuuden ja kodikkuuden tunnetta, nostalgiaa, yllättymisen hetkiä, ärsyntyminen kuin kokemuksia alueeseen kohdistuvasta ulkopuolisen katseesta ja alueen alkuperäisen luonteen peittämisestä. Nämä tunnelmat muodostuivat jatkuvasti asukkaiden, teosten ja tilan välisessä liikkeessä ja vuorovaikutuksessa. Katutaiteeseen liittyi myös tietynlainen taiteen ilmapiiri, joka heijasteli jakoa hyväksytyyn ja ei-toivottuun katutaiteeseen – yksi haastateltavista kuvailikin Itä-Pasilaa ”ilmaiseksi taidegalleriaksi”. Kiinnostavaa oli kuitenkin tämän jaon moninaisuus – laitton katutaide ei automaattisesti ollut asukkaiden mielestä jotain, josta haluttiin eroon, vaan keskeistä oli kokemus vaivannäöstä. Toisaalta tämä linkittyy pohdintaan siitä, kenellä on oikeus jättää merkkinsä tilaan. Tuleeko katutaidetta tehdäkseen olla siinä hyvä ja kenellä on valta sen määrittelyyn? Haastatteluissa nousikin myös pohdintaa liittyen siihen, millaista taidetta tilaan toivottaisiin ja kenen toimesta, sekä myös laajemmin Itä-Pasilan kaupunkitilasta ja sen käytöstä. Tältä osin tulokset tukivat Hillaryn ja Sumartojon (2014) sekä Bengtsenin (2020) huomioita katutaiteen kyvystä herätellä pohtimaan kaupunkitilan käyttöä uusilla tavoilla. Tätä olisikin mielenkiintoista tutkia lisää. Millaisia vaikutuksia yhteisöllisesti toteutetulla,

asukkaiden suunnittelemalla tai toteuttamalla katutaiteella voisi olla tilan tunnelmaan ja sen kokemiseen? Kiinnittykö yhteisölähtöinen katutaide selvemmin joksikin asukkaiden ja alueen yhteiseksi ja jaetuksi? Miten suhde tilaan ja sen käyttöön muotoutuu, jos katutaiteen tekemisessä saa olla mukana? Esimerkiksi Kontula Art Schoolin kaltainen (ks. esim. Ylitalo 2023) yhteisöllinen ja alueen eri ryhmiä osallistava taidehanke olisi kiinnostava tutkimuskohde näiden osalta.

Itä-Pasilassa näkyvin katutaide on tilaustyönä tuotettua, ja luvalliset teokset ovat toistaiseksi olleet melko pysyviä. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että haastateltavat ovat ehtineet kiintyä teoksiin voimakkaasti ja niistä on tullut jotain selvästi tilaan kuuluvaa, eräänlaisia maamerkkejä ja kotiin palaamisesta kertovia kuvia. Ne ovat muotoutuneet osaksi kaupunkitilan perinnettä ja sen ”värittämistä” (Nomeikaite 2023). Kiintymyksen ja tuttuuden ilmapiiri olikin erityisen vahva haastatteluissa, ja se tuntui käsin kosketeltavalta niiden teosten äärellä, joihin haastateltavat olivat muodostaneet henkilökohtaisia siteitä ja ikään kuin herättäneet mielessään henkiin.

Haastateltavien kokemukset katutaiteesta tunnelman ja tilan muokkaajana olivat moninaisia ja toisinaan määritelmiä vältteleviä. Samalla katutaide kuitenkin näyttäytyi Youngin (2014a) ajatuksen mukaan jonain asukkaiden yhteisenä, jonka he kokivat kuuluvan alueen luonteeseen. Young pohjaa Lefebvren (1991, 1996) ajatuksiin kaupunkitilan muodostumisesta asukkaiden kautta, minkä vuoksi asukkaiden kiintymys teoksia kohtaan on kiinnostava ilmiö. Haastateltavilla ei ollut erityisen tarkkoja tietoja teosten toteuttajista tai Helsinki Urban Artin toiminnasta, mutta silti he kokivat katutaidetta kohtaan kiintymystä ja ilahtuivat sen läsnäolosta. Alueella pitkään tai ennen katutaidetta asuneille sen läsnäoloon liittyi selvemmin myös kielteisiä tai ristiriitaisia tuntemuksia, kun taas alueelle katutaideteosten lisääntymisen aikana tai jälkeen muuttaneille luvallinen katutaide tuntui olevan iso ja olennainen osa alueen luonnetta. Katutaiteen ilmapiirien kokemiseen liittyykin humanistiselle maantieteelle tuttu yksilön aiempien kokemusten vaikutus (Haarni ym. 1997). Samalla katutaiteen ilmapiirit muotoutuivat osana monisuhteista, jatkuvasti muotoutuvaa tuntemusten ja vuorovaikutuksen verkostoa, joka peilaa Massey'n (2005) relationaalista tilaa.

Katutaiteeseen liittyvästä affektiivisuudesta oli usein vaikea saada kiinni, vaikka se oli selvästi aistittavissa. Tässä tuleekin esiin affektiivisuuteen keskittymisen vaikeus: se välttelee tarkkoja määrittelyitä ja sanallista representointia (Thrift 2004; Anderson 2009). Kokemuksen tutkimiseen liittyikin aina paljon piiloon jääviä, vaikeasti sanoitettavia, tiedostamattomia tai haastateltavan tarkoituksella kertomatta jättämiä puolia (Kusenbach 2003; Laine 2018). Aineistoa tarkastellessa onkin otettava huomioon, että tutkimuksessa esitellyt tulokset perustuvat aina tutkijan tulkintoihin haastatteluissa kerrotusta. Kokemusten henkilökohtaisuuden ja affektien vaikeasti tavoitettavan ja määriteltävän luonteen vuoksi aineiston tulkinta ja johtopäätösten vetäminen tuntuikin usein vaikealta. Pidän johtopäätöksinäni kuitenkin luotettavina: pyrin olemaan avoin haastateltavien kokemuksille ja tuomaan ne esiin sellaisina, kuin he ne minulle halusivat kertoa. Eräs haastateltavista totesikin, että tutkijana minut erotti ulkopuolisen katseesta haluni kuunnella ja ymmärtää haastateltavien kokemuksia. Samalla tutkimuksen tuloksia tulee kuitenkin tarkastella tilannesidonnaisina ja juuri tässä kontekstissa esiin nousseina, josta myös Aitken ja Valentine (2014) muistuttavat. Aineistoon ja sen tulkintaan vaikuttivat kaikki haastattelutilanteissa, ennen niitä ja niiden jälkeen läsnä olleet tekijät, kuten haastateltavien (ja minun) mielialat, sää, kulkemamme reitit, itseni ja haastateltavien aiemmat kokemukset katutaiteesta ja Itä-Pasilasta... Haastateltavien kokemukset piirtyivät esiin vahvasti henkilökohtaisina, mutta juuri siksi tärkeinä kertoa.

Tutkielman teon aikana huomasin myös omat rajoitteeni tutkijana: jälkeen päin keksin paljon asioita, joihin olisin voinut haastatteluissa tarttua. Myös haastattelujen pitäminen lyhyellä varoitusajalla ilman aiempaa haastattelukokemusta toi omat haasteensa. Kokemuksen puuttuminen teki haastatteluista oppimiskokemuksen, mutta toisaalta se auttoi minua olemaan avoin uudelle. Itse haastattelut olivatkin lopulta se osa tutkimusprosessia, joka tuntui kaikkein antoisimmalta, vaikka paremmalla suunnittelulla ja syventymisellä olisinkin voinut päästä vielä syvemmälle asukkaiden kokemuksiin. Tulosteni luotettavuus perustuu kuitenkin haastateltavien määrän tai esimerkiksi haastattelujen keston sijaan aineiston kuuntelemiseen, sen kanssa keskustelemiseen ja asukkaiden kertomusten kunnioittamiseen, missä mielestäni onnistuin hyvin.

Tutkimus tuotti siis kurkistuksen siihen, miten katutaide, sen muovaamat affektiiviset ilmapiirit ja teosten kokeminen osana kaupunkitilaa näyttäytyivät haastateltavien kertomana. Tutkimuksen tarkoituksena ei ollut luoda kattavaa yleistystä, vaan keskittyä yksilöiden kokemuksiin ja niiden kautta laajemman ilmiön pohtimiseen. Näenkin sen roolin tärkeänä juuri koetun ja eletyn tiedon esiin tuomisessa. Aiheen kannalta olisi kuitenkin mielenkiintoista toteuttaa myös laajempia asukashaastatteluja. Kiinnostavaa olisi myös tutkia syvällisemmin katutaiteen ja gentrifikaation suhdetta asukkaiden kokemana. Millaisia muutoksia katutaide tästä näkökulmasta katsottuna saa aikaan? Tätä olisi erityisen mielenkiintoista tutkia juuri Itä-Pasilassa esimerkiksi laajemman haastatteluaineiston avulla, sillä teokset tuotiin osaksi aluetta ryminällä ja ne ovat muuttaneet sitä lyhyessä ajassa paljon. Ulospäin tämä näky etenkä visuaalisella tasolla, mutta asukkaiden kokemuksia olisi mielenkiintoista lähestyä vertailemalla esimerkiksi pitkäaikaisten asukkaiden ja alueelle vasta katutaiteen saapumisen jälkeen muuttaneiden ajatuksia. Lisäksi katutaiteilijoiden tai Helsinki Urban Artin kaltaisten toimijoiden haastattelu toisi esiin heidän motivaatioitaan ja ajatuksiaan tilan muokkaamisesta.

Kirjallisuus

- Aitken, S., & Valentine G. (2014). Ways of Knowing and Ways of Doing Geographic Research. Teoksessa S. Aitken & G. Valentine (Toim.), *Approaches to Human Geography Philosophies, Theories, People and Practices* (s. 1–14). SAGE.
- Anderson, B. (2009). Affective atmospheres. *Emotion, Space and Society*, 2(2), 77–81. <https://doi.org/10.1016/j.emospa.2009.08.005>
- Anderson, B. (2014). *Encountering affect : capacities, apparatuses, conditions*. Ashgate.
- Anderson, B., & Harrison, P. (2010). The Promise of Non-Representational Theories. Teoksessa *Taking-place : non-representational theories and geography*. Ashgate.
- Awcock, H. (2021). Stickin' it to the man: The geographies of protest stickers. *Area* (London 1969), 53(3), 522–530. <https://doi.org/10.1111/area.12720>
- Baldini, A. (2020). Street Art, Decorum, and the Politics of Urban Aesthetics. *Contemporary Aesthetics*, 8, 1-.
- Bamberg, J. (2017). Kävelyhaastattelu. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusuvoori (toim.). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Bengtsen, P. (2013). Beyond the Public Art Machine: A Critical Examination of Street Art as Public Art. *Konsthistorisk Tidskrift*, 82(2), 63–80. <https://doi.org/10.1080/00233609.2012.762804>
- Bengtsen, P. (2020). The monetization of the street art world and the fossilization of urban public space. *Visual Inquiry*, 9(1–2), 45–58. https://doi.org/10.1386/vi_00009_1
- Burnham, S. (2010). The call and response of street art and the city. *City (London, England)*, 14(1–2), 137–153. <https://doi.org/10.1080/13604810903528862>
- Dai, T., & Zheng, X. (2021). Understanding how multi-sensory spatial experience influences atmosphere, affective city image and behavioural intention. *Environmental Impact Assessment Review*, 89, 106595-. <https://doi.org/10.1016/j.eiar.2021.106595>

- Duff, C. (2010). On the Role of Affect and Practice in the Production of Place. *Environment and Planning. D, Society & Space*, 28(5), 881–895.
<https://doi.org/10.1068/d16209>
- Edensor, T. (2012). Illuminated Atmospheres: Anticipating and Reproducing the Flow of Affective Experience in Blackpool. *Environment and Planning. D, Society & Space*, 30(6), 1103–1122. <https://doi.org/10.1068/d12211>
- Evans, J., & Jones, P. (2011). The walking interview: Methodology, mobility and place. *Applied Geography (Sevenoaks)*, 31(2), 849–858.
<https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2010.09.005>
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class : and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. Basic Books.
- Fransberg, M. (2021). *Helsinki graffiti subculture: meanings of control and gender in the aftermath of zero tolerance*. Väitöskirja. Tampere University.
- Fransberg, M., Myllylä, M., & Tolonen, J. (2023). Embodied graffiti and street art research. *Qualitative Research : QR*, 23(2), 362–379.
<https://doi.org/10.1177/14687941211028795>
- Gandy, M. (2017). Urban atmospheres. *Cultural Geographies*, 24(3), 353–374.
<https://doi.org/10.1177/1474474017712995>
- Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Island Press.
- Gottlieb, L. (2008). *Graffiti Art Styles: a Classification System and Theoretical Analysis*. Jefferson, NC: McFarland.
- Harvey, D. (1973). *Social justice and the city*. Edward Arnold.
- Harvey, D. (2008). *The Right to the City*. Teoksessa D. Harvey (2009) *Social justice and the city*. University of Georgia Press.
- Healy, S. (2014). Atmospheres of consumption: Shopping as involuntary vulnerability. *Emotion, Space and Society*, 10, 35–43.
<https://doi.org/10.1016/j.emospa.2012.10.003>
- Helin, M. (2014). *Luvallinen graffiti Helsingissä : "meidän kulttuuria ja meidän juttu, kun pääsee tekee..."*. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Helsinki Urban Art (2024a). Pasilan katutaideteokset kartalla.
<https://www.helsinkiurbanart.com/pasilan-katutaideteokset-kartalla/> (Haettu 4.11.2024)
- Helsinki Urban Art (2024b). Info. <https://www.helsinkiurbanart.com/info/> (Haettu 10.9.2024)

- Hillary, F., & Sumartojo, S. (2014). Empty-Nursery Blue: On Atmosphere, Meaning and Methodology in Melbourne Street Art. *Public Art Dialogue*, 4(2), 201–220. <https://doi.org/10.1080/21502552.2014.936686>
- Hyvärinen, M., Nikander, P., & Ruusu vuori, J. (2010). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.
- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa M. Hyvärinen, P. Nikander, & J. Ruusu vuori (toim.). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino.
- Häkli, J. (1999). *Meta hodos : johdatus ihmismaantieteeseen*. Vastapaino.
- Ingold, T. (2004). Culture on the Ground: The World Perceived Through the Feet. *Journal of Material Culture*, 9(3), 315–340. <https://doi.org/10.1177/1359183504046896>
- Ingold, T., & Lee, J. (2008). *Ways of walking: Ethnography and practice on foot*. London: Ashgate.
- Irvine, M. (2012). The World on the Street: Street Art and Visual Culture. Teoksessa I. Heywood & B. Sandywell (toim.) *The Handbook of Visual Culture*. Bloomsbury.
- Iveson, K. (2010). The wars on graffiti and the new military urbanism. *City*, 14(1-2), 115–134. <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1080/13604810903545783>
- Iveson, K. (2013). Cities within the City: Do-It-Yourself Urbanism and the Right to the City. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37(3), 941–956. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12053>
- Iveson, K. & McAuliffe, C. (2023) Informality from above in the governance of graffiti and street art in Sydney, *Urban Geography*, 44:10, 2228-2250, DOI: 10.1080/02723638.2022.2139950
- Jein, G. (2016). Suburbia, Interrupted: Street Art and the Politics of Place in the Paris Banlieues. Teoksessa (toim. Jordan, S. A. & Lindner, C.). *Cities interrupted : visual culture and urban space*. Bloomsbury Academic.
- Kuoppa, J. (2016). *Kävelyn lupaukset kaupungissa. Kolme tapausta kävelijöiden arjesta ja kokemuksista sekä kaupunkisuunnittelusta*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.
- Kusenbach, M. (2003). Street phenomenology: The go-along as ethnographic research tool. *Ethnography*, 4(3), 455–485. <https://doi.org/10.1177/146613810343007>

- Laatikainen, T. E., Broberg, A., & Kyttä, M. (2016). The physical environment of positive places: Exploring differences between age groups. *Preventive Medicine*, 95, s. 85–91. <https://doi.org/10.1016/j.ypmed.2016.11.015>
- Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia. Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola J. & Valli R. (toim.). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II, näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. PS-kustannus.
- Lee, J. & Ingold, T. (2006). Fieldwork on Foot: Perceiving, Routing, Socializing. Teoksessa (toim. S. Coleman & P. Collins) *Locating the Field: Space, Place and Context in Anthropology*. Berg.
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space* ; translated by Donald Nicholson-Smith. Blackwell.
- Lefebvre, H. (1996). The right to the city. Teoksessa (toim. ja käänös E. Kofman, & E. Lebas) *Writings on cities* (63-181). (Alkuperäinen teos *Le droit à la ville* julkaistu 1968.). Blackwell.
- Lohtaja, A. (2018). Klassikko täyttää pyöreitä: Oikeus kaupunkiin. *Yhdyskuntasuunnittelu*, 56(1), 54–57.
- Maaranen, E. (12.12.2017). *Muraalibuumi*. Julkaistu osoitteessa <https://kuvittajat.fi/kuvittaja-posts/muraalibuumi?cn-reloaded=1>
- McAuliffe, C. (2012). Graffiti or Street Art? Negotiating the Moral Geographies of the Creative City. *Journal of Urban Affairs*, 34(2), 189–206. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2012.00610.x>
- Milnor, K. (2014). *Graffiti and the Literary Landscape in Roman Pompeii* (First Edition.). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199684618.001.0001>
- Myllylä, M. (2022). *Embodied mind and mental contents in graffiti art experience*. Väitöskirja. University of Jyväskylä.
- Nomeikaite, L. (2022). Street art and evental heritage: from failure to discovery. *International Journal of Heritage Studies : IJHS*, 28(8), 923–939. <https://doi.org/10.1080/13527258.2022.2099447>
- Nomeikaite, L. (2023). Street art, heritage and affective atmospheres. *Cultural Geographies*, 30(4), 569–588. <https://doi.org/10.1177/14744740231161556>
- Ojanen, K. (2018). Pysähdyttävät paikat. *Elore*, 25(2). <https://doi.org/10.30666/elore.76610>

- Pile, S. (2010). Emotions and affect in recent human geography. *Transactions - Institute of British Geographers* (1965), 35(1), 5–20.
<https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2009.00368.x>
- Pløger, J. (2016). The Evental City: Moment, Situation, Presence. *Space and Culture*, 19(3), 260–274. <https://doi.org/10.1177/1206331215595729>
- Polson, E. (2024). From the Tag to the #Hashtag: Street Art, Instagram, and Gentrification. *Space and Culture*, 27(1), 79–93.
<https://doi.org/10.1177/12063312221090608>
- Ponto, H. (2017). Young people’s everyday lives in the city : living and experiencing daily places. Väitöskirja. University of Helsinki.
- Purcell, M. (2002). Excavating Lefebvre: The right to the city and its urban politics of the inhabitant. *GeoJournal*, 58(2/3), 99–108.
<https://doi.org/10.1023/b:gejo.0000010829.62237.8f>
- Pyry, N. (2016). Participation by being: Teenage girls’ hanging out at the shopping mall as ‘dwelling with’ [the world]. *Emotion, Space and Society*, 18, 9–16.
<https://doi.org/10.1016/j.emospa.2016.01.006>
- Pyry, N. (2019). Akateeminen hengailu. Lumoutumisen tiloja ja radikaalin ajattelun mahdollisuuksia. *Terra*, 131(4), 223–233.
- Pyry, N. & Kaakinen, I. (2019). More-than-human politics in the new arctic landscape of youth: shifts in atmospheres at the shopping mall. Rautio, P. & Stenvall, E. (toim.) *Children and their Arctic Everyday: Matter(ings) in the social and political constructions of arctic childhoods*, 103–118. Springer, Singapore.
- Pyry, N. & Tani, S. (2016). Young People’s Play with Urban Public Space: Geographies of Hanging Out. Teoksessa B. Evans et al. (toim.), *Play, Recreation, Health and Well Being, Geographies of Children and Young People* 9, DOI 10.1007/978-981-4585-96-58-1
- Pyry, N., & Tani, S. (2019). More-than-human playful politics in young people’s practices of dwelling with the city. *Social & Cultural Geography*, 20(9), 1218–1232. <https://doi.org/10.1080/14649365.2017.1358823>
- Rinne, J. & Olsson, P. (2020) ”Täällä on minun kotini.” Affektiiviset kokemukset kaupungin merkityksellistämässä. Teoksessa Rinne, J., Haanpää, R. & Kajander, A. (toim.) *Affektit ja tunteet kulttuurien tutkimuksessa*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos ry.

- Romero, R. (2018). Bittersweet ambivalence: Austin's street artists speak of gentrification. *Journal of Cultural Geography*, 35(1), 1–22.
<https://doi.org/10.1080/08873631.2017.1338855>
- Saali & Lindeblad (2019). "Lisää muraaleja, kiitos" : muraalimaalaukset ja yhteisön koettu hyvinvointi. Pro gradu. Lapin yliopisto.
- Saarinen, H. (2019). *Creating relations through art : The social aspects of street art and graffiti in London*. Pro gradu. Helsingin yliopisto.
- Salo, U-M. (2015). Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet. Teoksessa S. Aaltonen, & R. Högbäck (toim.). *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa*. Tampereen yliopisto.
- Seamon, David & Sowers, Jacob. (2008). *Place and Placelessness, Edward Relph*.
https://docenti.unimc.it/gianluigi.corinto/teaching/2022/26024/files/reference-s-for-the-1-partial-test/place_and_placelessness_edward_relph.pdf
- Taiteen edistämiskeskus. (13.1.2023). "Tulee sellainen sivistynyt olo" – julkisen taiteen suosio pysyy vakaana. <https://www.taike.fi/fi/lehdistotiedotteet/tulee-sellainen-sivistynyt-olo-julkisen-taiteen-suosio-pysyy-vakaana>
- Thrift, N. (2004). Intensities of feeling: towards a spatial politics of affect. *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 86(1), 57–78.
<https://doi.org/10.1111/j.0435-3684.2004.00154.x>
- Tuan, Y.-F. (1974). *Topophilia : a study of environmental perception, attitudes, and values*. Prentice-Hall.
- Tuan, Y.-F. (1975). Place: An Experiential Perspective. *Geographical Review*, 65(2), 151–165. <https://doi.org/10.2307/213970>
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarvointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. *Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019*. https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf
- Vehkasalo, J. (6.5.2017). *Graffiti- ja muraalibuumi sävyttää Stadia – Värripintaa tulee kesällä metrikaupalla*. Helsingin Uutiset.
<https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1446118>
- Ylitalo, S. (2023). "Meillä on täällä paljon taiteenrakastajia" – Kontulan yhteisökataidekollektiivi kohentaa paikkoja ja rikkoo kuplia. Uniarts.
<https://www.uniarts.fi/artikkelit/ilmiot/meilla-on-taalla-paljon->

taiteenrakastajia-kontulan-yhteisokatutaidekollektiivi-kohentaa-paikkoja-ja-rikkoo-kuplia/

- Young, A. (2010). Negotiated consent or zero tolerance? Responding to graffiti and street art in Melbourne. *City (London, England)*, 14(1–2), 99–114.
<https://doi.org/10.1080/13604810903525215>
- Young, A. (2012). Criminal images: The affective judgment of graffiti and street art. *Crime, Media, Culture*, 8(3), 297–314.
<https://doi.org/10.1177/1741659012443232>
- Young, A. (2014a). Cities in the City: Street Art, Enchantment, and the Urban Commons. *Law and Literature*, 26(2), 145–161.
<https://doi.org/10.1080/1535685X.2014.888208>
- Young, A. (2014b). From object to encounter: Aesthetic politics and visual criminology. *Theoretical Criminology*, 18(2), 159–175.
<https://doi.org/10.1177/1362480613518228>